

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İKTİSAT ANABİLİM DALI

İKTİSAT PROGRAMI

**ENFLASYON VE İŞSİZLİKLE MÜCADELEDE PARA POLİTİKASI VE ÜCRET
PAZARLIKÇILARI ARASINDAKİ STRATEJİK ETKİLEŞİM**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ash GÜLER

**TEMMUZ-2008
TRABZON**

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İKTİSAT ANABİLİM DALI

İKTİSAT PROGRAMI

**ENFLASYON VE İŞSİZLİKLE MÜCADELEDE PARA POLİTİKASI VE ÜCRET
PAZARLIKÇILARI ARASINDAKİ STRATEJİK ETKİLEŞİM**

Ash GÜLER

Karadeniz Teknik Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü'nce

Bilim Uzmanı (İktisat)

Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tez'dir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 30.05.2008

Tezin Sözlü Savunma Tarihi : 10.07.2008

Tezin Danışmanı : Prof. Dr. Hasan ÖZYURT

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Haydar AKYAZI

Jüri Üyesi :Yrd. Doç. Dr. Halis BAŞEL

Enstitü Müdürü: Prof. Dr. OSMAN PEHLİVAN

Temmuz– 2008

TRABZON

0. SUNUŞ

00. Önsöz

Para politikası reel ekonomik aktiviteyi etkiler mi? Standart makroekonomik modeller, paranın uzun dönemde reel ekonomik değişkenler üzerinde bir etki meydana getirmeyeceği üzerinde anlaşmışlardır. Ancak sendikaların sahneye girmesiyle bu görüş geçerliliğini kaybetmiştir ve para politikası ile ücret pazarlıkçılarının karşılıklı etkileşimleri sonucu para politikası uzun dönemde reel değişkenleri etkileyebilmektedir.

Bu çalışmada, bağımsız bir merkez bankası ile farklı koordinasyon derecelerine sahip ücret pazarlıkçılarının etkileşimlerinin ekonomi üzerinde meydana getirebileceği sonuçlar teorik olarak ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Sahip olduğum maddi ve ruhsal gücün yetersiz kaldığı zamanlarda devreye girip beni cesaretlendiren, bana güvenen ve kendime güvenmemi sağlayan, gerek maddi gerek manevi desteğini hiçbir zaman esirgemeyen tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Hasan ÖZYURT'A, değerli öneri ve eleştirileri için Doç. Dr. Haydar AKYAZI ve Yrd. Doç. Dr. Halis BAŞEL'E teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca, tezin yazılma aşamasında desteklerini hissettiğim Arş. Gör. arkadaşlarım Yeşim ATASOY, Derya SÜRMELOĞLU, değerli arkadaşım Pınar HAYALOĞLU'NA ve beni hiç bir zaman yalnız bırakmayan aileme şükranlarımı sunarım.

Trabzon, Temmuz 2008

Aslı GÜLER

01. İçindekiler

Sayfa Nr.

0. SUNUŞ	III
00. Önsöz	III
01. İçindekiler	IV
02. Özet	XIII
03. Summary	IX
04. Şekiller Listesi	X
05. Kısaltmalar Listesi	XI
GİRİŞ	1-3

BİRİNCİ BÖLÜM

1.PARA POLİTİKASI VE ÜCRET PAZARLIKÇILARI ARASINDAKİ STRATEJİK

ETKİLEŞİM: LİTERATÜR	4-22
Giriş: Enflasyon İşsizlik Sorunu, Çözüm Arayışları.....	4
10. Ücret Pazarlığı Yapısı ve Makroekonomik Performans Literatürü	9
100. Korporatist Hipotez	9
101. Neokorporatist Hipotez: Calmfors-Driffill Hipotezi.....	11
11. Merkez Bankası Bağımsızlığı Literatürü	12
12. Stratejik Etkileşim Literatürü.....	13
120. Sendikaların Merkez Bankası Sinyallerine Reaksiyon Gösterebilme Kapasitesi	14
121. Barro-Gordon'un Oyun Teorisi Yaklaşımı ve Monopolistik Rekabet Teorileri.....	15

1210. Barro-Gordon Oyun Teorik Yaklaşımını Takip Eden Stratejik Etkileşim Teorileri.....	16
1211. Monopolistik Rekabet Teorilerini Temel Alan Stratejik Etkileşim Teorileri	20
1212. Diğer Etkileşim Teorileri.....	22

İKİNCİ BÖLÜM

2.ÜCRET PAZARLIKÇILARI VE PARA POLİTİKASI ARASINDAKİ STRATEJİK ETKİLEŞİMİN KURUMSAL BOYUTLARI.....	23-55
20. Kurumların Önemi	23
21. Para Politikası, Ücret Pazarlığı Kurumları ve Makroekonomik Performans.....	23
210. Merkez Bankası Bağımsızlığı ve Makroekonomik Performans	24
2100. Merkez Bankası Bağımsızlığının Pratik Temelleri	26
2101. Merkez Bankası Bağımsızlığının Dayandığı Teorik Temeller.....	27
21010. Para Politikasında Zaman Tutarsızlığı, Kredibilite ve Beklentiler Hipotezi.....	28
210100.Dinamik Zaman Tutarsızlığı Teorisi ve Enflasyon Beklentileri.....	29
210101. Para Politikasının Kredibilitesi.....	32
2101010. Muhafazakâr Merkez Bankası Başkanı	33
2101011. Kurala Dayalı Para Politikası	35
21011. Kredibilite ve Para Politikasının Deflasyon Maliyeti	36
211. Ücret Pazarlığı Koordinasyonu ve Makroekonomik Performans	38
2110. Ücret Pazarlığının Kurumsal Yapısı.....	39
21100. Firma Düzeyinde Ücret Pazarlığı Sistemi	39
21101. Sektörel Ücret Pazarlığı Sistemi	40
21102. Ulusal Düzeyde Ücret Pazarlığı	40
2111. Anahtar Kavramlar: Ücret Pazarlığı Merkeziliği ve Koordinasyonu.....	41
2112. Ücret Pazarlığı Koordinasyon Derecesi ve Ücret Kısıtlamaları.....	42
21120. Ücret Kısıtlaması ve İşsizlik İlişkisi	42

211200. Rekabet Etkisi ve Ücret Kısıtlamaları.....	43
211201. Ücret Artışlarının Standart Dışsallıkları.....	44
2112010. Ücret Pazarlığı Koordinasyonunun Dışsallıkları İçselleştirme Etkisi	46
2113. Ücret Pazarlığı Koordinasyonunun Teorik Temelleri	49
21130. Korporatist Hipotez.....	50
21131. Neokorporatist Hipotez: Calmfors-Driffill Hipotezi	52

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. PARA POLİTİKASI VE ÜCRET PAZARLIKÇILARI ARASINDAKİ

STRATEJİK ETKİLEŞİM	56-89
30. Stratejik Etkileşim Teorisi	56
31. Stratejik Etkileşim Teorisinin Temel Varsayımları	57
32. Merkez Bankası Politika İlanlarının Ücret Pazarlığı Üzerindeki Etkisi: Sinyalleşme Mekanizması.....	57
320. Sinyal Mekanizmasının Etkinliği	58
3200. Anti-Enflasyonist Muhafazakarlığın Derecesi	59
3201. Ücret Pazarlığı Koordinasyon Derecesi	59
33. Merkez Bankası Bağımsızlığının Stratejik Etkileşimdeki Rolü	61
330. Para Politikasının Dışsallığı	63
331. Stratejik Merkez Bankası Bağımsızlığı Teorisi	64
3310. Muhafazakarlık Etkisi.....	66
3311. Kredibilite Etkisi	70
34. Ücret Pazarlığı Koordinasyonunun Stratejik Etkileşimdeki Rolü	71
340. Nominal Ücret Katılıkları ve Enflasyonist Ücret Sözleşmeleri	72
341. Koordineli Ücret Pazarlığı Teorisi	73
3410. Stratejik Olmayan Küçük Ücret Pazarlıkçılar	76
3411. Stratejik Koordineli Ücret Pazarlıkçıları	80
3412. Ücret Pazarlığının Monopolistik Olduğu Durumda Stratejik Etkileşim	84
3413. Lider Stratejik Ücret Pazarlıkçısı	86
35. Temel Etkileşim Mekanizması	87

4. SONUÇ VE ÖNERİLER	90-96
YARARLANILAN KAYNAKLAR	97-110
ÖZGEÇMİŞ	

02. Özet

Enflasyon ve işsizliğin politik-ekonomik düzenlemesi, para politikası yapıcıları ile ücret pazarlıkçılarının etkileşim içinde oldukları kurumsal ağa bağlıdır. Merkez bankası bağımsızlığı ile ücret pazarlığı koordinasyonu, işsizlik ve enflasyon seviyesinin belirlenmesinde birbirleriyle etkileşim içindedirler. Bu çalışmanın temel amacı, bu aktörlerin nasıl etkileştiklerini, enformasyon ve yetenek düzeylerinin ne olduğunu ve etkileşimleri sonucu ortaya çıkabilecek muhtemel sonuçları göstermektir.

Merkez bankası bağımsızlığı, rasyonel beklentilerin geçerli olduğu bir ekonomik düzende reel etkiler meydana getirebilmektedir. Bu reel etkilerin ortaya çıkabilmesi, sadece merkez bankasının muhafazakarlık derecesine değil, aynı zamanda ücret pazarlığının kurumsal yapısına ve optimal davranış üzerinde koordine olabilme yeteneklerine bağlıdır.

Bağımsız bir merkez bankası, ücret pazarlığının enflasyonun yükselmesine neden olmadığı durumda, daraltıcı para politikası uygulamaya gerek duymaz. Küçük ücret pazarlığı birimleri, ücret kararlarının ekonominin geri kalanı üzerinde meydana getirebileceği etkiyi hesaba katamazlar. Bu durum ücret sözleşmelerinin optimal olmayan bir artış içermesine neden olur. Aksine, yeterli büyüklükteki pazarlık birimleri ise, sözleşme yaparken, ekonomi üzerinde meydana getirebilecekleri enflasyonist etkiyi göz önünde bulundurlar.

Bu nedenle, ücret pazarlığının koordinesiz olması durumunda, merkez bankası enflasyonu belli bir reel maliyet karşılığında düşürebilecektir. Diğer taraftan, pazarlığın oldukça koordineli olduğu durumda ise, enflasyonu düşürmek için herhangi bir reel bir maliyete katlanılmak zorunda kalınmayacaktır.

03. Summary

The politico-economic regulation of unemployment and inflation depends on the network of institutions in which monetary policy makers and wage bargainers are interacting. Central bank's independence, and coordination in wage bargaining interact in the setting of unemployment and inflation. The main aim of this study is to show how those actors interact, what capabilities and information are available to them, and the likely outcomes of their interactions.

Central bank independence has real effects, even given fully rational expectations. The real effects of a central bank's conservatism hinge not only on the credibility of that conservatism, but also upon institutional structure of wage bargaining and the incentives and capacity of wage bargainers to coordinate their behavior on optimal stance.

An independent central bank does not need a restrictive monetary policy if wage bargaining are already conducive toward low inflation. Small bargaining units can not take into account the effect of their inflationary settlements on the rest of the economy, so their settlement include an suboptimal wage increases. Conversely, if bargaining unit is sufficiently large, it can consider its inflationary consequences on the economy.

For this reason, when wage bargaining coordination is low, central bank can reduce inflation with adverse effects on the real economy. On the other hand, if wage bargaining is well coordinated, central bank can reduce inflation without any adverse effects on the real economy.

04. Şekiller Listesi

<u>Sekil Nr.</u>	<u>Sekil Adı</u>	<u>Sayfa Nr.</u>
1	İşsizlik ve Ücret Pazarlığı Merkezilik Derecesi Arasındaki İlişki	51
2	Ücret Pazarlığı Merkezilik Seviyesi ve Reel Ücretler Arasındaki İlişki: Hump-Shaped Hipotezi	54
3	Ücret Pazarlığı Merkeziliği ve İstihdam Arasındaki İlişki	55
4	Ücret Pazarlığının Koordinesiz Olduğu Bir Ekonomide Sıkı Para Politikasının Sonuçları	79
5	Sıkı Para Politikası Rejimi İle Ücret Elastikiyeti Arasındaki İlişki.....	81
7	Ücret Pazarlığının Koordineli Olduğu Bir Ekonomide Sıkı Para Politikasının Sonuçları	82

05. Kısaltmalar Listesi

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ESCB	: The European System of Central Banks (Avrupa Merkez Bankaları Sistemi)
EMS	: European Monetary System (Avrupa Para Sistemi)
EMU	: European Monetary Union (Avrupa Para Birliği)
KÜP	: Koordineli Ücret Pazarlığı
MMB	: Merkez Bankası Bağımsızlığı
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü)
OPEC	: Organization of the Petroleum Exporting Countries (Petrol İhraç Eden Ülkeler Organizasyonu)
ÜPK	: Ücret Pazarlığı Koordinasyonu

GİRİŞ

Parasal kurumların yapısı, reel ekonomik aktiviteyi etkiler mi? Para politikası hakkındaki genel inanış, parasal şokların yokluğu halinde parasal kurumların sadece enflasyonu etkileyebileceği, reel ekonomi üzerinde ise herhangi bir etki meydana getiremeyeceği şeklindedir. Nominal ücret sözleşmelerinin varlığı halinde, para politikası otoritesi ile sendikalar arasındaki stratejik etkileşimi konu alan yeni literatür, para politikasının ekonomik aktörlerin tamamen rasyonel olduğu varsayımı altında bile üretim ve istihdam üzerinde reel etkiler meydana getirebileceği sonucuna ulaşarak, geleneksel düşünceye olan güveni sarsmıştır. Bu yeni literatüre göre, emek piyasası az sayıda sendikadan oluşuyorsa ya da ücret pazarlığı koordineli bir yapıya sahipse, para kuralları reel değişkenleri etkileyebilmektedir. Bu yeni filizlenen etkileşim teorisinin temel sorunu, muhafazakâr merkez bankasının sendikaların reel ücret taleplerini baskı altına alarak ekonomik performansı artırıp arttıramayacağıdır.

Bu konudaki yaklaşımların buldukları sonuç şudur: Eğer özel ekonomik aktörler parasal otoriteyle stratejik etkileşime girebilecek yeterli piyasa gücüne sahipse, parasal kurumlarda somutlaşan muhafazakarlık derecesi, tamamen rasyonel beklentiler altında bile reel ve nominal değişkenlerin ortalama ve uzun dönem değerlerini etkileyecektir. Etkileşim teorileri birbirlerinden belirli noktalarla ayrılırlar da bu teoriler, parasal otoritenin muhafazakarlık derecesinin ücret pazarlıkçıların ücretlerde kısıtlamaya gitmeye teşvik etmesi nedeniyle para politikasının reel etkilere sahip olduğu konusunda görüş birliği içindedirler.

Stratejik etkileşim teorisine göre, para politikası ve ücret pazarlığı kurumları birbirleriyle örtük bir şekilde etkileşim içindedirler. İşsizlik ve enflasyonun politik-ekonomik ayarlaması ücret pazarlıkçıların ve para politikası yapıcılarının birbirleriyle etkileşim içerisinde oldukları kurumsal ve yapısal ağa bağlıdır. Bireyler mevcut kurumsal ve sektörel yapı içerisinde daima faydalarını maksimize etme çabasındadırlar. Etkileşim teorisi, bu ekonomik aktörlerin nasıl etkileştiklerini, yeteneklerinin ve enformasyon

seviyelerinin hangi düzeyde olduğunu, belirli bir şekilde hareket etmelerine neden olan dürtüleri ve aktörlerin bu davranışlarının muhtemel sonuçlarını araştırmaktadır.

Stratejik etkileşim mekanizması içerisinde bağımsız bir merkez bankası enflasyonist eğilime yol açan zaman tutarsızlığı problemini çözen bir sistem olarak mekanizmaya sokulmuştur. Yapılan araştırmalar sonucunda, geçiş ülkelerinden çoğunun en bağımsız merkez bankası olarak bilinen Alman Merkez Bankası Bundesbank' tan bile daha yüksek düzeyde bağımsızlık öngören kanunları benimsedikleri görülmüştür. Bu sonuçlar, düşük enflasyon düzeyi için merkez bankası bağımsızlığının tek başına yeterli olmadığını göstermekte ve stratejik etkileşim teorisinin önemini ortaya koymaktadır

Stratejik etkileşim teorisi, şimdiye kadar ayrı olan merkez bankası bağımsızlığı teorisi ile ücret pazarlığı koordinasyon derecesi teorisinin birleştirilmesine yönelik bir adım atmaktadır. Geleneksel olarak ayrı olan bu iki düşünce alanının birleştirilmesi para politikası ve emek piyasası kurumlarının, makro ekonomik performans üzerindeki etkilerini araştırmayı mümkün kılmaktadır. Daha spesifik olarak, stratejik etkileşim teorisi, merkez bankası bağımsızlığının, ücret pazarlığı koordinasyon derecesinin ve bu iki kurumsal değişkenin etkileşiminin enflasyon ve işsizlik ve reel ücretler üzerindeki etkisi konusunda geliştirilen teorik bir sistemdir.

Bu çalışmada öncelikle, stratejik etkileşim teorisinin disiplinler arası bir karakter taşıması nedeniyle, ücret pazarlığı koordinasyonu ve merkez bankası bağımsızlığı teorileri ayrı ayrı incelenmiş ve bu teorilerin etkileşim mekanizmasına katkı yapan tarafları üzerinde durulmuştur. Çalışmanın bu kısmında, her iki teorisinin de başlangıç noktasını oluşturan çalışmalar özellikle vurgulanmıştır. Çalışmanın ana amacını oluşturan stratejik etkileşim teorisinin yeni gelişen bir teori olması nedeniyle, modeller arasında tam bir tutarlığın olması, sağlam bir teorik çerçeve ortaya konulması amacıyla, belli modelleri seçmeyi gerekli kılmıştır. Bu nedenle, çalışmada kapsam olarak, Türkiye'deki mevcut duruma yakın özelliklere sahip modeller seçilmiş ve bunların vardıkları sonuçlar teorik çerçevede ele alınmıştır.

Muhafazakâr bir merkez bankası koordineli ücret pazarlıkçıları ile etkileşime girdiğinde ekonomi üzerinde reel etkiler meydana getirebilmektedir. Bu çalışmanın ana

amacı, değişik derecelerde bağımsızlığa (ya da muhafazakârlığa) sahip olan merkez bankası ile değişik derecelerde ücret pazarlığı koordinasyon derecesi ile karakterize edilen emek piyasası arasındaki stratejik etkileşimin işsizlik ve enflasyon üzerindeki sonuçlarını teorik olarak ortaya koymaktır.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, ücret pazarlığı koordinasyonu, merkez bankası bağımsızlığı ve bu iki kurumsal değişkenin etkileşimi üzerinde odaklanmış çalışmaların tanıtıldığı literatür bölümüdür. İkinci bölümde, merkez bankası bağımsızlığı ve ücret pazarlığı koordinasyonu kurumsal değişkenleri üzerine oluşmuş ve stratejik etkileşim teorisinin de temelini oluşturan teorik alt yapı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Üçüncü bölümde, merkez bankası bağımsızlığı ile ücret pazarlığı arasındaki stratejik etkileşimi konu alan yeni etkileşim teorisi incelenmiştir. Genel değerlendirme ve sonuçlar bölümünde ise teori genel hatlarıyla özetlenmiş ve Türkiye’deki mevcut durum için değerlendirmeler yapılmış ve öneriler sunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. PARA POLİTİKASI VE ÜCRET PAZARLIKÇILARI ARASINDAKİ ETKİLEŞİM: LİTERATÜR

Giriş: Enflasyon- İşsizlik Sorunu, Çözüm Arayışları

Ücret pazarlıkçıları ve merkez bankaları birlikte üretim, istihdam ve enflasyonu nasıl etkiliyorlar. Bu, yıllardır politikacılar ve ekonomistler için cevabı zamanla değişen ve tam anlamıyla çözülemeyen bir soru olarak kalmış aynı zamanda akademik çevrelerde de bu konu üzerinde bir anlaşmaya varılamamıştır.

Bu nedenle, politika açısından asıl problem, enflasyona ve işsizliğe yol açan nedenler olarak önemini korumaya devam etmiştir. Enflasyon 1970'lerin ana problemi iken, günümüzün endüstrileşmiş dünyasında problem olmaktan çıkmış ve kontrol altına alınmıştır. İşsizlik ise, hala büyük bir sorun olarak varlığını devam ettirmektedir.

Ek olarak dünyada gerçekleşen bazı olaylar, temel teorik modeller vasıtasıyla yeterli düzeyde açıklanamamıştır. Enflasyonun kontrol altına alınmasından sonra, bazı ülkeler yüksek ekonomik büyüme yaşarken ve işsizlik oranını önemli ölçüde düşürebilirken, diğerleri oldukça kötü bir performans ortaya koymuşlardır. Bu farklılığın sebebi, ABD ve Avrupa gibi ülkelerin 1990'dan beri farklı para politikası uygulamaları olabilir. Ancak bu gözlem, Avrupa Para Birliği (EMU) ve bundan önce uygulamadaki sistem olan Avrupa Para Sistemi (EMS) içinde, oldukça benzer parasal koşullar getiren düzenlemelere sahip ülkeler içinde geçerlidir (DULLIEN, 2005, s.2).

Burada asıl önemli sorun benzer koşullara sahip ülkeler arasındaki işsizlik oranlarındaki farklar değil, yüksek işsizlik oranlarıdır. Bu da bizi tekrar aynı soruya götürmektedir: Para politikasının üretim ve istihdam seviyesinin artırılmasındaki rolü

nedir ve bu işin hangi bölümü ücret pazarlıkçılarının sorumluluğuna girmektedir? (DULLIEN, 2005, s.2).

1960'lı yıllarda işsizlik, Keynesyen düşünceye göre efektif talebin bir fonksiyonu olarak kabul ediliyordu. Bu dönemde, yaygın olarak benimsenen görüş, para ve maliye politikaları vasıtasıyla toplam talep yönetiminin işsizliği düşük tutmak için kullanılması gerektiği idi. 1958 yılında İngiltere'nin işsizlik oranı ve ücret gelişmeleri ile ilgili veriler kullanılarak geliştirilen Phillips eğrisi, işsizlikle enflasyonu birbirine alternatif olarak görmekteydi. İşsizlik oranı ile ücret değişimleri arasında bir değiş tokuş (trade off), ilişkisinin var olduğunu ortaya koyan Phillips eğrisi analizine göre, daha düşük bir işsizliğin, ancak daha yüksek bir enflasyon karşılığında satın alınabileceğini ileri sürülmekteydi. Buna göre, işsizliğin asıl sebebi toplam talep yetersizliğiydi ve toplam talebin uyarılması işsizliğin düşmesine yol açacaktı.

Ancak 1970'lerin başında ortaya çıkan yüksek işsizlik ve enflasyonun bir arada görüldüğü stagflasyon problemi, bu analizin ciddi eksikliklerini ortaya çıkardı ve makro ekonomik politika alanındaki fikir birliği çöküntüye uğradı. 1970'lerin ortalarına kadar, makro ekonomik dalgalanmaları açıklamada oldukça başarılı bulunan ve enflasyonu aşırı toplam talebin sonucu olarak açıklayan Keynesyen görüşün daralma dönemleri için önerdiği talep yönlü politikalar, stagflasyon olgusu karşısında yetersiz kaldı. Petrol fiyatlarının yükselmesi ve dünya çapında verimliliğin düşmesi gibi etkenler, stagflasyonun daha çok ekonominin arz yanıyla ilgili bir problem olarak görülmesine neden oldu.

Önerdiği para ve maliye politikaları ile toplam talep yönetiminin uygulamadaki başarısızlığı ve ekonomik istikrarsızlığı çözmede yetersiz kalması nedeniyle, aktif bir para politikasını destekleyen Keynesyen görüşün çöküşünün sonrasında, reel değişkenler ile nominal değişkenler arasında açık bir dikotomi olduğunu ve para politikasının görevinin sadece fiyat istikrarını sağlama ile sınırlandırılması gerektiğini savunan monetarist görüş ortaya çıkmıştır.

Milton Friedman'ın öncülüğünü yaptığı bu yeni düşünce akımı, ekonominin kendi haline bırakılması halinde dengeye geleceğini savunmaktaydı. Friedman'a göre, para

politikası, ekonomi üzerinde ancak sınırlı etkilere sahiptir. Buna göre ne faiz oranları ne de işsizlik oranları sınırlı bir dönem haricinde para politikası tarafından belirlenmemektedir. Sınırlı dönem olarak kısa dönemin ifade edildiği Friedman'ın analizinde, merkez bankası para arzını arttırarak işsizliği doğal işsizlik oranının altına indirebilmekte; ancak bu oran uzun dönemde doğal seviyesine geri dönmektedir. Sonuç olarak, faiz oranları para piyasasında, işsizlik oranları ise emek piyasasında belirlenmektedir.

Beklentilerin oluşmasında geçmişte yaşanan tecrübelerin rol oynadığını savunan uyumcu beklentiler hipoteziyle birleştirildiğinde reel ve nominal değişkenler arasındaki bu ayırım, uzun dönemde enflasyon ve işsizlik arasında meydana gelebilecek bir değiş tokuşun olmadığı düşüncesine temel oluşturmuştur. Bu nedenle, Friedman'ın para politikasına verdiği rol sadece fiyat istikrarını korumaktır.

Ancak, geçmişte yaşanan tecrübelerle dayalı uyumcu beklentilerin eleştirisi alması sonucu 1960'lı yıllarda John Muth tarafından rasyonel beklentiler hipotezi ortaya atılmıştır. Daha sonra bu hipotez Lucas tarafından makro ekonomiye uygulanmıştır. Lucas'a göre, tüketiciler, firmalar gibi ekonomik karar birimleri dikkatli bir şekilde modellenerek özel sektörün ekonomi politikasına vereceği tepki hakkında sağlam sonuçlar elde edilebilir. Böyle bir analizin yapı taşları olarak, tüketici tercihleri, firma teknolojileri ve piyasa yapısı gibi faktörler analize katıldığında ekonomi politikasında sağlam değişiklikler yapılabilecektir. Böylelikle Lucas politikanın belirlenmesinde ekonomi politikası ile ekonomik ajanların algılamalarına bütüncül bir rol yüklemiştir.

Lucas'ın takipçilerine göre, beklenen para politikası değişikliği enflasyonist beklentilere hemen yansıtacak ve bunun sonucu olarak da fiyatlar değişecektir. Bu nedenle beklenen para politikaları kısa dönemde bile, üretim ve istihdam üzerinde bir etki meydana getirmeyecektir. Sadece para arzındaki beklenmedik değişimler, özel sektör durumu algılayana kadar, ekonomide reel sonuçların ortaya çıkmasına neden olabilecektir. Böylelikle, reel ve parasal sektör arasındaki sıkı bir dikotomi olduğunu savunan Lucas'ın rasyonel beklentiler devriminin takipçileri, orta ve uzun dönemde işsizliğin makro ekonomik politika kararlarından etkilenemeyeceğini savunmaktadırlar.

Rasyonel ekonomik birimler, işsizliğin azaltılması için, ekonomiyi genişletici sistematik girişimler beklediklerinden, para politikası orta ve uzun dönemde işsizliği etkilemeyecek sadece fiyatların artmasına neden olacaktır. Bu nedenle, merkez bankası düşük ve istikrarlı bir enflasyon oranını sürdürmelidir. Bunun için para politikası üzerindeki kontrol, enflasyon karşıtı olan bir başkan tarafından yönetilen bağımsız bir merkez bankasına verilmelidir (ROGOFF, 1985, s.1170). Ekonomik birimler, rasyonel bir şekilde, bağımsız merkez bankasından anti-enflasyonist bir tutum umduklarından, enflasyon beklentilerini de daha düşük bir enflasyon oranına göre ayarlayacaklardır. Bu durumda, reel kararlar ise etkilenmeden kalacaktır. Herhangi bir reel maliyeti olmadan enflasyonu azaltmakla merkez bankası sadece daha fazla makro ekonomik istikrara yol açacaktır.

Rasyonel beklentiler devrimcileri, istihdam ve reel ücretlerin emek piyasasına belirlediğini savunmaktadırlar. Bu nedenle, emek piyasası, ücretler üzerindeki her türlü kurumsal düzenlemeden uzak olduğu sürece dengeye ulaşacaktır. Toplam üretim ise, ekonomik ajanların çalışma kararları sonucu belirlenecektir. Sonuç olarak, işsizlik bir emek piyasası problemi olarak görülmekte ve iyi dizayn edilmiş emek piyasası reformlarıyla ortadan kaldırılabileceği ileri sürülmektedir.

Diğer taraftan, bu gelişmelerin yaşandığı 1970'lerden 1990'lara kadar geçen süre içinde Keynesyen akım tamamen durmamıştı. Bazı ekonomistler asıl problemin toplam talep yetersizliği olduğunu savunuyor ve Avrupa'daki yüksek işsizlik oranlarının asıl nedeni olarak toplam talep yetersizliğini görüyorlardı. Bu Keynesyen yazarların çoğu düşük faiz oranlarının yüksek istihdama çözüm getireceğini iddia ediyorlardı. Ayrıca ücret artışlarının verimlilik artışlarıyla paralel olması gerektiğini konusunda bir fikir birliği oluşmuştu. Hatta Collignon (2002), çalışmasında, para politikasıyla NAIRU¹ arasında bir bağlantı kurmuştur. Modelinde enflasyonsuz istihdam artışının belirleyicisi olarak sermaye stoku kullanılmıştır. Model şöyle çalışmaktadır. Faiz oranlarının düşürülmesi yatırım patlamasına neden olarak sermaye stokunda büyümeye yol açacaktır. Böylelikle de NAIRU azalacaktır.

---

¹ NAIRU (Nonaccelerating inflation rate of unemployment) enflasyonu hızlandırmayan işsizlik oranı anlamına gelmektedir.

Keynes'in standart teorisinin uygulamadaki başarısızlığı Lucas'ın rasyonel beklentiler devriminin bazı uç sonuçlarından hoşlanmayan Keynesyen kökenli iktisatçıları sınırlamadı. Standart teorinin gerek emek piyasası gerekse para politikasındaki uygulama aşamasında bekleneni gerçekleştirememesi üzerine Keynesyen kökenli iktisatçılar yeni bir çıkış yolu aramaya başladılar. Ancak, 1970'lerde yaşanan stagflasyon olgusu Keynesyen iktisatçıları 1960 ve 1970'lerin basit Phillips eğrisi Keynesyenizmine dönmelerine olanak tanııyordu. Bu nedenle, Keynesyen iktisatçılar para politikası ile emek piyasası kurumları arasındaki etkileşim üzerine odaklanmaya başladılar. ABD'nin 1990'lardaki genişlemesinin ardında yatan anahtar faktörlerden birisinin on yıl boyunca düşük kalan ücretler ve dolaylı olarak birim emek maliyeti baskısı olması nedeniyle dikkatler ücretlerin nasıl belirlendiği sorusu üzerine yöneldi.

Tüm bu gelişmelerin sonucunda merkez bankası bağımsızlığı teorisi ile ücret pazarlığı yapısının makro ekonomik performans üzerindeki etkisini inceleyen modelleri birbirine bağlayan Hall ve Franzese (1998)'i takiben yeni bir yayın dalgası literatürde yerini almaya başladı (DULLIEN, 2005, s.9).

Özet olarak, literatüre yapılan bu yeni katkılar paranın uzun dönemde de nötr olmadığını ifade etmektedirler. Merkez bankasının yapacağı ayarlamalar stratejik olarak ekonomik aktörler tarafından tahmin edildiği için, para politikası kurallarındaki bir değişiklik, reel olarak özel sektörün davranışlarını değiştirebilmektedir. Özel sektörün davranışındaki bu değişiklik sonuç olarak istihdama yansımaktadır. Emek piyasasının yapısı göz önünde bulundurulduğunda, sendika sayısının çokluğuna ve bu sendikalardaki farklı emek tiplerinin ikame edilebilme derecelerine bağlı olarak bu etki değişik seviyelerde gerçekleşebilmektedir.

Stratejik etkileşim literatürü, disiplinler arası bir karakter taşımaktadır. Yakın geçmişe kadar, makro ekonomik performans üzerindeki etkileri birbirlerinden bağımsız şekilde incelenen merkez bankası bağımsızlığı ve ücret pazarlığı yapısı, 1990'lardan itibaren tek bir sistem içerisinde, makro ekonomik performans üzerinde meydana getirebilecekleri etkiler üzerinde düşünölmeye başlanmıştır. Bu bölümde önce ücret pazarlığı yapısı ve makro ekonomik performans arasındaki ilişki üzerine odaklanmış en temel çalışmalar tanıtılacak, daha sonra merkez bankası bağımsızlığı teorisinin çıkış noktasını oluşturan

çalışmalar üzerinde durulacaktır. Son olarak, pazarlık yapısı ve merkez bankası bağımsızlığı arasındaki etkileşimleri inceleyen stratejik etkileşim literatürü incelenecektir.

10. Ücret Pazarlığı Yapısı ve Makroekonomik Performans Literatürü

Ücret pazarlığı yapısı ile ilgili olan geniş literatürün başlangıç noktasının, 1970’lerde yaşanan petrol şoku olduğunu söylemek mümkündür. Emek piyasası kurumları üzerine yapılan pek çok ampirik çalışmanın kullandığı emek piyasası ile ilgili veriler, 1970’lerin başlarına aittir ve 1973’teki petrol ihraç eden ülkeler organizasyonunun (OPEC) ilk şokunu takip eden on yıl içindeki makro ekonomik sonuçları ortaya koymayı amaçlamaktadırlar (GARRETT-WAY, 1999, s.412).

Petrol şokunun endüstrileşmiş ülkelerin çoğunu oldukça benzer şekilde etkilemiş olmasına rağmen, ülkeler arasında kriz sonrası makro ekonomik performans açısından elde edilen sonuçlar oldukça farklı oldu. Bazı ülkeler işsizlikte çok fazla bir artış meydana getirilmeden enflasyonu hızlıca kontrol altına alabilirken; diğer ülkeler aynı başarıyı gösteremediler. Standart makro ekonomik modellerin, ayarlamalardaki bu uluslararası farklılıkların nedenini açıklamakta yetersiz kalması üzerine sosyal bilimciler alternatif kurumsal yapıların ekonomik performans üzerine olan etkisini incelemeye başladılar ve nihayetinde ekonomistlerin dikkati pazarlık yapısı ve makro ekonomik performans arasındaki ilişki üzerine yöneldi (DULLIEN, 2005, s.12).

100. Korporatist Hipotez

Bruno ve Sachs (1985)’in temelini attığı “korporatist hipoteze” göre, korporatizm derecesi ile ekonomik performans arasında doğru yönlü bir ilişki bulunmaktadır². Korporatist hipotez, kurumsal düzenlemelerin piyasa başarısızlığını ortadan kaldıracağını

---

² Korporatizm, emek piyasası düzenlemelerini de içeren, bütün sosyal-ekonomik politikalar üzerine sendika federasyonları, işveren federasyonları ve hükümet arasında iyi organize edilmiş bir danışma ve etkileşim yapısını ifade etmektedir. Korporatist görüş, ücret pazarlığının işçi sendikaları, işveren federasyonları ve devlet arasında merkezi bir şekilde yapılması gerektiğini savunmaktadır.

ve böylece bu makroekonomik performansa olumlu yönde katkı sağlayacağını savunmaktadır. Buna göre, kurumsal düzenlemeler işçi, işveren ve hükümet arasındaki ücret pazarlığını kolaylaştırmaktadır.

Korporatist teorinin özünde, koordineli ücret pazarlıkçılarının ücretlerini kısıtlama yönünde eğilimli oldukları düşüncesi yatmaktadır. Bu hipoteze göre, sendikaların hükümetten alacakları politika tavizleri karşılığında ücret taleplerini ılımlı tutacakları örtük ya da açık bir şekilde sosyal sözleşmeler düzenlenecek olursa şoklarla daha kolay başa çıkılabilecektir. Ücret kısıtlamaları ise, kollektif hareket ve koordinasyon problemine bağlanan ve bir çeşit kamusal yarar sağlayan bir uygulama olarak görülür. Ücret kısıtlaması konusunda elde edilen farklı sonuçlar, ücret pazarlığı kurumlarının, ücret pazarlığı davranışlarını koordine etme yeteneğini belirleyen spesifik kurumsal düzenlemelere dayandırılır (MOOSLECHNER-SCHÜRZ, 2001 s.488).

Korporatist hipotez, bir sektörde meydana gelen ücret artışlarının ekonominin geri kalanı üzerinde negatif dışsallıklara yol açacağını ve bu dışsallıkların yalnızca merkezi yapıya sahip ücret pazarlığı sistemlerinde dikkate alınacağını ortaya koymuştur. Buna göre, sendikalar ne kadar merkezi ise, bu dışsallıkları dikkate alma dereceleri de o kadar fazla olacaktır. Tek bir sektöre ait sendika, sadece kendi ücret artışı ile ilgilenirken merkezi bir sendika ücret pazarlığı yaparken ekonominin geri kalanı üzerinde meydana getirebileceği bu etkiyi hesaba katacaktır.

Farklı korporatizim indeksleri ile makro ekonomik performans arasındaki korelasyonu ölçen pek çok ampirik çalışma korporatist hipotezi destekler niteliktedir. Örneğin, Wallerstein (1990), ücret pazarlığı koordinasyonunun hem reel ücretler hem de nispi ücretler üzerindeki etkisini ölçen bir model geliştirmiştir. Modeldeki temel varsayım ulusal düzeydeki ücret pazarlığı koordinasyonunun üretim sürecine katılan sendikaları bir araya getirdiğidir. Modele göre, bir grup işçinin ücretlerindeki artış üretime katılan diğer işçilerin refahını negatif yönde etkilediğinden merkezi ücret pazarlıkçıları ücretleri, merkezi olmayan ücret pazarlığı denge seviyesinin altında belirlemektedir. Ücret artışlarının meydana getirdiği bu negatif dışsallıklar merkezi olmayan ücret pazarlıkçıları tarafından göz ardı edilmektedir. Bu yüzden ücret pazarlığı koordinasyonu ücret kısıtlamasına ulaşabilmek için gereklidir. Model ayrıca sendika konfederasyonlarının

refah fonksiyonunu maksimize etmesi durumunda ücret dağılımındaki eşitsizliğin azaldığını bulmuştur. Ücret pazarlığının merkezileşmesinden düşük ücretli işçiler açıkça kazançlı çıkarlarken yüksek ücretli işçiler koordineli olmayan ücret pazarlığını tercih edebilirler.

Ancak korporatizm literatürü iki büyük problemle karşı karşıya kalmaktadır: Birincisi, korporatizime ait tek boyutlu indeksler kullanıldığı için, ampirik sonuçlar çoğu zaman emek piyasasının hangi özelliğinin en iyi ekonomik sonuca yol açtığını gösterememiştir. İkincisi, korporatizm çok boyutlu bir terim olduğu ve çoğu zaman sadece belirsiz bir şekilde tanımlandığı için, eski literatür belirli bir ekonomik sonuca nasıl ulaşıldığına dair ekonomik bir açıklama getirememektedir.

101. Neokorporatist Yaklaşım: Calmfors-Driffill Hipotezi

Ekonomistler korporatist hipotezin bu eksikliklerinden kurtulmak için araştırma alanlarını basitleştirmeye başlamışlardır. Bu nedenle korporatist hipotezin takipçisi olan literatür hükümeti yavaş yavaş hikayeden uzaklaştırmış, basit olarak ücret sözleşmelerinin sendikalar ve işverenler arasında yapılaş şekli üzerine odaklanmıştır.

Korporatist yaklaşım, sadece merkezi ücret pazarlığı sistemlerinin en iyi makroekonomik performansa yol açacağını iddia ederken; neokorporatist yaklaşım buna ek olarak merkezi yapıda olmayan ücret pazarlığı sistemlerinin de makro ekonomik açıdan olumlu sonuçlara yol açacağını savunmuştur. Calmfors ve Driffill (1988)'in ortaya attığı bu yaklaşıma göre, yalnızca yeterli büyüklükteki sendikalar makro ekonomik performansı olumsuz etkileyecek güce sahiptir. Çok küçük sendikalar ise ücretleri yukarı çekecek pazarlık gücüne sahip değildir. Bu nedenle piyasada rekabet koşullarına göre oluşacak ücreti kabul etmek zorundadırlar. Sonuç olarak, Calmfors ve Driffill (1988)'in "Hump-shaped" olarak adlandırdığı bu hipoteze göre, sadece merkezi ücret pazarlığı sistemi değil; aynı zamanda merkezi olmayan ücret pazarlığı sistemi de ücretlerin düşük gerçekleşmesine yol açıp, işsizlik ve enflasyon açısından ifade edilen makro ekonomik performansı arttırabilir.

11. Merkez Bankası Bağımsızlığı Literatürü

1970’li yıllardan sonra yüksek oranlı enflasyon sürecinin yaşanması ve sık yaşanan diğer istikrarsızlıklar enflasyonu düşürmek amacıyla merkez bankalarının bağımsızlaştırılmasını gündeme getirmiştir. Merkez bankası bağımsızlığının teorik alt yapısı, esas itibariyle, 1980’lerde yaygın hale gelen zaman tutarsızlığı probleminin ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmalar sonucu oluşmuştur.

Kydland ve Prescott (1977), hükümetin sosyal refah fonksiyonunu maksimize etmek için politika yapacağını ileri sürerek, hükümet kararlarını içselleştiren bir model kurmuştur. Buna göre, rasyonel beklentilere sahip özel ekonomik karar birimleri, fiyat ve ücret belirleme kararlarında enflasyon bekleyişlerine de yer vermektedirler. Bekleyişlerin oluşturulmasında, uygulanan para politikalarının öngörülebilir olup olmaması büyük önem taşımaktadır. Bu varsayımlar altında Kydland ve Prescott, kamu politikası yapımının bir zaman tutarsızlığı problemini içerdiğini göstermişlerdir.

Aynı sonuç Barro ve Gordon (1983), çalışmasında da karşımıza çıkmaktadır. Barro ve Gordon (1983)’e göre hükümetler ekonomik aktörleri yanıltmak için sürpriz enflasyon tetikleme eğilimine sahiptirler. Zaman tutarsızlığı problemi, rasyonel beklentilerin olduğu varsayımı altında politika yapıcının politikayı optimize etmek için ihtiyari davranması durumunda ortaya çıkmaktadır. Söz konusu olan zaman tutarsızlığı probleminin ve dolayısıyla enflasyonist eğilimin en iyi çözümü para politikası için sabit kurallar belirlemektir. Bir başka ifadeyle, parasal otorite belirli parasal kurallara bağlı kalacağı konusunda güvenilir bir taahhüt sunmalıdır. Bunun için, parasal otoritenin politik otoriteden bağımsızlaştırılması önerilmektedir.

Kydland ve Prescott (1977) ve Barro ve Gordon (1983) tarafından önerilen merkez bankasını bağımsızlığına kavuşturmanın makro ekonomik performans üzerindeki etkisi daha sonra Alesina ve Summers (1993) tarafından incelenmiştir. Alesina ve Summers (1993), 1955–1988 yılları arasında değişik makro ekonomik performans verileriyle merkez bankası bağımsızlığı arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Sonuçlar, merkez bankası bağımsızlığı olarak ifade edilen parasal disiplinin enflasyon oranındaki değişkenliği azalttığı ancak reel makro ekonomik performans üzerinde büyük bir fayda ya

da maliyetinin olmadığını göstermiştir. Çalışmanın elde ettiği verilere göre, enflasyon ile merkez bankası bağımsızlığı arasında neredeyse tam bir negatif korelasyon vardır. Merkez bankası bağımsızlığı ile ekonomik büyüme ve reel faiz oranları arasında ise açık bir ilişki bulunamazken; işsizlik performansı ile de yakın bir ilişki gözlenememiştir. Diğer taraftan, merkez bankası bağımsızlığının enflasyon değişkenliğini azalttığı sonucu göz önünde bulundurulduğunda merkez bankası bağımsızlığı ile reel faiz oranları değişkenliği arasında negatif bir ilişki beklenmektedir.

12. Stratejik Etkileşim Literatürü

Ücret pazarlığı kurumları ve makroekonomik performans üzerine odaklanmış literatür, ücret pazarlığı merkezilik derecesi ile ücret kısıtlamaları ve işsizlik arasındaki neden sonuç ilişkisini incelerken, para politikasının bu etkileşime dahil olabileceğini hesaba katamamıştır. Bu eksiklik, Robert Franzese, Peter Hall, Alex Cukierman, Fabrizio Coricelli Alberto Dalmazzo, David Soskice ve Torben Iversen gibi bazı iktisatçıların para politikasını da mekanizmaya dahil etmesiyle giderilmiştir.

Stratejik etkileşim literatürüne göre, para politikasının reel kesim üzerinde meydana getireceği etkinin büyüklüğü, merkez bankasının ücret artışlarına ne şekilde tepki göstereceğine bağlıdır. Aynı zamanda merkez bankasından gelecek bu reaksiyonun algılanma derecesi, ücret pazarlığının yapısına bağlı olarak değişmektedir. Bu iki boyut birlikte hesaba katıldığında, para politikası ve ücret pazarlığı arasındaki stratejik etkileşimleri inceleyen yeni literatür, kendini standart makroekonomik modellerden ayıran ilginç bir sonuca ulaşmaktadır: Sendikaların var olduğu bir ekonomide, para politikası nötr değildir ve işsizlik üzerinde kalıcı etkiler meydana getirebilmektedir. Geleneksel görüşlere göre, para politikası en azından uzun dönemde üretim istihdam gibi reel değişkenleri etkileyememekteydi. Ancak, bu görüş sendikaların sahneye girmesiyle birlikte geçerliliğini kaybetmiştir.

120. Sendikaların Merkez Bankası Sinyallerine Reaksiyon Gösterebilme Kapasitesi

Merkez bankası bağımsızlığı ile ücret pazarlığı kurumları teorilerini birbirine bağlayan ilk çalışmalardan biri olan Hall ve Franzese (1998), merkez bankası bağımsızlığının etki derecesini ücret pazarlığının karakterinin belirlediğini ortaya koymuştur. Buna göre, merkez bankası ve ücret pazarlıkçıları arasındaki sinyalleşme mekanizması dikkate alınarak ücret pazarlığı sisteminin karakteri analizin içine sokulduğunda, ücret pazarlığının koordineli olduğu bir ekonomide, merkez bankası bağımsızlığının artışı, büyük istihdam kayıplarına yol açmadan enflasyonu düşürücü etki meydana getirmektedir. Diğer taraftan, ücret pazarlığının koordinesiz olduğu durumda ise, enflasyon oranını düşürmek için yüksek işsizlik maliyetine katlanmak gerekecektir. Sonuç olarak merkez bankası bağımsızlığı, koordineli ücret pazarlığı sistemi ile birleştirildiğinde ekonomik performans açısından en iyi sonuçlar elde edilebilmektedir.

1955–90 yıllarını kapsayan yatay kesit ekonometrik analiz yapan Hall ve Franzese (1998), bağımsız merkez bankası ve koordineli ücret pazarlığı sisteminin işsizlik ve enflasyon açısından en iyi sonuçları veren kombinasyon olduğu hipotezini destekleyen güçlü ampirik kanıtlar elde etmişlerdir.

Sonucu Avrupa Parasal Birliği (EMU) içinde değerlendiren Hall ve Franzese (1998)'e göre, kendi içinde koordineli/merkezi bir pazarlık sistemine sahip olan ulusal ekonomilerin, tek bir merkez bankasına sahip tekil bir para alanında bir araya gelmeleri durumunda ücret koordinasyonu düşecek ve işsizlik yükselecektir. Sonuç olarak, parasal birlik içindeki ülkelerde sendikaların kendilerini Avrupa Merkez Bankası'nın faiz oranlarını yükselterek reaksiyon göstermeye gerek duymayacağı kadar küçük görmeleri nedeniyle, ECB'nin politikaları, sendikalar için yeterli caydırıcılığa sahip olmayacaktır.

Ancak, Hall ve Franzese (1998) bir teoriyi sözlü olarak ifade etmiş olmasına rağmen para politikası kuralını ya da ücret pazarlığı koordinasyon derecesini değiştirerek gerçek duruma yaklaşılabilecek dinamik bir model sunmaması nedeniyle eleştirilmiştir.

121. Barro-Gordon'un Oyun Teorisi Yaklaşımı ve Monopolistik Rekabet Teorileri

Literatürdeki söz konusu bu boşluk, yeni çalışmalar ile doldurulmaya çalışılmıştır. Yeni literatür temel olarak iki kısma ayrılmıştır. Birinci kısım iktisatçılar, Barro ve Gordon (1983), oyun- teorik yaklaşımını takip etmiş ve sendikaların enflasyon karşıtı olduğunu bir model içerisinde analizlerini sürdürmüşlerdir. Modelde, sendikaların enflasyon karşıtı olması, enflasyon seviyesini belirleyecek olan para politikasının, reel etkiler meydana getirmesine yol açmaktadır. Sendikaların enflasyon karşıtı olmaları, onların ücret taleplerini daha ılımlı tutmalarına neden olmaktadır. Çünkü ücret taleplerinin yüksek olması durumunda merkez bankası işsizliği azaltmak için enflasyonu arttırmak zorunda kalacak bu da sendikaların reel ücretlerinde aşınmaya neden olacaktır. Ücret pazarlığı merkezilik derecesindeki bir artış yani sendika sayısındaki bir azalma reel ücretler, işsizlik ve enflasyon üzerinde zıt yönlü iki etki ortaya çıkarmaktadır: Bunlardan birincisi, sendika sayısının azalması sonucu farklı sendikaların emek güçleri arasındaki ikame ve bunlar arasındaki rekabetin etkinliği azalacaktır. Rekabet etkinliğindeki azalma reel ücretleri, işsizliği ve dolayısıyla enflasyonu arttıracaktır. Ancak diğer taraftan sendika sayısındaki azalmayla birlikte sendikalar enflasyon korkusuyla reel ücret taleplerini daha ılımlı tutacaklardır. Bu “stratejik etki” reel ücretlerin, işsizliğin ve enflasyonun azalmasına yol açacaktır. Sendikaların yeterli derecede enflasyon karşıtı olduğu bir durumda bu iki etki arasındaki etkileşim reel ücretler ve merkezilik arasında Calmfors-Driffill tipi bir ilişkinin ortaya çıkmasına neden olacaktır.

Arz yanlı para politikası aktarımına dayalı olan bu görüş, merkez bankası muhafazakârlığının enflasyonu arttıracığı sonucuna ulaşmıştır. Bunun sebebi enflasyon karşıtı sendikaların bağımsız bir merkez bankasının enflasyonist tepkiyi azaltmak için bir dereceye kadar nominal ücret taleplerini aşağı çekmeye gönüllü olmasıdır. Bu nedenle, merkez bankasının enflasyon konusunda muhafazakârlığı arttıkça bankanın vereceği enflasyonist tepkide azalacaktır ve sendikaların ücretlerini aşağı çekmekteki istekleri de azalacaktır. Sonuç olarak, sendikalar yüksek ücret taleplerini devam ettirecekler ve işsizlik artacaktır. Bu arz yanlı görüşe göre, uç bir durum olan tek bir sendikanın varlığı durumunda yalnızca istihdama önem veren popülist bir merkez bankası hem işsizlikten hem de enflasyondan hoşlanmayan bir toplum için optimaldir.

Diğer iktisatçılar ise, monopollü rekabet makro ekonomik modelleri üzerinde yaklaşımlar inşa etmişlerdir. Monopollü rekabetin söz konusu olduğu bu modellerde, para politikası reel etkiler meydana getirebilmektedir. Parasal aktarımın arzdan çok talep kanalından çalıştığını kabul eden bu teoriye göre, sendikaların ücret taleplerini artırması durumunda, fiyatlar yükselme eğilimine girecektir. Bu durumda, parasal otorite fiyatlardaki bu yükselmeye mücadele etmek için faiz oranlarını yükseltecek ve toplam talep düşecektir. Sonuç olarak, sendika, ücret talebini yükseltmesi sonucu istihdam oranında büyük bir düşüş ile karşı karşıya kalabilecektir. Bu nedenle, enflasyon hedeflemesi gibi sıkı para politikası ücret taleplerini ve işsizliği düşürücü etki meydana getirebilmektedir.

Modeller içerdikleri ayrıntılar bakımından birbirlerinden farklılaşsalar da temel mekanizmada, belirli bir ücret pazarlığı koordinasyon deresi ile merkez bankası muhafazakarlık seviyesi, en optimal şekilde bir araya getirilerek, düşük bir enflasyon oranında en yüksek istihdam seviyesi elde edilmeye çalışılmaktadır.

1210. Barro-Gordon Oyun Teorik Yaklaşımını Takip Eden Stratejik Etkileşim Teorileri

Barro-Gordon yaklaşımını takip eden temel çalışmalar Grüner ve Hefeker (1999) ve Cukierman ve Lippi (1999), Efthimiadis (2007)'dir. Orijinal Barro- Gordon yaklaşımının temelinde reel ücretler ile istihdam arasında negatif bir ilişkinin olduğu varsayımı yatar. Nominal ücretlerin belli bir dönem için sabitlendiği bilindiğinde merkez bankası ekonomide enflasyonist para politikası izleyerek reel ücretleri düşürüp istihdamı arttırabilme imkânına sahip olmaktadır. Barro-Gordon yaklaşımında merkez bankası ile özel sektör arasındaki etkileşim iki aşamalı bir oyun olarak modellenmiştir. İlk aşamada, piyasadaki sendika sayısı ve farklı emek tiplerinin birbiriyle ikamesine bağlı olarak, belli derecede monopol güce sahip olan sendikalar nominal ücretlerini belirlerler. Bu nominal ücret, beklenen reel ücretin emeğin marjinal faydasına eşit olmasını sağlayan seviyede olacaktır. İkinci aşamada, merkez bankası, bankanın zarar fonksiyonunu minimize edecek enflasyon oranını belirler. Nominal ücret ile bu enflasyon oranı ekonomide üretim ve istihdam düzeyini belirleyecek olan reel ücret düzeyini belirler.

Merkez bankası enflasyon oranını değiştirerek, ekonomideki reel ücret düzeyini değiştirebilmektedir. Reel ücret düzeyindeki değişmelerle birlikte, istihdam seviyesi de değişecektir. Bu durumda kısa dönemde daha yüksek istihdam oranının daha yüksek enflasyonla satın alınabileceğini gösteren Phillips eğrisi ortaya çıkmaktadır. Eęer merkez bankası fayda fonksiyonunda istihdama az da olsa bir ağırlık koymuşsa, özel sektör ücretlerini belirledikten sonra, sūrpriz enflasyon üretme eğiliminde olacaktır.

Ancak, özel ekonomik aktörler rasyonel beklentilere sahip oldukları için merkez bankasının fayda fonksiyonuna bakarak ücretlerinde ki artışa karşılık olarak merkez bankasının ne kadar enflasyon üreteceğini bilmektedirler. Bu nedenle ücretler beklenen enflasyonu içerecek şekilde belirlenecek ve reel ücret sendikaların istedikleri düzeyde gerçekleşecektir. Belirtilen bu sürecin sonunda merkez bankasının izlemiş olduğu bu politika istihdam seviyesini etkilemeyecek, fakat enflasyon oranını yükseltecektir.

Bu nedenle, Barro-Gordon yaklaşımı istihdamla ilgilenmeyen muhafazakâr bir merkez bankası başkanının atanmasını önermektedir. Bu durumda, para otoritesi enflasyon üretmek gibi eğilim içirisine girmeyecektir. Bu nedenle, özel ekonomik aktörlerinde sūrpriz enflasyon beklemesine gerek kalmayacak ve nominal ücretlerini belirlerken bu durumu dikkate alıp ücretlerini daha düşük belirleyeceklerdir. Sonuç olarak, en kötü ihtimalle istihdam doğal seviyesinde kalacak, enflasyon ise yükselmemiş olacaktır.

Bu alandaki ilk çalışmalardan biri olan Cukierman ve Lippi (1999), hem emek piyasası, hem de para politikası otoritelerinin kurumsal özelliklerini bir araya getiren bir model geliştirerek, makro ekonomik performans analizi yapmışlardır. Bu model içinde, sendikaların enflasyon karşıtı olduğu varsayımı altında, merkez bankası bağımsızlığının, ücret pazarlığı merkeziliğinin ve bu kurumsal değişkenler arasındaki etkileşimin, reel ücretler, işsizlik ve enflasyon üzerindeki etkilerini araştırılmıştır. Modelde sendikalar ücretlerini belirlerken, piyasadaki konumlarını ve merkez bankasının ücret taleplerine göstereceği tepkiyi göz önünde bulundurmaktadırlar. Belirlenen bu ücretin tam istihdam amacını gerçekleştirecek bir ücret olmasına dikkat edilirken, aynı zamanda bir miktar ücret primini de içermesi istenir. Ücret primi ne kadar yüksek olursa istihdam oranı da o kadar düşük gerçekleşmektedir.

Modelde, enflasyon konusunda tutucu olmayan bir merkez bankasının ücretlerdeki yükselmeye enflasyonu artırarak tepki vereceği sendikalar tarafından bilinmektedir. Bu nedenle, merkez bankasının muhafazakârlığının azalması sendikaların ücret taleplerini o kadar düşük tutması sonucuna yol açmaktadır. Cukierman ve Lippi (1999)'e göre bu stratejik etki iki nedenden dolayı ortaya çıkmaktadır: Birinci nedene göre, merkez bankasının ücret artışlarına enflasyonu arttırarak cevap vermesi, nominal ücretlerdeki bir birimlik artıştan sağlanacak reel ücreti azaltmaktadır. İkinci olarak ise, merkez bankası muhafazakârlığının azalması, ücret artışlarının enflasyon maliyetini arttırmaktadır. Sonuç olarak, merkez bankasının muhafazakâr olmadığı bir ekonomide, ücret taleplerini yüksek tuttıkları takdirde, bir taraftan enflasyonun sonuçlarıyla uğraşmak zorunda kalırken diğer taraftan reel ücretlerinin de aşınmaya uğrayacağını bilen sendikalar, merkez bankasının enflasyonist politikalar izlemesinin önüne geçmek için daha düşük ücretlere razı olacaklardır. Büyük sendikalar ücret taleplerinin enflasyon ve dolayısıyla merkez bankasının politika tepkisi üzerinde meydana getirebilecekleri etkiyi hesaba kattıkları için, söz konusu bu etki, ücret pazarlığı merkeziliği arttıkça daha belirgin hale gelecektir.

Ayrıca model farklı sendikalara ait işgücünün birbirinden farklılaştığını ve ekonomideki sendika sayısının her bir sendikanın işgücüne olan talep elastikiyetini dolayısıyla da emek piyasasındaki rekabeti etkilediğini ortaya koymuştur.

Grüner ve Hefeker (1999), EMU'nun ulusal sendikaların ücret belirleme davranışını nasıl değiştireceğini araştırmıştır. Cukierman ve Lippi (1999)'de olduğu gibi, Borro-Gordon'un temel özelliklerini barındıran modellerinde, sendikalar enflasyon karşıtıdır. Modele göre sendikaların enflasyon karşıtı olmaması durumunda para politikası rejimi istihdam üzerinde bir etki meydana getirememektedir. Bu çalışmada, aynı zamanda, farklı parasal rejimler altında, ulusal enflasyon karşıtlığı ve militarist ücret talebinin³, ulusal emek piyasası performansı üzerindeki etkisi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Buna göre, EMU' nun, bünyesindeki ülkelerde, hem reel ücretler hem de istihdam üzerinde önemli bir etki meydana getireceği gösterilmiştir. Ortak merkez bankasının aşırı ücret taleplerine tepki vereceği bilindiğinde, sendikalar ortaya çıkacak enflasyon artışının nominal

³ Militarist ücret talebi, ekonomideki sosyo-ekonomik dengeleri göz önünde bulundurmaksızın istenen optimal olmayan bir artış içeren ücrettir.

ücretlerindeki artıştan daha az olacağını algılayacaklardır. Bu nedenle, EMU çapında ücret taleplerinde bir artış meydana gelecektir. EMU, ücret artışlarının tamamını enflasyonu arttırarak yok edemeyeceği için reel ücretler ve işsizlik artacaktır. Sonuç olarak, ortak merkez bankasının istihdamı arttırmaya yönelik politika izlemesi hem işsizliğin artmasına hem de enflasyonun yükselmesine neden olacaktır.

Gersbach ve Hahn (2007), sektörel işçi sendikaları ile para politikası arasındaki etkileşimi incelemiş ve merkez bankasının politika yapmak için sadece ücretler gibi nominal değişkenleri izlemesinin ve tahmin etmesinin yeterli olup olmadığını araştırmıştır. Merkez bankasının ekonomideki reel şokların göstergeleri hakkında direkt veri toplayarak çok fazla bilgi elde edememesine rağmen bu tür aktivitelerin yine de merkez bankası için faydalı olduğu ve sosyal kayıpları azalttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Efthimiadis (2007) ise, ekonomide tekelci durumda olan tek sendikanın enflasyon karşısı olması durumunda merkez bankası başkanının sadece üretimle ilgilenen ultra liberal bir başkan olmasının toplum için optimal olduğunu iddia etmektedir. Ultra liberal⁴ bir başkanın arkasında yatan düşünce şudur: ücret seviyesini belirleme gücüne sahip, bütün ekonomiyi kapsayan tek bir monopol sendika ücretini belirlerken, karşılaşacağı politik tepkiyi hesaba katmak zorundadır. Reel ücretlerde meydana gelen bir artış, reel ücretler ile istihdam arasındaki negatif yönlü ilişki nedeniyle istihdamın azalmasına yol açar. Merkez bankasının liberal olması durumunda, çok küçük bir ücret artışı bile oldukça yüksek bir enflasyon ile telafi edilerek istihdam hedefi korunacaktır. Bu nedenle, merkez bankası tam istihdam seviyesini sürdürmek için reel ücretlerde ve işsizlikte meydana gelen artışa karşı sürpriz enflasyon oluşturmak için harekete geçecektir. Sonuç itibarıyla, tam istihdam hedefi ile tutarlı olmayan ücret artışlarını gerçekleştirmeye çalışan sendikanın bu hareketi para politikasının enflasyonist olacağı beklentisiyle engellenecek ve sendika ücret talebini düşük tutacaktır.

---

⁴ Ultra-liberal merkez bankası başkanı sadece istihdam seviyesiyle ilgilenen enflasyonu ise önemsemeyen bir başkanını tanımlamaktadır.

1211. Monopolistik Rekabet Teorilerini Temel Alan Stratejik Etkileşim Teorileri

Monopollü rekabet teorilerini model alan teoriler Blanchard ve Kiyotaki (1987)'nin monopolistik rekabet yaklaşımı üzerine inşa edilmiştir. Soskice ve Iversen (2000), Coricelli, Cukierman ve Dalmazzo (2006) bu gruba girmektedir. Bu modellerde, merkez bankasının muhafazakar olması nominal ücret değişmelerine karşı para arzını arttırmaması sonucunu getirmektedir. Böylelikle, sendikalar reel ücretlerini azaltarak fiyatların düşmesine yol açıp reel para balansını arttırabilmektedir. Reel para balansının yükselmesi ise toplam talebin ve istihdam seviyesinin yükselmesi anlamına gelmektedir. Sonuç itibariyle, merkez bankası yeteri kadar muhafazakâr olduğunda, yüksek istihdam seviyesi düşük bir enflasyon oranında gerçekleşmiş olacaktır.

Bu gruba giren çalışmalardan biri olan Soskice ve Iversen (2000), para politikası kurallarının rasyonel beklentiler, tam enformasyon varsayımları altında ve nominal rijitliklerin yokluğu halinde denge istihdam oranı üzerindeki etkisini inceleyen bir model ortaya koymuşlardır. Buna göre, merkez bankası para politikaları deflasyonist olduğunda birbirlerinden bağımsız olarak hareket eden büyük sendikalar parasal ücret taleplerini ve dolayısıyla beklenen reel ücretlerini ılımlı tutma eğilimi içerisine girerler. Bunun sonucu olarak reel para arzı yükselir ve toplam talep seviyesi ve dolayısıyla istihdam artar. Ancak para politikası genişlemeci olduğu zaman bu sonuç gerçekleşmez. Sonuç olarak, az sayıda ve birbirinden bağımsız hareket eden sendikalar söz konusu olduğunda merkez bankasının sıkı para politikası kuralları izlemesi uzun dönem istihdam oranını arttırır.

Lippi (2003), monopolistik bir emek piyasasında muhafazakâr bir merkez bankasının arzu edilebilirliğini araştırmıştır. Soskice ve Iversen (2000)'e yakın sonuçlar bulan Lippi'e göre muhafazakâr bir merkez bankası monopolistik bir emek piyasasında istihdam üzerinde sürekli etkiler meydana getirebilirken atomistik bir emek piyasasında söz konusu etki ortaya çıkmamaktadır.

Coricelli, Cukierman ve Dalmazzo (2006), para politikasının hem arz hem de talep kanalından çalışan aktarım mekanizmasını içine alan bir model kurmuşlardır. Geleneksel arz yanlı aktarım mekanizması kanalına göre, önceden kararlaştırılmış nominal ücret kararları nedeniyle genişlemeci para politikası enflasyon oluşturarak reel ücretleri

azaltmakta ve istihdamı canlandırmaktadır. Toplam talep kanalı ise, mal talebini dolaylı olarak, türetilmiş emek talebini canlandırarak çalışmaktadır. Bu çalışma, parasal muhafazakârlığın derecesine ve sendikaların enflasyon karşıtı olup olmamasına göre bir dizi sonuç koymuştur: İlk olarak, muhafazakârlığın enflasyon üzerindeki etkisi monoton değildir ve sendikaların enflasyon ve işsizlikten hangisine daha fazla karşı olduğuna göre değişmektedir. Buna göre, sendikaların, üyeleri arasındaki işsizliğe enflasyondan daha fazla önem verdikleri durumda sadece enflasyonla ilgilenen ultra muhafazakar bir merkez bankasının hem işsizliği hem de enflasyonu mümkün olan en düşük seviyesine düşürebilen en optimal seçenek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İkincisi, işsizlik ve merkez bankası muhafazakârlığı arasındaki ilişkinin düşük muhafazakârlık derecelerinde pozitif, yüksek muhafazakârlık derecelerinde ise negatif yönlü olduğu bulunmuştur. Üçüncüsü ise, yeteri kadar muhafazakar bir merkez bankasının nominal ücret enflasyonu karşısında para stokunu azaltacağı şeklindedir. Bu popülist bir merkez bankasının sosyal arzu edilebilirliğinin oldukça uç, özel bir durum olduğu görüşünü desteklemektedir. Önemli diğer bir sonuç ise, hem reel hem nominal ücretlerin aşağı doğru rijitliğinin derecesinin merkez bankası muhafazakarlığının derecesine bağlı olduğudur.

Acocella ve diğerleri (2006), para politikasının emek piyasasında farklı kurumsal düzenlemeler altında enflasyon ve işsizlik üzerindeki etkisini ortaya koymak için monopolistik rekabet modeli kullanmıştır. Para politikasının reel ekonomi üzerindeki etkisinin büyük ölçüde ücret oluşum rejimine ve sendikanın işsizliğe mi yoksa reel ücret primine mi daha fazla önem verdiğine bağlı olarak değiştiği sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre, ürün piyasasında tam rekabet şartlarının geçerli olduğu ve emek piyasasının tek bir sendikadan oluştuğu bir ekonomide, para politikası enflasyon üzerinde etkili ancak işsizlik üzerinde etkisizdir. Buna karşın, ürün piyasasının birkaç sendikadan oluştuğu ve firmaların en azından bir miktar piyasa gücüne sahip olduğu bir ekonomide sistematik para politikası reel etkiler meydana getirebilmektedir. Ancak nominal ücret sözleşmelerinin olmaması yani esnek ücret rejiminin geçerli olması durumunda para politikası reel etkiler meydana getirememektedir. Bu nedenle para politikasının reel etkileri ücret pazarlığı kurumlarına ve ücret oluşum rejimine bağlı olmaktadır.

1212. Diğer Etkileşim Teorileri

Meland (2006), iki sektörlü bir ekonomide merkezi ücret pazarlığının farklı parasal stratejilerin istihdam üzerindeki etkisinin belirlenmesinde önemli rol oynayabileceğini göstermiştir. Uluslararası ticarete açık olan ve sendikaları merkezi ücret pazarlığı altında disipline edilmiş bir emek piyasasının var olduğu bir ekonomide, döviz kuru hedeflemesinin enflasyon hedeflemesinden daha yüksek bir istihdam performansı meydana getirir. Buna karşılık, kapalı ve ücret pazarlığının merkezi olduğu bir ekonomide, döviz kuru hedeflemesine nazaran enflasyon hedeflemesi istihdam açısından daha iyi sonuçlar doğurur.

Holden (2005), para politikası rejimiyle ücret pazarlığı koordinasyonu arasındaki etkileşimin denge işsizlik üzerinde meydana getirdiği etkiyi araştıran bir model kurmuştur. Model genişlemeci para politikası rejiminin ücret pazarlıkçılarının koordine olma zorunluluklarını güçlendirerek denge işsizlik oranını azaltabileceğini göstermiştir. Ayrıca para politikası, parasal birlik altında sıkı para rejimi uygulayan bir ülkeden daha az disipline edici bir etki ortaya çıkaracaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. ÜCRET PAZARLIĞI VE PARA POLİTİKASI ARASINDAKİ STRATEJİK ETKİLEŞİMİN KURUMSAL BOYUTLARI

20. Kurumların Önemi

Kurumlar, son yıllarda ekonomistler arasında yeni bir araştırma alanı olarak ilgi görmektedir. Yirminci yüzyılda, ekonomik kurumlar üzerine ortaya atılan teoriler büyük ölçüde piyasa ve devlet arasındaki ilişki üzerinde yoğunlaşmıştır. Kurumlar, belirsiz bir çevrede enformasyon sağlamaları ve beklentileri istikrarlı hale getirmeleri sebebiyle özellikle önemlidirler. Bu nedenle, ekonomi alanında araştırma yapanlar, kurumsal etkileşimlerin makroekonomik performansı nasıl etkilediği konusu üzerinde özellikle durmaktadırlar (MOOSLECHNER-SCHÜRZ, 2001, s.487).

Para politikası ve ücret pazarlığı arasındaki stratejik etkileşimin makro ekonomik performans üzerindeki etkisini inceleyen stratejik etkileşim teorisinin kurumsal boyutlarını incelemek, bu anlamda, ayrı bir önem kazanmaktadır. Kurumlar, ücret pazarlığı koordinasyonu teorisinde önemlidir. Çünkü koordineli ücret pazarlığı, ücret kısıtlamalarını kolaylaştırıcı bir rol oynamaktadır. Diğer taraftan, merkez bankasının karşı karşıya kaldığı zaman tutarsızlığı problemi üzerine odaklanan merkez bankası bağımsızlığı teorisi de kurumların rolünü kabul etmektedir (PERSSON-TABELLINI, 1997, s.3).

21. Para Politikası, Ücret Pazarlığı Kurumları ve Makroekonomik Performans

Enflasyon ve işsizliğin politik-ekonomik yönetiminin kurumsal ve yapısal özellikleriyle ilgilenen politik iktisatçılar, birbirinden bağımsız iki ayrı teori ile karşılaşmaktadırlar. Teorilerden bir tanesi, neoklasik teorisinin modern para politikasından türeyen ve para otoritesinin anti-enflasyonist muhafazakârlığı ve para politikasının hükümetten güvenilir bir şekilde bağımsız olma derecesi üzerine odaklanan, merkez bankası bağımsızlığı

teorisidir. Bu yaklaşıma göre, bağımsız ve muhafazakâr merkez bankası herhangi bir reel (istihdam) maliyete sebep olmaksızın nominal faydalar (düşük enflasyon) elde edebilecektir. Diğer yaklaşım, emek (son zamanlarda mal) piyasalarının kurumsal özellikleri üzerine odaklanan gelişmekte olan kapitalist demokrasilerde yapılan çalışmalardan türemiştir. Buradaki temel iddiaya göre ücret pazarlığı koordinasyonu, ücret pazarlığının doğasında olan dışsallıkları içselleştirerek ücret kısıtlamalarını kolaylaştırır ve bu sayede reel ve belki nominal faydalara ulaşılır (FRANZESE, 1997, s.1) ⁵. Bu teoriyi savunanlara göre, koordineli (merkezi) ücret pazarlığı kolektif hareket problemini ortadan kaldırmanın ve ekonomi için en uygun dengeyi sağlamanın bir yolu olarak görülmektedir.

Bu sonuçların ortaya çıkması büyük ölçüde emek piyasasının kurumsal yapısına bağlıdır ve ekonomide yeterli büyüklüğe sahip sendikaların, aldıkları ücret kararlarının para politikası yapıcıları ve enflasyon üzerinde meydana getirebileceği stratejik etkiyi hesaba katacakları ihtimaline dayanır (FRANZESE, 1997, s.12).

Teorilerden her biri, makro politik ekonominin belirli bir kurumsal özelliği üzerine odaklanmıştır: Merkez bankasının politik otoriteden bağımsızlığı (MMB) ve ücret pazarlığının koordinasyon derecesi (ÜPK). Korporatizm emek piyasası kurumlarının önemine dikkat çekerken (Calmfors-Driffill, 1988); Neoklasik yaklaşım ise merkez bankası bağımsızlığının önemine vurgu yapmaktadır (Alesina-Summers, 1993). Bu iki yaklaşımın sentezlenmesi stratejik etkileşim teorisinin doğmasına neden olmuştur (FRANZESE-HALL, 1999, s. 174).

210. Merkez Bankası Bağımsızlığı ve Makroekonomik Performans

Son yıllarda dünya, merkez bankalarını politik kontrolden bağımsız hale getirme çabalarına şahitlik etmektedir. Bu politika değişiminin altında bağımsızlığın fiyat istikrarına ulaşmada etkin bir araç olduğu inancı yatmaktadır (BRUMM, 2000, s.807). Bu nedenle pek çok ülke fiyat istikrarı konusundaki taahhütlerini kuvvetlendirmek amacıyla

---

⁵ Geniş anlamda enflasyona göre düzeltilmiş değişkenler reel ekonomik değişkenler olarak adlandırılırken enflasyona uyarlanmamış olanlar nominal değişkenler olarak ifade edilir. Genel olarak, işsizlik, uyarlanmamış üretim ve gelir reel, enflasyon, fiyat düzeyi, uyarlanmamış ücretler ve faiz oranları nominal değişkenler olarak nitelendirilir.

merkez bankalarının bağımsızlıklarını arttırma yönünde politikalar izlemeye başlamışlardır.

Merkez bankası bağımsızlığı para otoriteleri için hızlı bir şekilde evrensel bir kural haline gelmektedir. Muhafazakâr ya da liberal, hemen hemen tüm akademisyenler ve politika yapıcılar, para politikasını politik yönlendirmeden uzak tutmanın fiyat istikrarına çok küçük bir reel ekonomik maliyetle, ya da hiç bir reel maliyete sebep olmadan ulaşmayı sağlayacağı konusunda uzlaşmışlardır (POSEN, 1995, s.1)

Son yirmi yılda “merkez bankası bağımsızlığının reel ekonomik değişkenler üzerinde etkisi var mıdır? ” sorusunu cevaplamaya yönelik pek çok çalışma yapılmıştır. Merkez bankası bağımsızlığının güvenilirliği arttırdığı ve enflasyonu düşürmede güvenilirlik primi yaratarak deflasyon maliyetlerini (fedakarlık oranını) azalttığı hususu bu çalışmaların hemen hemen hepsinin vardığı ortak bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır⁶.

Merkez bankası bağımsızlığının ekonomik performans üzerindeki etkisi farklı şekillerde ortaya çıkmaktadır: İlk olarak, merkez bankasının politik baskıdan uzak kalması, para politikası davranışlarının daha tahmin edilebilir hale gelmesi sonucunu doğurmaktadır. Bunun öncelikli etkisi, ekonomik istikrarın artması ve bunun doğal bir sonucu olarak reel faiz oranlarındaki risk priminin azalmasıdır. Daha spesifik olarak, bağımsız bir merkez bankası, hem para politikasını seçim öncesi manipülasyonlardan koruyarak; hem de seçimleri takip eden dönemdeki partizan politika şoklarını azaltarak ekonomiyi politik iş çevrimlerinden izole edecektir (NORDHAUS, 1975, s.170).

İkinci olarak, yüksek enflasyon, spekülasyonları ve risk primini arttırarak ekonomik performans üzerinde olumsuz etkiler meydana getirmektedir. Çoğu zaman iddia edildiği gibi, A.B.D'nin yaşadığı resesyonların çoğunun başlıca nedeni, enflasyonun uzun bir süre yükselmesine izin verilmesinden sonra uygulanan sıkı para politikalarıdır. Bu açıdan, istikrarlı bir anti enflasyonist politikanın ekonomik performansta meydana gelebilecek dalgalanmaları da en aza indirmesi beklenebilir.

---

⁶ Enflasyonu azaltmak için herhangi bir ekonominin katlandığı üretim ve istihdam kaybının büyüklüğüne “fedakarlık oranı” denilmektedir.

Diğer yandan, geleneksel yani politik bakımdan bağımlı para politikası teorilerine göre, politik bağımsızlığı olmayan bir merkez bankası, bağımsız bir merkez bankasına göre üretimin arttırılması, işsizliğin azaltılması ve reel faiz oranları gibi konularla daha yakından ilgilidir. Hem fiyat istikrarı hem de reel ekonomik değişkenlere ulaşma amacı taşıyan bir merkez bankası ancak daha düşük bir reel ekonomik performans karşılığında enflasyonu düşürebilecektir (ALESINA-SUMMERS, 1993, s.152).

Merkez bankası bağımsızlığı (MBB) teorisi sahip olduğu gücü üç ayrı kaynaktan almaktadır. Bunlardan birincisi merkez bankası bağımsızlığının ekonomik performansı arttırdığını açıklamak için geliştirilmiş sağlam teorik yapıdır (Kydland-Prescott 1977; Rogoff 1985). İkincisi, pek çok ülkenin MBB teorisini destekler nitelikte olan ekonomik performans göstergeleridir. Bunun en belirgin örneği Avrupa Merkez Bankası içinde örnek oluşturan Alman Merkez Bankası BundesBank'dır. Üçüncüsü ise, merkez bankasını politik otoriteden daha bağımsız hale getirmenin ekonomik performans üzerinde herhangi bir olumsuz etki meydana getirmeden enflasyon oranını düşüreceği görüşünü destekleyen, hatırı sayılır miktarda ampirik çalışmadır (Alesina-Summers 1993). Bu bölümde ülkelerin merkez bankalarını daha bağımsız merkez bankası hale getirmelerinin arka planında yatan nedenler üzerinde durulacak ve daha sonra merkez bankası bağımsızlığı lehine oluşan teorik çerçeve sorgulanacaktır.

2100. Merkez Bankası Bağımsızlığının Pratik Temelleri

1990'lardan sonra pek çok ülke merkez bankalarını daha bağımsız hale getirmiştir. Yakın tarihimizde artan sayıda ülke, enflasyon oranlarını düşürmek amacıyla merkez bankalarını yeniden yapılandırma yoluna gitmiştir. Hatta Avrupa'da kurulan yeni parasal birlik bile politik kontrolden oldukça bağımsız bir merkez bankası etrafında organize olmuştur (FRANZESE-HALL, 1999, s.174).

Cukierman (1995)'e göre, ülkeler değişik nedenlerden ötürü merkez bankalarını bağımsızlığa kavuşturmuştur. İlk olarak Bretton Woods Sistemi ve Avrupa Para Sistemi (EMS) gibi fiyat istikrarını korumak amacıyla dizayn edilmiş kurumların çöküşü ülkeleri alternatif çözüm arayışlarına yöneltmiştir.

İkincisi, Alman Merkez Bankası Bundesbank'ın göreceli özerkliği, sık sık bağımsızlığın fiyat istikrarını garanti altına almak için etkili bir araç olabileceğinin bir kanıtı olarak görülmüştür. Bunun nedeni, Almanya'nın endüstrileşmiş ülkeler arasında ikinci dünya savaşı sonrası en iyi enflasyon rekorunu elde eden ülkelerden biri olmasıdır.

Üçüncüsü, Avrupa Birliği Anlaşması (Maastricht Treaty, 1992) ile herhangi bir Avrupa hükümeti ya da kurumlarından yasal bakımdan bağımsız olacak bir para otoritesi, Avrupa Merkez Bankaları Sistemi (ECBS) oluşturulması hüküm altına alınmıştır (CHANG, 1998, s.4). Ayrıca, Maastricht Anlaşması bağımsız bir merkez bankasını ekonomik ve parasal birliğe üyelik için bir önkoşul olarak istemektedir: Buna göre, fiyat istikrarı Avrupa Merkez Bankaları Sistemi'nin (ECBS) ana hedefidir.

Dördüncü olarak, başarılı bir istikrar sürecinin sonrasında Latin Amerika ülkeleri tekrar yüksek ve sürekli enflasyona dönme olasılığını azaltabilecek kurumsal düzenlemeler bulmaya çalışmışlardır.

Beşinci olarak da, bağımsız bir merkez bankası önceki sosyalist ekonomilerin düzenli işleyen bir piyasa mekanizması için gerekli olan kurumsal yapının oluşturulması aşamasında önemli bir adım olarak görülmüştür.

Uygulamadaki durum da bu teoriyi destekler niteliktedir. Son yıllarda merkez bankalarına daha fazla yasal bağımsızlık verilmesine yönelik girişimlerin özünde yüksek bağımsızlığa sahip olan Bundesbank ve Swiss National Bank gibi merkez bankalarının fiyat istikrarını sağlamada oldukça başarılı grafik çizmesi yatmaktadır.

2101. Merkez Bankası Bağımsızlığının Dayandığı Teorik Temeller

1970'li yıllardan sonra yüksek oranlı enflasyon sürecinin yaşanması ve sık yaşanan diğer istikrarsızlıklar ekonomistleri yeni bir çözüm arayışına yöneltmiştir. Bu çabaların sonucu olarak 1980'ler ve 1990'larda politik iktisatçılar tarafından merkez bankası bağımsızlığının enflasyonu düşürdüğünü savunan güçlü bir teori ortaya atılmıştır. Merkez bankası bağımsızlığının teorik alt yapısı esas itibariyle 1980'lerde yaygın hale gelen zaman tutarsızlığı probleminin ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmalar sonucu oluşmuştur.

Teorinin oluşma sürecin üzerindeki akademik etki ne olursa olsun konu politik çevrede de dikkatleri önemli ölçüde üzerine çekmiştir (FORDER, 1998, s. 307).

Merkez bankası bağımsızlığı teorisinin temeli, standart neoklasik modele dayanmaktadır. Bu modele göre, enflasyon oranının birincil nedenini merkez bankasının kontrolünde olan para arzındaki artış miktarıdır. İşsizlik oranını ise, para politikasındaki beklenmeyen değişmeler ve reel ücret seviyesi tarafından etkilenmektedir. Ancak neoklasik yaklaşım nominal değişkenlerin önemli olmadığını varsayan rasyonel beklentiler çatısı altında şekillenmesine rağmen, merkez bankası bağımsızlığının faydaları nominal değişkenler açısından ifade edilmektedir (IVERSEN, 1998, s. 39).

Literatürde bazen kesin olarak birbirinden ayrılmayan iki ayrı problem söz konusudur. Bir tanesi Kydland ve Prescott (1977) tarafından ortaya atılan zaman tutarsızlığı problemi, diğeri ise para politikası ilanlarının kredibilitesidir.

21010. Para Politikasında Zaman Tutarsızlığı, Kredibilite ve Beklentiler Hipotezi

1960'ların sonu ve 1970'lerin başında makroekonomik araştırmacılar, özel ajanların beklentilerine özel bir önem atfetmişlerdir. İlk adımda beklentilere ekonomik sonuçların önemli bir belirleyicisi olarak vurgu yapılmıştır. Friedman (1968) ve Phelps (1967, 1968) doğal işsizlik oranı teorilerini cari enflasyon ve işsizlik arasındaki ilişkinin beklenen enflasyona bağlı olduğu "Uyumcul Beklentili Phillips Eğrisine" dayandırmışlardır. İkinci adımda beklentilerin oluşumu daha derin bir şekilde incelenmiştir. Lucas (1972,1973) analizini karar birimlerinin rasyonel beklentiler hipotezi üzerine inşa etmiştir. Rasyonel beklentiler hipotezi, ekonomik ajanlar ellerindeki bilgiyi kullanarak gelecekteki ekonomik olaylarla ilgili mümkün olan en iyi tahmini yapacağını ve diğer karar birimlerinde aynı prensibe göre hareket edeceğini varsaymaktadır (www.kva.se, 2004, s.1).

210100. Dinamik Zaman Tutarsızlığı Teorisi ve Enflasyon Beklentileri

Kydland ve Prescott (1977) ve Barro ve Gordon (1983) çalışmalarında geliştirilen dinamik zaman tutarsızlığı teorileri ile merkez bankası bağımsızlığının enflasyon oranını azaltacağı iddiası mantıklı bir teorik zeminine oturmuştur (ALESINA-SUMMERS, 1993, s.151).

Kydland ve Prescott'un ekonomi politikası analizi, beklentilerin oluşumuna yeni bir boyut kazandırmıştır. Model, hükümetin sosyal refah fonksiyonunu maksimize etmek için politika yapacağını ileri sürerek hükümet kararlarını içselleştirmiştir. Kydland ve Prescott, özel sektörün beklentilerinin, gelecekteki hükümet politikasının rasyonel olacağı biçiminde şekilleneceğini varsayan Lucas'ı, aynı zamanda bu beklentilerin ekonomik performansın belirlenmesinde önemli etkileri olduğunu varsayan Friedman ve Phelps takip etmişlerdir. Buna göre, rasyonel özel ekonomik karar birimleri, fiyat ve ücret belirleme kararlarında enflasyon bekleyişlerine de yer vermektedirler. Bekleyişlerin oluşturulmasında uygulanan para politikalarının öngörülebilir olup olmaması büyük önem taşımaktadır. Bu varsayımlar altında Kydland ve Prescott, kamu politikası yapımının bir zaman tutarsızlığı problemini içerdiğini göstermişlerdir. Aynı sonuç Barro ve Gordon (1983) çalışmasında da karşımıza çıkmaktadır (www.kva.se, 2004, s.4).

Kydland ve Prescott (1977) ve Barro ve Gordon (1983)'a göre hükümetler ekonomik aktörleri yanıltmak için süpriz enflasyon tetikleme eğilimine sahiptirler. Zaman tutarsızlığı problemi, rasyonel beklentilerin olduğu varsayımı altında politika yapıcının politikayı optimize etmek için ihtiyari davranması durumunda ortaya çıkmaktadır. Diğer bir ifadeyle, parasal otorite ilan ettiği politikanın optimaliteyi yakalayamaması durumunda, daha önce ilan ettiği para politikasında karar birimlerine ilan etmeden bir değişikliğe giderek sosyal refah fonksiyonunu maksimize etmeye çalışır. Bu şekilde önceden ilan edilen para politikası (ex ante politika) ile sonradan ilan edilmeden değiştirilen (ex post politika) arasındaki farklılık dinamik zaman tutarsızlığını ortaya çıkarmaktadır.

Bu sonuç, özel ekonomik aktörlerin gelecekteki davranışlarının gözlemledikleri politika tarafından etkilenmesi nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Diğer bir ifadeyle, ekonomik

aktörlerin davranışlarını etkileyen para politikasının oluşumunda rol oynayan örtük kurallar değil gözlemlenen politikadır (FORDER, 1998, s. 310).

Zaman tutarsızlığı teorisi, basit olarak şöyle ifade edilebilir: Üretimin potansiyel seviyesinin altında olduğu ve bu nedenle de işsizliğin hüküm sürdüğü bir ekonomide, sürpriz bir enflasyon üretimi geçici olarak arttırabilir. Ancak, rasyonel beklentilere sahip ekonomik aktörler, düşük enflasyon sözü verip daha sonra beklenmedik bir enflasyon ile halkı yanıltma güdüsü taşıyan para otoritelerinin bu niyetini anlamaları nedeniyle, bu tür düşük enflasyon taahhütlerine inanmayacaklar ve beklentilerini buna göre ayarlayacaklardır. Bu nedenle, parasal otoriteler karar birimlerini sistematik olarak şaşırtamayacaklardır. Aslında beklenen ve gerçekleşen enflasyon, para otoritesinin vaadine bağlı kalması durumunda alacağı değerlerden daha yüksek değerler alacak, fakat üretim ve istihdam seviyesi artmayacaktır. Sonuç olarak, parasal otorite ilan ettiği politikayı değiştirmekten hiçbir kazanç sağlayamayacak ve enflasyonist eğilim artmış olacaktır (CHANG, 1998, s.5).

Karar birimlerinin, politik güdülerle hareket edecek olan hükümetin, piyasadaki uzun dönem sözleşmeleri (ücret-fiyat sözleşmeleri) oluşturulduktan sonra taahhüt edilenden daha fazla bir parasal genişleme meydana getireceği beklentisi parasal otoritenin önceden ilan ettiği parasal kurallara güven duyulmamasına yol açar (KYDLAND-PRESCOTT, 1977, s.474; HAYO-VOIGT, 2005, s.2).

Bu bağlamda, endüstrileşmiş ekonomilerde yaygın olan nominal ücret ve fiyatların, para politikasının yörüngesi kesin olarak belli olmadan önce belirli bir dönem için sabitlenmek zorunda olması zaman tutarsızlığı probleminin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Daha açık bir ifadeyle, parasal otoritenin sürpriz enflasyon üretme eğiliminde olduğu bilinen endüstrileşmiş bir ekonomide ücret ve fiyat pazarlıkçıları gelecekteki enflasyonun reel ücret ve getirilerini azaltması ihtimalinden korunmak için nominal ücretlerini hedefledikleri seviyenin üzerinde belirleme eğiliminde olmaktadır. Bu durum ise, ücret ve fiyat sözleşmelerinin daha enflasyonist olması sonucunu doğurmaktadır (FRANZESE- HALL, 1999, s.176).

Barro ve Gordon (1983)'e göre zaman tutarsızlığı probleminin ve dolayısıyla enflasyonist eğilimin en iyi çözümü para politikası için sabit kurallar belirlemektir. Bir başka ifadeyle, parasal otorite belirli parasal kurallara bağlı kalacağı konusunda güvenilir bir taahhüt sunmalıdır. Ancak parasal kuralların karar birimleri tarafından güvenilir bir taahhüt olarak algılanması, parasal otoritenin politik kurumlardan bağımsızlığının derecesine bağlıdır. Bu bağlamda, otoritenin politik olmayan kurumlara devredilmesi politikacıların gelecekteki hareketlerine getirilen kesin bir kısıtlama olarak algılanmaktadır (EIJFINGER-DE HAAN, 1996, s.7).

Sonuç olarak, parasal otoritenin ekonomik aktörlere güvenilir bir düşük enflasyon taahhüdü verememesi, enflasyonun birincil sebebi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sorunu çözme bağlamında, merkez bankası bağımsızlığı politikacıların elinden sürpriz enflasyon tetikleme fırsatını alan bir sistem olarak görülmektedir. Bağımsız bir merkez bankası siyasi iktidarların kısa vadeli amaçları için sahip oldukları yetkileri gereksiz yere kullanmalarını önleyebilmektedir. Bu nedenle, siyasi iktidarların etkisinde olmayan merkez bankaları, ulusal paranın değerinin korunmasında ve fiyat istikrarının sağlanmasında etkili olmaktadır (MOOSLECHNER- SCHÜRZ, 2001, s.496).

Rogoff (1985)' ise muhafazakar bir merkez bankası başkanı atanmasını bu sonuca ulaşmanın diğer bir yolu olarak göstermiştir. O zamandan beri, yasal merkez bankası bağımsızlığı fiyat istikrarı için gerekli olan güvenilir taahhüt olarak tanımlanmaktadır. Bu kredibilite primi merkez bankası bağımsızlığı ile ortalama enflasyon oranı arasındaki negatif korelasyonun kaynağı olarak kabul edilmektedir⁷. Buna göre, para politikasının hedefler çerçevesinde uygulanabilmesi, bu politikayı yürütmekten sorumlu merkez bankalarının bağımsız olup olmamasına bağlıdır. Bu da gösteriyor ki bağımsızlık ile fiyat istikrarı arasında doğru yönlü bir ilişki vardır.

---

⁷ Bu ilişki en açık şekilde ALESINA ve SUMMERS (1993) tarafından ortaya konulmuştur

210101. Para Politikasının Kredibilitesi

Profesyonel ekonomistler arasında istisnasız kabul edilen görüş, merkez bankası bağımsızlığının kredibilite sorununu çözeceğidir. Bu düşünceyi savunmak ve haklılığını kanıtlamak için Rogoff (1985) gösterilmektedir. Buna ek olarak, Grilli ve diğerleri (1991)'de de merkez bankası bağımsızlığın birinci avantajının kredibilite olduğunu ifade edilmiştir. Benzer şekilde Cukierman (1992) merkez bankasına bağımsızlık sağlamanın kısmi bir taahhüt olduğunu belirtmektedir. Yine, Dornbusch ve Fischer (1993), enflasyonu düşürme tartışmalarında merkez bankası bağımsızlığını kredibilite yönetiminde bir buluş olarak kaydetmiştir. Bu bağlamda Merkez bankası bağımsızlığı ile güçlü anti enflasyonist tutum birbirlerinden ayrılmamaktadır (POSEN, 1995a, s.2).

Merkez bankası (para politikası) kredibilitesi ve şeffaflık karşılıklı olarak bağımlı değişkenler olarak karşımıza çıkmaktadır. Kredibilite merkez bankası politika niyetinin kamuya doğru bir şekilde aktarımını ve kamu tarafından kabul edilmesini kolaylaştırmaktadır. Bu nedenle, merkez bankası bağımsızlığı literatürüne göre, bağımsızlık; fiyat istikrarı yönünde inanılabilirlik sağlamak yoluyla enflasyonu düşürmekte yardımcı olabilecek kurumsal bir özelliktir (KUNTER-JANSSEN, 2002, s. 3).

Kısaca para politikasını politikadan bağımsız hale getirmek genellikle istikrarlı bir para politikası için gerekli olan kredibilite problemini azaltan bir girişim olarak değerlendirilir. Bunun nedeni, Kydland ve Prescott (1977)'nin de ifade ettikleri gibi para arzı üzerinde kontrol yetkisi olan otoritelerin zaman tutarsızlığına yol açacak şekilde davranabilmesidir. Bu tür bir güdülenme içerisinde olduğu bilinen bir para otoritesinin belirli bir kurala bağlı kalarak para arzını arttıracaklarını taahhüt etmesi güvenilir olarak algılanmayacaktır. Çünkü özel karar birimleri, para otoritesinin uzun dönem ücret ve fiyat sözleşmeleri oluşturulduktan sonra taahhüt ettiğinden daha fazla bir parasal genişlemeye yol açacağı beklentisi içerisindedirler (HAYO-VOIGT, 2005, s.2). Rogoff (1985)'unda belirttiği gibi, bağımsız bir merkez bankasının başına oldukça muhafazakâr bir merkez bankası atanması bu taahhüt problemini ortadan kaldıracaktır. Kısaca, para politikasının kredibilitesi temel olarak iki önemli olguya bağlıdır. Bunlardan bir tanesi para politikasının kurula dayalı olup olmaması diğeri ise merkez bankası başkanının muhafazakârlık derecesidir.

2101010. Muhafazakâr Merkez Bankası Başkanı

Rogoff (1985), hükümetlerin parasal otoritenin anti-enflasyonist kredibilitelerini desteklemek için muhafazakâr bir merkez bankası başkanı atama yönünde eğilimli olması gerektiğini savunur. Rogoff'un teorisi, merkez bankası bağımsızlığı literatürünün merkez noktasını oluşturmaktadır. Bu teoriye göre, fiyat istikrarına toplumun tercihinin ötesinde bir önem atfeden (muhafazakâr) bir para politikası otoritesi olabilecek en düşük enflasyon oranının elde edilebileceği bir tür taahhüt aracı olarak işlev görür.

Buna göre, merkez bankasının başına, sosyal amaçlar gütmeyen, istihdam dengesine oranla fiyat istikrarına daha fazla önem veren muhafazakâr bir merkez bankası başkanı atanması gerekmektedir. Bağımsız bir merkez bankası toplumda güven yaratmakla birlikte, ancak toplum tarafından güven duyulan güçlü ve muhafazakâr bir merkez bankası başkanı enflasyonist beklentileri bertaraf edebilmektedir. Eğer bu gerçekleşirse merkez bankasının para politikası üzerindeki etki derecesi enflasyon oranlarına da yansıtacaktır (BLEANEY, 1996, s.20). Başka bir ifadeyle, merkez bankası başkanının sosyal refah fonksiyonundan farklı bir amacı benimsediği merkez bankası yapısı toplum için daha rasyonel olabilmektedir (ALESINA - GATTI, 1995, s.197).

Ekonomik aktörlerin tam enformasyona sahip olması durumunda hem istihdam seviyesiyle hem de enflasyon oranıyla ilgilenen parasal bir otorite ile nominal ücret pazarlıkçıları arasındaki etkileşim istihdam üzerinde hiçbir reel etki meydana getirmeksizin enflasyonun artması sonucunu doğurur. Diğer bir ifadeyle, bir ülkenin sosyal refah fonksiyonunu maksimize etmeye çalışan bir merkez bankasına sahip olması, kuşkusuz o ülkeyi sistematik olarak çok yüksek bir enflasyon ile karşı karşıya bırakacaktır (ROGOFF, 1985, s. 1169).

Varsayalım ki piyasada meydana gelen bir aksaklık istihdam düzeyinin doğal seviyesinin altına inmesine yol açsın. Bundan sonraki aşamada ücret pazarlıkçıları rasyonel olarak merkez bankasının istihdamı yükseltmek için kısa dönem nominal rijitliklerden faydalanmaya çalışacağını bekleyeceklerdir. Kydland ve Prescott (1977)'e göre, merkez

bankasının amacını algılayan özel ekonomik aktörler böylesi bir sürpriz enflasyonu tahmin edecek ve nominal ücret ve fiyat sözleşmelerini buna göre ayarlayacaklardır.

Enflasyonun gelecek dönemde artacağı beklentisi, ücret pazarlıkçıları merkez bankasını reel ücretlerini hedefledikleri seviyenin aşağısına çekmesinin önüne geçmeye çalışmalarına sebep olur. Bu nedenle, nominal ücretler (fiyatlar) daha yüksek bir seviyede belirlenir. Bu durum, rasyonel beklentiler dengesine göre beklenen enflasyondan türeyen gerçek aşırı bir enflasyon oranında hiçbir sosyal getirisi olmadan rasyonel beklentiler dengesi gerçekleşecektir (ROGOFF, 1985, s.1169).

Bu enflasyonist sonucun, enflasyon konusundaki hoşnutsuzluğu toplumun genelinden daha fazla olan yani muhafazakâr bir merkez bankası başkanının atanması ile azaltılması mümkündür (KEEFER-STASAVAGE,1998, s.2). Rogoff'un yaklaşımında, ekonomik istikrarsızlıkların neden olduğu sosyal refah kayıpları, merkez bankasına yeni statü ve işlevler kazandırılarak azaltılabilmektedir. Bunun yolu ise fiyat istikrarı amacına, siyasi ve toplumsal tercihlerden daha fazla önem veren merkez bankası gibi bir kuruluşa güvenilmesi ve para politikasının ona teslimidir. Buradaki kritik faktör olan muhafazakâr merkez bankası yöneticisi modele göre enflasyonu düşük seviyede tutarken genel ekonomik performansı da düzeltebilecektir (FORDER, 1998, s. 313).

Böylesi muhafazakâr bir merkez bankası otoritesinin atanması ile ortalama istihdam üzerinde hiçbir etkisi olmayan ve dolayısıyla da refah artırıcı bir etki de meydana getirmeyen enflasyonist eğilim azaltılmış olur. İşte bu bakış açısı, kanunların gereği olarak ya da doğası gereği enflasyona karşı bir merkez bankası otoritesi atamak gerektiğini savunan teorik tartışmanın çatısını oluşturmaktadır (CUKIERMAN-LIPPI, 1999. s.3).

Rogoff'un (1985) muhafazakar bir merkez bankası başkanı atanmasının sosyal açıdan optimal olduğu teorisi, geniş ölçüde kabul görmüş ve pratikte de uygulanmıştır. Merkez bankası bağımsızlığında yöneticilerin kişiliği son derece önemlidir. Kişisel ilişkileri ve olaylara bakış açıları farklı olan merkez bankası başkanlarının; ekonomik olayların, krizlerin ve konjonktürel değişimlerinin değerlendirilmesinde mutlak surette başarılı olacaklarını düşünmek doğru olmayacaktır.

Hollanda Merkez Bankası'nın bağımsız görüşünün hukuki yapısı kadar basındaki yöneticilerin kişiliklerinin de bankanın bağımsız davranışlarında çok etkili olması yönetici kişiliğinin bağımsızlığa olan etkisine güzel bir örnektir.

2101011. Kurala Dayalı Para Politikası

Enflasyon beklentileri problemi para politikasının gelecekteki rotasının belirsiz olduğu durumda ortaya çıkmaktadır (CUKIERMAN-MUSCATELLI, 2002, s.2). Zaman tutarsızlığı probleminin aşılması için atılması gereken ilk adım para politikasında kredibilitenin sağlanmasıdır. Bunun için politika yapıcının önceden optimal politika kuralını takip edeceğine dair güçlü bir taahhüt sunması gerekmektedir. Eğer para politikası kuralları benimsenerek para politikasının kredibilitesi temin edilebilirse özel ekonomik aktörler istikrarlı fiyat beklentisi içerisine girecekler ve bu şekilde enflasyonist eğilim azalmış olacaktır (ALESINA-GATTI, 1995, s.197).

Merkez bankasının uyguladığı politikaların tutarlılığı ve kredibilitesi yönünde kamuoyunun algılamasının şekillendirilmesi, ulaşılan ekonomik sonuçların daha da iyi olmasına yol açar. Ekonomik aktörler ilan edilen para politikası kurallarına güven duymuyorsa beklenen sonuç gerçekleşmeyecek para otoritesi bu durumdan sadece zararlı çıkacaktır. Bu güven sorununun alt yapısını para politikası kuralları ilan edildikten sonra takip edilmesi gerektiği ile ilgili olarak ortaya atılan düşüncenin sorgulanması oluşturmaktadır. Para otoritesi belli bir kuralı ilan edip enflasyon beklentilerini düşürdükten sonra bu kuralı takip etmeyi bırakıp enflasyonu arttırma güdüsü taşıyorsa rasyonel özel aktörlerin bunu algılaması beklenir. Bu nedenle ilan edilen para politikası kuralları ne politika yapıcıların davranışını ne de özel sektörün beklentilerini etkiler. Terminolojideki bu problemin, adı para politikası ilanının güvenilir olmamasıdır.

Kısaca, para politikalarında şeffaf olmak ve önceden belirlenen kurallara bağlı kalmakla politikanın inandırıcılığını sağlamak ve insanların beklentilerini şekillendirmek para politikasının başarısı açısından önemlidir.

21011. Kredibilite ve Para Politikasının Deflasyon Maliyeti

Beklentiler her türlü ekonomik davranışı etkilemesi nedeniyle ekonomide çok önemli bir role sahiptir. Bu beklentiler hükümet tarafından yürütülen politikaları da içine alan pek çok olguya bağlıdır. Bu nedenle politika yapıcılar bir politika değişikliğinin etkisini hesaplarken ekonomik karar birimlerinin beklentilerinin bu politika değişikliğine nasıl cevap vereceğini de bilmek zorundadırlar (MANKIOW, 2003, s.385)⁸.

1990'ların başından beri hemen hemen bütün merkez bankaları fiyat istikrarını öncelikli hedefleri olarak ilan etmişlerdir. Bu bağlamda, istenen para politikası sonucu önemli üretim kayıplarına yol açmadan fiyat istikrarına ulaşmak olarak yorumlanmaktadır. Bu bağlamda, yüksek enflasyonlu bir ülke, fiyat istikrarına ulaşmak istediğinde takip edeceği politikanın ilk ayağı büyük bir olasılıkla kredibilite olacaktır (GRILLI ve diğerleri, 1991, s.345; KUNTER- JANSSEN, 2002, s.3).

Enflasyonla mücadelede izlenen sıkı para politikası nedeniyle, üretim ve istihdam seviyesinde bir düşme ortaya çıkmaktadır. Ancak, merkez bankası enflasyonu, üretim ve istihdamda herhangi bir düşüşe yol açmadan azaltma imkânına sahiptir. Bunun için gerekli olan şey, ilan edilen politikanın ekonomik karar birimlerince güvenilir olarak algılanmasıdır. Bu durumda rasyonel karar birimleri, merkez bankası para kısıntısını dikkate alarak, enflasyon beklentilerini hızlı bir şekilde düşüreceklerdir. Ekonomideki, fiyat, ücret ve faiz oranları yeni duruma uyum gösterdiği için işsizlik ve üretimde herhangi bir düşme yaşanmayacak diğer bir ifadeyle fedakârlık oranı sıfır ya da çok düşük olacaktır. Politika yapıcılar kredibilitesi olan bir politika değişikliği yaptığı zaman işçiler ve firmalar enflasyon beklentilerini ayarlayarak bu değişikliğe cevap vereceklerdir. Enflasyon beklentilerindeki bu değişiklik, kısa dönem işsizlik-enflasyon

---

⁸Lucas bu yönde standart makro ekonomik modellerin politikaların beklentileri yeteri kadar hesaba katmamasını eleştirmiştir. Robert E. Lucas'ın rasyonel beklentiler hipotezi nedeniyle, uygulanan politikalar değiştiğinde, modelin parametrelerinin sabit kalacağını varsayan büyük ölçekli ekonometrik modellere yönelttiği ve politika değişikliği durumunda modelin katsayılarının değişeceği ve bu nedenle ekonometrik modellerin alternatif politika senaryolarını değerlendirmede yetersiz kalacağı ve yanlış sonuçlara götüreceği şeklinde özetlenebilen eleştirisine Lucas Kritiği (Lucas critique) adı verilir (BOCUTOĞLU,2008, s.221).

değiş tokuşunu değiştirecektir. Sonuç olarak, enflasyonu düşürme karşılığında daha az bir maliyete katlanılmış olacaktır (BOCUTOĞLU, 2008, s.216).

Kısaca, güvenilir bir para politikasının özel sektör üzerindeki etkisi deflasyonist bir politika durumunda anlaşılabilir. İfade edilmek istenen şey, parasal daralma gibi bir politika değişikliği bağımsız bir merkez bankası tarafından ilan edildiği zaman ekonomik karar birimlerinin buna inanması ve bu ilana cevap vermesi, para politikasına duyulan güvene göre değişir. Sonuç olarak, inanılan bir deflasyonist politika ilanını, istihdam ve üretim açısından hiç bir maliyete sebep olmadan fiyat seviyesini değiştirebileceğinin bir kanıtıdır (POSEN, 1995a, s.4).

Merkez bankası bağımsızlığı fiyat istikrarına ilişkin olarak yapılan taahhüdün kredibilitesini arttıran bir mekanizmaydı, merkez bankası bağımsızlığındaki artışın özel ekonomik aktörlerin kendilerini enflasyon sürprizlerinden korumak için davranışlarını değiştirmelerini durdurması gerekir. Bağımsız merkez bankasının politikaları güvenilir ise sadece enflasyon seviyesi değil aynı zamanda para politikası beklentileri de farklı derecelerde bağımsızlığa sahip merkez bankalarına sahip ülkeler arasında sistematik olarak farklılaşacaktır. Bu nedenle, bağımsızlığın yüksek olduğu ülkelerde enflasyonun düşük olması ancak ekonomik karar birimlerinin davranışlarındaki gözlenebilir farklılığın bir sonucu olarak gerçekleşir (POSEN, 1995a, s.6)

Bu anlamda kredibilitenin halkın enflasyon beklentileri üzerinde önemli etkileri vardır. Enflasyon beklentileri ileriye yönelik ücret sözleşmelerini ve uzun dönem nominal faiz oranlarını etkilediği için, kredibilitenin ekonominin reel kesimiyle direkt bir bağlantısı vardır. Örneğin, merkez bankası para rejimini değiştirirse ya da enflasyon hedefini düşürürse ve eğer ekonomik ajanlar bu değişikliği anında güvenilir olarak algıarlarsa, enflasyon beklentileri azalacak, beklenen enflasyon hataları sistematik olmayacak ve sonuç olarak üretim kayıpları minimum olacaktır. Bu açıdan kredibilite deflasyonist para politikasının reel ekonomik maliyetini azalttığı için merkez bankasına ilan edilen politika amacına ulaşmada yardımcı bir işleve sahip olmaktadır. Başka bir ifadeyle, güvenilir bir para politikasının makro ekonomi üzerinde istikrar sağlayıcı bir etkisi vardır ve üretim

kayıplarının küçük tutarken anti enflasyonist önlemlerinde daha başarılı sonuç vermesini sağlamaktadır (POSEN,1995b, s.254; KUNTER- JANSSEN, 2002, s.3).

Sonuç olarak, diğer şartlar sabit olmak kaydıyla, merkez bankası bağımsızlığı ne kadar yüksek ise ve güvenilir bir para politikasına dair gönderilen sinyaller ne kadar açıksa; deflasyonun maliyeti, daha açık bir ifadeyle para politikasının reel ekonomi üzerindeki olumsuz etkileri de o kadar küçük olacaktır. Kısacası, resesyon para stokundaki büyüme oranının beklenenden daha fazla düştüğü bir parasal daralma durumunda meydana gelecektir. Para politikasının kredibilitesindeki artış ücretlerin esnek ya da katı olmasına bakmaksızın beklenenle gerçekleşen arasındaki mesafeyi azaltacaktır. Bu nedenle, merkez bankası bağımsızlığının en önemli özelliği bir kredibilite artırma mekanizması olmasıdır.

211. Ücret Pazarlığı Koordinasyonu ve Makro Ekonomik Performans

Ücret pazarlığı kurumlarının makro ekonomik performans üzerindeki etkisini analiz eden geniş bir literatür mevcuttur (CALMFORS-DRİFFİLL (1988), WALLERSTEIN, (1990)). Bu literatürün ulaştığı en önemli sonuçlardan bir tanesi, ulusal düzeydeki ücret pazarlığını ifade eden merkezi ücret pazarlığının ve/veya farklı ücret pazarlıklarının belli amaçlara ulaşmak için birbirlerine entegre olma derecesini ifade eden koordineli ücret pazarlığının, ücretlerin daha ılımlı seviyelerde belirlenmesine yol açıp daha iyi makroekonomik performans sonucunu getirdiğidir.

Bu bölümde bir ekonomideki ücret sözleşmelerinin sendikalar ve işveren organizasyonları arasında aktif biçimde koordineli bir şekilde yapılma derecesini ifade eden ücret pazarlığı koordinasyonu (ÜPK) terimi üzerine odaklanılacaktır. Ücret pazarlığının koordinasyon derecesi, ücret pazarlığının kurumsal yapısına bağlı olarak ülkeden ülkeye değişebilen bir olgudur. Bu açıdan, ücret pazarlığı görüşmelerinin yapıldığı kurumsal seviye makro ekonomik performansı belirleyen önemli bir değişkendir.

2110. Ücret Pazarlığının Kurumsal Yapısı

Ücret pazarlığının kurumsal yapısı, ya da merkezilik derecesi, pazarlığın formal yapısını tanımlamaktadır. Ücret pazarlığı yapısı ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Buna göre bir uçta, firma ve işverenler, ücretler ve çalışma koşulları üzerine pazarlık yaparken; diğer bir uçta, ulusal sendika ve işveren birlikleri bütün bir ekonomi için pazarlık yapabilmektedirler. Bu ikisinin ortasındaki seviyede yapılan ücret pazarlığı ise sektörel ya da endüstri seviyesinde ücret pazarlığı olarak adlandırılmaktadır (OECD, 1997, s. 63).

Tipik olarak ücret pazarlığı ve çalışma koşullarını oluşturan toplu pazarlık üç farklı seviyede yapılmaktadır (DELL'ARINGA-PAGANI, 2007, s.29) :

- 1.Firma ve işletme düzeyinde ücret pazarlığı (merkezi olmayan),
- 2.Sektörel- Endüstri düzeyinde ücret pazarlığı (orta seviyeli),
- 3.Ulusal düzeyde, işçi ve işveren konfederasyonları arasında ücret pazarlığı (merkezi ya da koordineli).

Ücret pazarlığının merkezi yapıdan uzak olduğu bir uçtaki Kuzey Amerika ve Japonya gibi bazı ülkelerde, ücret belirlemeleri temel olarak bireysel firma düzeyinde yapılmaktadır. Norveç, İsveç ve Avusturya gibi, diğer uçtaki bazı ülkelerde ise ücret pazarlığı ulusal sendikalar ile işveren konfederasyonları arasında merkezi bir şekilde yapılmaktadır. Bu ikisinin arasında, orta seviyeli merkezi pazarlık sistemine sahip Belçika ve Hollanda gibi ülkelerde ise, ücret pazarlığı endüstri seviyesinde gerçekleşmektedir (CALMFORS-DRIFFILL, 1988, s.14).

21100. Firma Düzeyinde Ücret Pazarlığı Sistemi

Merkezi olmayan ücret pazarlığı sistemlerinde, ücret görüşmeleri, işçi temsilcileri ile tek bir işveren arasında gerçekleşmektedir. Bu tür ücret pazarlığı sistemi özellikle Kuzey Amerika ve Japonya'da görülmektedir. Neo-liberal okula göre pazarlık süreci merkezi yapıdan ne kadar uzaksa, sendikaların pazarlık gücünde o kadar düşük olacaktır. Bu nedenle

desentralizasyon, rekabet etkisi nedeni ile düşük ücret talebini beraberinde getirmektedir (EDERVEEN, 2003, s.19).

21101. Sektörel Ücret Pazarlığı Sistemi

Belli bir endüstri için çalışma koşulları ve ücretlerle ilgili olarak, endüstri çapındaki bir sendika ile işveren birlikleri arasında yapılan ücret pazarlığını ifade etmektedir. Avrupa ülkelerinde yaygın olan endüstri seviyesinde ücret pazarlığı sisteminde, belli bir endüstriye hâkim olan sendikalar piyasa güçlerini kullanarak söz konusu endüstri işçilerinin ücretlerini yükseltebilmektedir (FLANAGAN, 1999, s.1154).

21102. Ulusal Düzeyde Ücret Pazarlığı

Ücret pazarlığının merkezi olarak ya da farklı seviyelerdeki ücret pazarlıklarının koordineli bir şekilde yapıldığı ücret pazarlığı sistemidir (OECD, 1997, s.70). İskandinav ülkelerinde yaygın olan merkezi sistemde, ücret pazarlığı sendika ve işverenlerin en üst derece kuruluşları arasında yapılmaktadır. Yani ulusal çaptaki işçi ve işveren konfederasyonları, ulusal tabanda, ücret ve diğer çalışma koşullarını belirlemek için ücret görüşmelerinde bir araya gelmektedir (FLANAGAN, 1999, s.1154)⁹. Bazen ücret pazarlığına üçüncü bir taraf olarak hükümet de katılabilmektedir. Merkezi ücret pazarlığında alınan kararlar ekonominin tamamı için geçerli olmaktadır.

Ücret pazarlığı koordinasyonu (ÜPK) ise, değişik piyasa güçlerine sahip sendika ve işverenlerin ücret pazarlığında bütüncül bir şekilde hareket edebilme derecesini ifade etmektedir (CALMFORS-DRIFFILL, 1988, s.17). Ücret pazarlığının farklı pazarlıklar arasında koordineli bir şekilde yapıldığı koordineli ücret pazarlığı da, makroekonomik açıdan, merkezi ücret pazarlığına benzer sonuçlar üretmektedir. Korporatist okul merkezi (koordineli) pazarlığın en düşük reel ücret taleplerinin gerçekleşmesine yol açacağını savunmaktadır. Bunun sebebi merkezi (koordineli) ücret pazarlıklarının, yüksek

---

⁹ Sektör tabanlı sendikalar ve işveren organizasyonları genellikle, kanuni ve ekonomik amaçları koordine eden, ulusal federasyonlara bağlı olmaktadır. Ulusal federasyonlar, İskandinav ülkeleri dışında, kolektif pazarlığa nadiren dahil olmaktadır.

ücretlerin sebep olduğu negatif dışsallıkların farkında olmaları ve bu nedenle ücret taleplerini merkezi olmayan ücret pazarlıkçılarında daha ılımlı tutmalarınıdır.

2111. Anahtar Kavramlar: Ücret Pazarlığı Merkeziliği ve Koordinasyonu

Bazı araştırmacılar (Calmfors ve Driffill (1988)) ücret pazarlığı merkeziliği üzerine odaklanırken, diğerleri (Soskice (1990)) ücret pazarlığı koordinasyonu üzerine odaklanmışlardır. Merkezilik derecesi ücretlerin belirlendiği ulusal, sektörel ya da firma seviyelerine işaret ederken, koordinasyon ücret belirleme sürecine katılan küçük pazarlıkçıların (firma düzeyinde) büyük ücret pazarlıkçısının aldığı kararı takip etme ya da kendi aralarında koordine olma derecesini ifade etmektedir (CALMFORS-DRIFFILL, 1988, s.17).

Ücret pazarlığı merkeziliği, esas itibariyle, ekonomideki ücret kararlarının bütüncül bir yapı içerisinde alınma derecesini ifade etmektedir. Bu nedenle, koordinasyon analizleri kolektif pazarlık partnerleri arasındaki konsensüsün derecesi üzerine odaklanır. Bu bağlamda, pazarlık merkeziliği bir bakıma ücret pazarlığında koordinasyona ulaşmak anlamına gelmektedir. Ekonomideki en büyük sendika ve/veya işveren konfederasyonlarının firma ya da endüstri seviyesindeki pazarlıklara rehberlik etmesi de merkezilik kapsamına girmektedir. Bu yapı, informal merkezileşme olarak adlandırılabilir. İnfomal merkezileşmede, sendika ve/veya işveren konfederasyonları, yasal olarak düşük merkezilik seviyelerinde görüşülen ücret anlaşmalarını onaylayarak ya da bazı önerilerde bulunarak ya da bazen bilgiyi onlarla paylaşarak bir görüş birliği havası oluşturularak pazarlık sürecini merkezileştirir. İşverenler arasındaki oldukça güçlü iletişim ağının aktif rolü nedeniyle Japonya bu tür koordinasyonun önemli bir örneğini teşkil eder. Bunlara ek olarak, pazarlık koordinasyonuna ulaşmanın bir diğer yolu, model pazarlık yapısıdır. Burada ya Almanya'da olduğu gibi güçlü bir sektör ya da Japonya'da olduğu gibi hatırı sayılır büyüklükte bir firma grubunun yaptığı ücret pazarlığı, ekonomideki diğer pazarlıkçılar tarafından model alınır. Model pazarlık, ücret pazarlığının merkezi olmayan bir yapıya sahip olduğu ekonomilerde varlığını sürdürmektedir. Ancak, böyle ekonomilerde, ücret pazarlığının merkezi olmayan bir yapıda olmasına karşın ekonomide hemen hemen tüm pazarlıkçıların takip edeceği bir ya da birkaç (örneğin, Almanya'daki metal işçileri sözleşmesi) ücret sözleşmesi mevcuttur (KENWORTHY, 2002, s.369).

Merkezi olmayan pazarlık sistemleri ücret pazarlıkları arasında oldukça yüksek bir koordinasyon sergileyebilmektedirler (SOSKICE, 1990, s.38). Ancak, ücret pazarlığı koordinasyonu için gerekli olan kurumsal düzenlemelerin tamamı kompleks bir yapı arz eder. Çünkü bu kurumsal düzenlemelerin, iç içe girmiş olan stratejik etkileşim seti içinde bulunan etkileşimsel sonuçları desteklemesi gerekmektedir.

Sonuç olarak, ücret pazarlığının bütüncül yapısı genel olarak koordinasyon derecesi olarak adlandırılmaktadır. Oldukça merkezi pazarlık sistemleri için merkezilik ve koordinasyon birbirleriyle örtüşmektedir. Koordinasyon ve merkezileşme aynı amaca ulaşmak için kullanılacak iki ayrı yol olarak düşünülebilir (OECD, 1997, s.70). Almanya'daki az sayıdaki kilit ücret sözleşmelerinin tüm sendikalar için model teşkil etmesi buna örnek gösterilebilir. Bu nedenle sadece pazarlık yapısının değil aynı zamanda ücret pazarlıkları arasındaki konsensüsün ve koordinasyonun derecesi de makro ekonomik performansın belirlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır (AUTIERO-BRUNO, 2007, s.91).

2112. Ücret Pazarlığı Koordinasyon Derecesi ve Ücret Kısıtlamaları

Ücret pazarlığı koordinasyonu teorisi, pazarlık koordinasyonunun nominal ve reel ücret kısıtlamalarını teşvik ettiğini ileri sürmektedir. Bu nedenle ücret pazarlığı ne kadar merkeziyse ya da pazarlık birimleri arasındaki koordinasyon ne kadar fazlaysa hem reel ücret kazancı hem de beklenen istihdam kaybı maliyeti açısından sendikalar ücret kısıtlamasına gitme eğilimi o kadar fazla olacaktır.

21120. Ücret Kısıtlaması ve İşsizlik İlişkisi

İşsizliğin temel sebeplerinden biri, verimlilik artışının üzerindeki ücret artışlarıdır. Bu nedenle, ekonomideki işsizliğin boyutlarının yüksek olması ücretlerin yüksekliğine bağlıdır (FERREIRO, 2004, s.695).

Ücret kısıtlamasının işsizlik oranlarını düşüreceği varsayılır. Bu varsayımın altında yatan sebep şudur: reel emek maliyetindeki daha küçük artış, daha düşük istihdam kaybına

yol açacaktır. Eğer ücret artışları verimlilik artışıyla orantılı gerçekleşir ise reel emek maliyeti artmayacaktır. Sonuç olarak, işverenlerin yatırımları dolayısıyla da istihdamı azaltmasına gerek kalmayacaktır.

Ancak, ücret artışının verimlilik artışının üzerinde gerçekleşmesi sonucu reel emek maliyetinin yükselmesi durumunda işverenlerin vereceği tepki, istihdam ettikleri işçi sayısını azaltmak olacaktır. Rasyonel davranan bütün işverenlerin aynı şekilde hareket edeceği varsayımı altında ekonomideki işsizlik oranı yükselecektir (KENWORTHY, 2002, s.369).

Ücret artışlarının istihdam üzerindeki etkisi talebin fiyat elastikiyetine ve negatif dışsallıkların varlığına bağlı olarak ortaya çıkmaktadır.

211200. Rekabet Etkisi ve Ücret Kısıtlamaları

Ücret pazarlığı bir sendika ile tek bir işveren arasında gerçekleşiyor ise, ücret artışlarının istihdam üzerindeki etkisi güçlü bir şekilde, firmanın ürünlerine olan talebin fiyat elastikiyetine bağlıdır. Ürünlerine olan talebin fiyat elastikiyeti düşük olan monopol bir firma, ücret artışlarının yükünü çok kolay bir şekilde satışlarını düşürmeden müşterileri üzerine geçirebilir. Ancak, monopol durumu ekonomide yaygın bir durum değildir ve çoğu firma ikame mal üreten rakip ya da potansiyel rakipler ile karşı karşıyadır. Rakiplerin ya da firmanın ürettiği ürünlere ikame olabilecek ürünlerin sayısı arttıkça, firmanın karşı karşıya olduğu talebin fiyat elastikiyeti de artacaktır.

Tam rekabet piyasalarında, firmalar son derece elastik bir talep eğrisi ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu yüzden, ücretlerin yükselmesinden kaynaklanan herhangi bir fiyat artışı belirli bir firmanın ürünlerine olan talebi sifıra doğru azaltacaktır. Böylesi piyasalarda, ücret artışları ve firma seviyesindeki istihdam arasındaki ilişki çok kuvvetlidir.

Sonuç olarak, koordinesiz ücret pazarlığı, ürün piyasasındaki talep elastikiyeti vasıtası ile ücretleri disipline edici bir etki meydana getirmektedir. Bu nedenle, koordinesiz ücret pazarlığına sahip ekonomiler, daha düşük reel ücret ve daha yüksek istihdam oranları sergileyebilmektedirler (OECD, 1997, s.64).

Buna karşın, endüstri seviyesinde ücret pazarlığı yapan bir sendika, sahip olduğu piyasa gücünü söz konusu endüstri işçilerinin ücretlerini arttırmak için kullanabilir. Endüstri içinde birbirine yakın ikame ürünlerin üretilme olasılığı düşük olduğundan, ücretlerin yükselmesi sonucu artan endüstri ürünlerinin fiyatları, talebi rekabetçi durumda olduğu kadar azaltmayacaktır. Bu nedenle, endüstrideki istihdam seviyesi, ücret artışlarından daha az etkilenecektir. Yüksek ücretlerin maliyeti tüketicilerin üzerine aktarılacaktır. Yukarıdaki gibi, ücret istihdam arasındaki ilişkinin derecesi ikame ürünlerin yakınlığı ve sayısına bağlıdır. Ancak belli bir endüstride birbirine yakın ikame malların miktarı yok denecek kadar azdır (OECD, 1997, s.64).

Bu ekonomik ve kurumsal çevre, endüstri sendikasının, militarist bir ücret artışı anlayışıyla hareket etmesine neden olacaktır. Calmfors and Driffill'de belirttiği gibi militarist pazarlık ücret pazarlığının orta seviyede merkezi olduğu ekonomilerde diğer sistemlere göre daha yaygın olarak gerçekleşmektedir (MARES, 76, s.8).

211201. Ücret Artışlarının Standart Dışsallıkları

ÜPK ve makro ekonomik performans arasındaki ilişkinin ikinci bağlantı noktası ücret artışlarının negatif dışsallıklarıdır (OECD, 1997, s.65). Bir kesim için söz konusu olan ücret artışları ekonomideki diğer bir kesim üzerinde negatif dışsallıklara sahiptir. Söz konusu olan bu dışsallıklar kolektif davranış altında içselleştirilebilmektedir. Calmfors (1993) literatürdeki dışsallıkları yedi sınıf altında toplamıştır.

1.Tüketici Fiyatları Dışsallığı: Ücretler üretim için bir girdi maliyetidir. Bu nedenle, ücretlerde meydana gelen bir artış fiyatlar genel seviyesinin yükselmesine yol açmaktadır. Bir kesim için söz konusu olan ücret artışı, artan fiyatlar nedeniyle diğer kesimin harcanabilir gelirinin azalmasına neden olmaktadır.

2.Girdi Fiyatları Dışsallığı: Ara mallar üreten bir firmanın ücretlerinde meydana gelen artış, üretilen bu malları kullanan diğer sektörün üretim maliyetini arttıracaktır. Sonuç olarak ekonomide üretim ve istihdam kaybı yaşanacaktır.

3.Mali Dışsallıklar: Eğer bir sektörde meydana gelen ücret artışları, işsizliğin artmasına neden olursa vergi gelirleri azalacak veya işsizlere sağlanacak olan işsizlik gelirinin ekonomi üzerindeki maliyeti artacaktır. Bu maliyetler ya daha yüksek vergilerle diğer sektörler tarafından karşılanacak ya da genel olarak hükümet harcamaları azalacaktır.

4.İşsizlik Dışsallığı: Yüksek ücretler nedeniyle artan işsizlik, işten çıkarılan işçinin ve diğer işsizlerin ekonomide yeni bir iş bulmasını zorlaştırmaktadır. Bu nedenle artan reel ücretler, ekonominin geri kalanı üzerinde işsizlik dışsallığının ortaya çıkmasına neden olacaktır.

5.Yatırım Dışsallığı: Yükselen ücretler, yeni yatırımların karlılığının azalmasına neden olmaktadır. Bu durum gelecekteki verimliliğin ve işçilerin kazancının azalmasına neden olacaktır.

6.Kıskançlık Dışsallığı: Eğer bir işçinin refahı negatif yönde diğerlerinin ücretlerine bağlıysa, ekonomideki her ücret artışı diğerlerinin refahını azaltacaktır.

7.Etkin Ücret Dışsallığı: Eğer bir işçinin verimliliği onun nispi ücretine bağlı ise, bir sektörde meydana gelen ücret artışı diğer kesimlerdeki işçilerin verimliliğin düşmesine neden olacaktır. Ayrıca ücret artışından yararlanamayan işçiler, işi bırakma ve ücret artışının olduğu sektörde yeni bir iş arama eğilimi içerisine girebilirler. Bu iki etki ücret artışından yararlanamayan işçiler üzerine bir maliyet yüklemektedir.

Bunlara ek olarak koordinesiz ücret pazarlığı sistemi içerisindeki sendikalar arası rekabetten kaynaklanan bir takım dışsallıklar ortaya çıkabilir. Farklı işçi grupları için yapılan birbirinden bağımsız pazarlıklar arasındaki rekabet, enflasyonist baskı üreten militarist ücret pazarlığını daha da şiddetlendirebilir. Ayrıca, yüksek ücretlerden kaynaklanan ilgili sektördeki istihdam kaybı diğer sektörlerin emek arzını arttıracaktır ve bu nedenle buradaki işçilerin ücretleri aşağı düşecektir (OECD, 1997, s.65).

2112010. Ücret Pazarlığı Koordinasyonunun Dışsallıkları İçselleştirme Etkisi

Yukarıdaki adı geçen dışsallıklar literatürde merkezi ücret pazarlığının neden reel ücretlerin daha düşük gerçekleşmesine ve standart negatif eğimli emek talep eğrisine göre daha yüksek istihdama yol açtığını açıklamak için kullanılmıştır. Ücret pazarlıkları tarafından hesaba katıldığında, bu dışsallıkların hepsi ücret taleplerinin daha düşük gerçekleşmesine yol açmakta ve böylece, standart neoklasik modele göre hem reel ücretlerin düşmesi nedeniyle hem de standart negatif eğimli emek talep eğrisinin sağa kayması nedeniyle istihdam seviyesi yükselmesine neden olmaktadır (DULLIEN, 2005, s.13).

Ücret pazarlığı kurumlarının ücret seviyesi ve işsizlik ve istihdam oranları ile ölçülen emek piyasasının makroekonomik performansı üzerindeki etkisini analiz eden çok sayıda ampirik araştırmanın bulduğu en önemli sonuçlardan bir tanesi, merkezi ücret pazarlığının emek piyasası performansını arttırdığı ve ücretlerin daha düşük gerçekleşmesine yol açtığıdır. Bu olumlu sonuç, değişik dışsallıkların yalnızca güçlü bir merkezi yapıya sahip ücret pazarlığı sistemlerinde içselleştirilebilmesinden kaynaklanmaktadır (DELL'ARINGA -PAGANI, 2007, s.30).

Basit olarak, sendikalar ve işverenler arası koordinasyon, ekonominin bir bölümünde meydana gelen ücret artışının diğerleri üzerindeki etkisinin dikkate alınmasına sebep olur. Ulusal düzeydeki ücret pazarlığı koordinasyonu, üretim sürecine katılan sendikaları bir araya getirmektedir. Bir grup işçinin ücretlerindeki artış üretime katılan diğer işçilerin refahını negatif yönde etkilediğinden merkezi ücret pazarlıkları, ücretlerini merkezi olmayan ücret pazarlığı denge seviyesinin altında belirlerler. Ücret artışlarının meydana getirdiği bu negatif dışsallıklar merkezi olmayan ücret pazarlıkları tarafından göz ardı edilir. Bu yüzden ücret pazarlığı koordinasyonu ücret kısıtlamasına ulaşabilmek için gereklidir. Sonuç itibariyle, reel ücret kısıtlamasına gitme eğilimleri ücret pazarlığı merkezileştikçe güçlenir (CALMFORS 1993, s.164; WALLERSTEIN, 1990, s.984).

Merkezi ya da koordineli ücret pazarlığı reel ücret kısıtlaması doğurarak işsizlik oranlarının düşük gerçekleşmesine neden olmaktadır. Özel uygulamaların kompleks bir yapı arz etmesine karşın genel mantık nispeten basittir. Eğer işçiler verimlilik artışının üzerinde bir ücret artışı için saldırgan bir şekilde pazarlık yapıyorlarsa ve işverenler de istenen bu ücret artışını kabul ediyorsa, bundan sonraki aşamada gerçekleşebilecek beş durum söz konusudur: verimliliği arttırmak, fiyatları arttırmak, yatırımcıya ödenecek karı azaltmak, yatırımları azaltmak ve çalışan işçi sayısını azaltmak.

Ücret pazarlığı çok sayıda firmada, ayrı ayrı gerçekleşiyorsa, her bir sendika mantıklı olarak kendi işverenin ücret artışına cevabının ilk dört seçeneğin baskın olduğu bir kombinasyondan oluşacağını bekler. İşverenin vermesi beklenen bu tepkilerin hiç birisi, sendikanın esas pazarlık yapma amacı olan istihdam ve ücretler üzerinde kısa dönemde olumsuz bir etki meydana getirmemektedir. Firma tepki olarak istihdamı azaltmayı seçmiş olsa bile ücret artışları ve işten çıkarma tüm ekonomi için geçerli olmadığı sürece işten çıkarılan işçiler başka bir yerde iş bulabileceklerdir. Bu nedenle ücret pazarlığının merkezi olmadığı ya da koordinesiz olduğu bir ekonomide sendikalar ücretleri yüksek belirleme yönünde bir strateji izleme eğilimindedirler (KENWORTHY, 2002, s.368).

Tersi durumda, eğer ücret görüşmeleri nispeten işgücünün daha büyük bir bölümünü kapsıyorsa (merkezi ya da koordineli ise), ücret pazarlıkçıları mantıklı olarak büyük ücret artışlarının üyeleri üzerinde kötü bir etki meydana getireceğinden emin olacaklardır. Bu beklenti sendikanın ücret artışından elde etmeyi planladığı marjinal faydayı azaltacak ve/veya ücret artışının marjinal maliyetini (işsizlik) arttıracaktır (CALMFORS, 1993, s.164). Örneğin, tek bir firma fiyatları yükselttiği zaman, meydana gelen bu artış firmanın kendi işçilerinin yaşam standardı üzerinde büyük olasılıkla ya hiçbir etki meydana getirmeyecek ya da çok küçük bir etki meydana getirecektir. Fakat ekonominin oldukça büyük bir kısmını temsil eden firmalar fiyatlarını yükselttiğinde; ortaya çıkan enflasyon, çoğu çalışanın ücret kazancını dengeleyecek ya da tamamen ortadan kaldıracaktır. Benzer şekilde, tek bir firmada istihdamın azalması, işten çıkarılan işçilerin iş bulma olasılığını azaltmayacak; ancak, ücret artışları ve ardından gelen işten çıkarmalar, ekonomi çapında ise istihdam fırsatları ortadan kaybolacaktır. Bu nedenle, merkezi ya da koordineli ücret pazarlığı ücret kısıtlaması için bir eğilim ortaya çıkarmaktadır (KENWORTHY, 2002, s.368).

Kısaca, koordineli (merkezi) ücret pazarlığı sisteminde, makro ekonomik hedefler göz önünde bulundurularak, ücret pazarlığı sürecinde en düşük ve en yüksek seviyeler belirlenmektedir. Koordineli pazarlık sisteminde amaç, genel olarak, ekonomideki tüm işgücünün iyileştirilmesi olduğundan, ücret talepleri “sosyal sorumluluk” ölçüsünde makul düzeyde tutulmaktadır.

Merkezi pazarlığın bir diğer avantajı, bütün ekonomik gelişmeler üzerine bilginin çabuk bir şekilde elde edilmesini ve bu vasıta ile değişik ücret pazarlıkçıların en uygun davranış üzerine koordine olabilmelerini sağlayan bir mekanizma sunmasıdır. Ücret pazarlığının firma düzeyinde yapıldığı bir ekonomide ücret pazarlıkçıları ücretlerini tam bir belirsizlik içerisinde belirlerler. Her bir ücret pazarlıkçısının belirleyeceği ücret seviyesi, diğer pazarlıkçıların ne şekilde davranacağı hakkındaki beklentilerine bağlıdır. Eğer herkes ücretlerin yüksek olacağını bekliyorsa, ücretler yüksek belirlenecektir (bkz. Kıskançlık dışsallığı, Etkin ücret dışsallığı). Ancak, merkezi ücret pazarlığında ekonomideki ücret farklılıkları otomatik olarak senkronize edilir. Böyle bir senkronizasyonun yokluğu halinde 1970’lerdeki petrol fiyatları şoku ve 1980’lerin başındaki durgunluk ile ilgili olarak çok tartışıldığı gibi makro ekonomik koşullara hızlı bir şekilde reaksiyon göstermek imkânsız hale gelir (CALMFORS, 1993, s.164; CALMFORS, 2001, s.329).

Özetle, koordinesiz pazarlık sistemleri yüksek ücretlerin negatif sonuçlarının büyük bir oranını dışsallaştırabilmekte, ancak ürün piyasasındaki rekabet nedeniyle kısıtlanmaktadır. Diğer taraftan merkezi bir sendika ekonomideki bütün üyelerinin refahını dikkate aldığından, ücret artışlarının negatif dışsallıklarının çoğunu içselleştirebilmektedir. Tersine ücret pazarlığı koordinasyonunun orta seviyede olduğu ekonomilerde hem rekabet baskısının yokluğu hem de negatif dışsallıkların içselleştirilememesi nedeniyle makro ekonomik performans diğerlerinden daha düşüktür (OECD, 1997, s.65).

2113. Ücret Pazarlığı Koordinasyonunun Teorik Temelleri

Emek piyasası performansı üzerine yapılan makroekonomik analizler, emek piyasası kurumlarının önemine ve bu kurumlardaki farklılıkların enflasyon ve işsizlik açısından nasıl farklı sonuçlara yol açtığı konusu üzerine odaklanmıştır (CAMERON, 1984, s.144; AL-MAHRUBI-WILLET, 1994, s.154).

Neo-liberal okul'a göre, işyeri-işletme düzeyinde ücret pazarlığı, daha az ücret baskısına sebep olmaktadır. Bu yaklaşım işçilerin ve işverenlerin davranışlarında mikro iktisadi faktörleri ön plana çıkarmaktadır. Buna göre, rekabetçi bir piyasadaki firma, ücretlerdeki artışı karşılamak üzere fiyatlarını arttıracak olursa, pazar payını kaybedecektir (ILO, 1979 s. 35).

Ancak, daha sonra ulusal düzeyde (merkezi/koordineli) ücret pazarlığının daha iyi makroekonomik performansa yol açtığını savunan Korporatizim literatürü 1980' ler boyunca kendini kabul ettirmiştir. Bu yaklaşıma göre, koordineli ücret pazarlığı makroekonomik hedefleri göz önünde bulundurarak, ücret pazarlığı sürecinde asgari ve azami seviyeleri belirlemeyi amaçlamaktadır (OECD, 1997, s.70). Amaç, genel olarak bütün ekonomideki işgücünün durumunun iyileştirilmesi olduğu için, ücret talepleri daha makul düzeyde tutulmaktadır.

Bunu takiben, ekonomik performans ve ücret pazarlık sisteminin merkezileşme derecesi arasında doğrusal bir ilişki olduğunu varsayan bu iki görüş, 1988 yılında Calmfors ve Driffill tarafından tek bir çatı altında birleştirilmiş ve ücret pazarlığı koordinasyon derecesi ile makroekonomik performans arasındaki ilişkinin doğrusal olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre, hem ulusal hem de firma düzeyinde yapılan ücret pazarlığı, sektörel düzeyde yapılan toplu pazarlığa göre işsizlik ve enflasyon açısından daha iyi bir ekonomik performans sergilemektedir.

Stratejik etkileşim sonuçlarının ortaya çıkabilmesi bakımından, son iki hipotezin anlaşılması önem taşımaktadır. Bu nedenle, bu iki hipotez üzerinde durulacaktır.

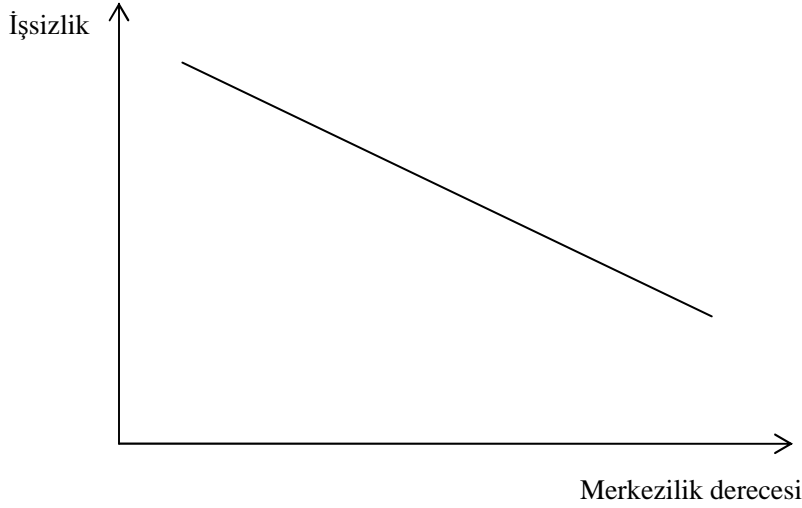
21130. Korporatist Hipotez

Ekonomistler 1970'lerden beri, hangi pazarlık seviyesinin makro ekonomik açıdan en iyi sonucu vereceği sorusuna cevap vermeye çalışmışlardır. "Korporatist" görüş bu soruya cevap arama çalışmaları sonucunda doğmuştur. Korporatizm, emek piyasası düzenlemelerini de içeren, bütün sosyal-ekonomik politikalar üzerine sendika federasyonları, işveren federasyonları ve hükümet arasında iyi organize edilmiş bir danışma ve etkileşim yapısını ifade etmektedir (HARTOG ve diğerleri, 2002, s.318).

Bu tür kurumsal düzenlemeler sendikaların bazı politika tavizleri elde edebilmek amacıyla sendikaların ücret taleplerini ılımlı tuttukları örtük ya da açık "sosyal sözleşmeler" in üretilmesini sağlarlar (FLANAGAN, 1999, s.1155).

Korporatist görüş, ücret pazarlığının işçi sendikaları, işveren federasyonları ve devlet arasında merkezi bir şekilde yapılması gerektiğini savunur. Kurumsal düzenlemelerin piyasa başarısızlıklarını ortadan kaldıracaklarını ve bu nedenle ekonomik performansı olumlu yönde etkileyeceğini iddia eden bu görüşe göre, ücret pazarlığı ne kadar merkezi bir yapıya sahipse, işsizlik oranları da o kadar düşük olacaktır (Şekil 1). Ayrıca, teoriye göre, daha yüksek merkezilik derecelerinde enflasyon da daha düşük gerçekleşecektir.

Sistem özetle şöyle çalışmaktadır: Emek piyasası çıkarlarını sendikalar yoluyla organize etmektedirler → sendikalar reel ücret artışı ve üyeleri arasında düşük işsizliği amaçlamaktadırlar → bu amaçla belirli derecede ücret kısıtlaması üzerinde anlaşılır → ücret pazarlığı merkeziliği ne kadar yüksekse o kadar fazla ücret kısıtlamasına gidilebilecektir → bu nedenle merkezilik derecesi yüksek olan ücret pazarlığı sistemleri enflasyon ve işsizlik açısından en iyi makro ekonomik performansa yol açmaktadır (CALMFORS-DRIFFILL, 1988, s.15).

Şekil: 1

İşsizlik ve Ücret Pazarlığı Merkezilik Derecesi Arasındaki İlişki

Kaynak: MELAND, 2003, s.5

Korporatist hipotez, temelinde daha merkezi bir ücret pazarlığının önemli dışsallıkları içselleştirebileceği görüşüne dayalıdır. Örneğin, bir grup işçinin ücretlerinde meydana gelen artış, fiyatları yükselme eğilimine sokacaktır. Fiyatlardaki artışın ise, diğer işçiler üzerinde negatif etkileri vardır. Ancak kolektif bir şekilde pazarlık yapılacak olursa, bu dışsallıklar dikkate alınacak ve daha düşük ücret talep edilecektir. Bu nedenle merkezileşme iyidir (MELAND, 2003, s.5; GARRETT-WAY, 1999, s.412). İsveç ve Avusturya gibi ülkelerdeki düşük enflasyon ve yüksek istihdam seviyesi, söz konusu ülkelerin korporatist yapısına bağlanmaktadır (CAMERON, 1984; AL-MAHRUBI-WILLETT, 1994, s.154).

Korporatist literatürde en büyük dikkati merkezileşme çekmiştir. Ancak, emek piyasası kurumlarının emek maliyeti gelişmeleri ve işsizlik üzerindeki etkilerini anlayabilmek, ücret koordinasyonu üzerine yoğunlaşmayı daha gerekli kılmıştır (FLANAGAN, 1999, s.1172).

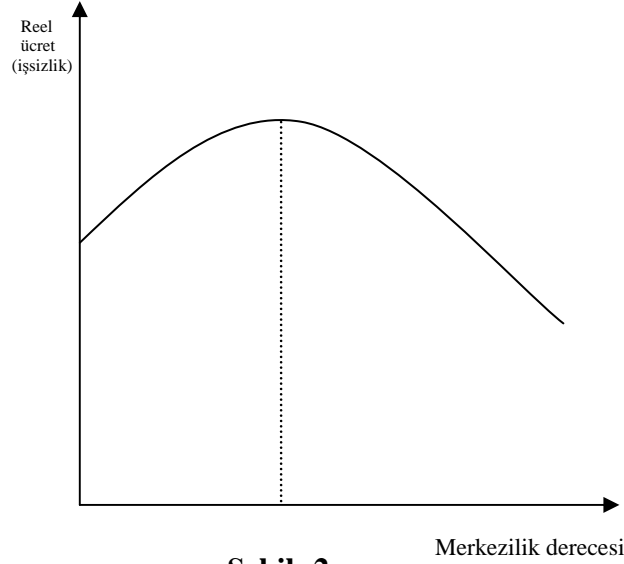
Korporatist hipotez ücret pazarlığı sisteminin merkezilik derecesi ile ekonomik performans arasında doğrusal bir ilişkinin olduğunu varsayarken; bu görüş, Calmfors ve Driffill tarafından 1988’de yayımlanan bir makaleyle tartışılır hale gelmiştir.

21131. Neokorporatist Hipotez: Calmfors-Driffill Hipotezi

Korporatist Hipotez firmaların rekabet pozisyonunu hesaba katmaması nedeniyle pek çok eleştiri almıştır. Bu boşluk daha sonra Calmfors and Driffill'in (1988) ünlü Hump-shaped hipotezi ile doldurulmuştur. Calmfors and Driffill modelinin temelinde de ücret pazarlığı sistemi merkeziliğinin, işsizlik seviyesi üzerindeki etkisini anlama uğraşı yatmaktadır.

Calmfors ve Driffill (1988), emek piyasası üzerine odaklandığı ünlü makalesinde en uç noktaların makroekonomik performans açısından en iyi olduğu sonucuna ulaşmıştır. Buna göre, ulusal seviyedeki en merkezi pazarlık sistemleri ya da ücret pazarlığının firma düzeyinde gerçekleştiği en serbest sistemler, ekonomi açısından iyi sonuçları vermektedir. İstihdam açısından en kötü sonuçlar ise, orta dereceli merkezileşmenin bulunduğu ekonomilerde ortaya çıkmaktadır. Böylelikle, Calmfors ve Driffill, ücret pazarlığı merkeziliği ile işsizlik arasındaki ilişkinin doğrusal olmadığını iddia ederek, merkezi ya da merkezi olmayan pazarlık sistemlerine sahip ülkelerin, esas itibariyle ücret pazarlığının sektörel düzeyde yapıldığı ülkelere göre daha iyi bir makroekonomik performans sergileyebileceğini belirtmişlerdir. Bulunan bu sonuç ampirik bakımdan da oldukça güçlü kanıtlarla desteklenmektedir.

Neokorporatist kolektif hareket yaklaşımı, kolektif ücret kısıtlamasının düşük enflasyon yüksek rekabet ve ekonomik büyüme için bir önkoşul olduğu varsayımı ile başlamıştır. Calmfors-Driffill hipotezinin temelinde, hem merkezi hem de merkezi olmayan pazarlık sistemlerinin reel ücret kısıtlaması ve yüksek istihdam üretebileceği inancı yatmaktadır. En yüksek reel ücret ve en düşük istihdam seviyesi ise ücret pazarlığının orta seviyede merkezi olduğu pazarlık sistemlerinde gerçekleşir. Bunun nedeni hem rekabet etkisinin hem de içselleştirme etkisinin ücret kısıtlaması gerçekleşmesi için çok zayıf olmasıdır. Sonuç olarak, Şekil 2' de de gösterildiği gibi reel ücretler (işsizlik) ile merkezilik (koordinasyon) derecesi arasında ters U (hump-shaped) şeklinde bir ilişki çıkmaktadır. Bu aynı zamanda, merkezilik (koordinasyon) derecesi ve istihdam arasındaki ilişkinin U şeklinde olduğu anlamına gelmektedir (bkz. Şekil 3) (IVERSEN, 1996, s.405; MARES, 2004, s.13).

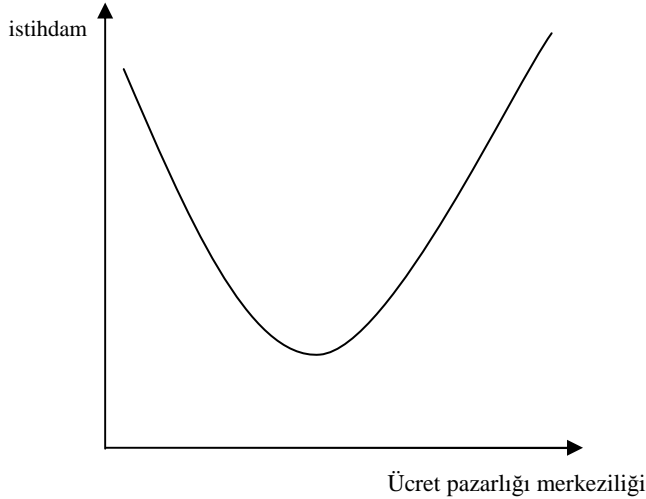

Şekil :2

Ücret Pazarlığı Merkezilik Seviyesi ve Reel Ücretler Arasındaki İlişki: Hump-Shaped Hipotezi.

Kaynak: CALMFORS-DRİFFİLL, 1988, s.15

Şekil:2 ücretleri düşürme eğiliminin hem düşük hem de yüksek koordinasyon seviyelerinde güçlü olduğunu göstermektedir. Düşük koordinasyon seviyesinde ücretleri düşürme eğiliminin güçlü olmasının nedeni firma rekabetidir. Yüksek koordinasyon seviyesinde ücretleri kısma eğiliminin yüksek olma sebebi ise, ücret artışlarının negatif dışsallıklarını içselleştirmektir. Fakat endüstri seviyesinde pazarlık durumunda ücretleri düşürme eğilimi çok düşüktür.

Şekil :3

Ücret Pazarlığı Merkeziliği ve İstihdam Arasındaki İlişki

Kaynak: MARES, 2004, s. 50

Calmfors and Driffill hipotezine göre, rekabet ve dışsallık etkilerinin net etkisi ücret pazarlığı merkeziliği ve işsizlik açısından ülkenin ekonomik performansı arasında U şekilli bir ilişki ortaya çıkarmaktadır.

Calmfors-Driffill tipi ilişkinin sebebi daha detaylı olarak şöyle açıklanabilir: Emek piyasasının merkezi olmayan bir yapıda olduğu bir ekonomide, bireysel şirketler, mallar arasında ikame esnekliğinin yüksek olduğu bir mal piyasasında birbirleriyle rekabet ederler. Böyle bir ortamda sendikaların karşı karşıya kaldığı işsizlik ve ücretler arasındaki değiş tokuş oldukça keskindir. Çünkü aynı endüstrideki rakip firmanın ödediği ücreti aşan bir ücret sözleşmesi, firmanın istihdam ettiği işçi sayısının keskin bir şekilde azalmasına yol açacaktır. Sonuç itibariyle, ücret pazarlığının firma seviyesinde gerçekleştiği ekonomiler yüksek ücret kısıtlamaları ve düşük işsizlik oranlarıyla özdeşleştirilmektedir (DRIFFILL, 2006, s.734).

Diğer taraftan, bu teoriye göre sadece yeteri kadar büyük sendikalar makro ekonomik zarara yol açabilecek güce sahiptir. Sadece büyük ve tüm ekonomiyi kapsayan sendikalar olarak kendi piyasa güçlerinin farkındadırlar. Bu nedenle, söz konusu sendikalar, ücret artışlarının meydana getireceği enflasyon ve işsizlik etkisini hesaba katabilirler. Aksine bireysel işletme veya fabrika seviyesinde çalışan sendikalar sınırlı piyasa gücüne sahiptir. Dolayısıyla, çok küçük ücret pazarlıkçıları ücretleri işsizliğe neden olacak kadar yukarı çekecek pazarlık gücüne sahip değildir. Orta seviyede ise sendikalar biraz piyasa gücü kullanabilirler ancak hareketlerinin makro ekonomik performans üzerinde meydana getirebileceği etkiyi göz ardı ederler (CALMFORS, 1993, s.164).

Bu hipoteze göre, ücret pazarlığının merkezi olduğu Norveç İsviçre gibi ülkelerde yüksek istihdam seviyeleri, genellikle makro ekonomik sonuçları hesaba katan merkezi pazarlık sistemine bağlanırken, aynı zamanda Avrupa ülkeleri'nden daha iyi bir istihdam büyümesi elde eden ABD'nin bu başarısı ücret pazarlığının merkezi olmamasına bağlanmaktadır.

Sonuç itibariyle, neo-korporatist teoriye göre sadece merkezi olan değil aynı zamanda hiç merkezi olmayan ücret pazarlığı sistemleri de makro ekonomik performansı olumlu yönde etkileyebilmektedir. Bu sonuçlar, sadece daha korporatist bir yapının daha iyi

makro ekonomik performansa yol açacağı görüşünü savunan korporatist hipoteze karşı çıkmaktadır.

Özet olarak, ücret pazarlığının makro ekonomik performans üzerindeki etkisini inceleyen literatür üç farklı görüşü bünyesinde barındırmaktadır. Neo-liberal okul piyasa güçlerinin ekonomide daha geniş bir rol oynamasına izin verildiği takdirde, rekabet etkisiyle ücret artışlarının kısıtlanabileceği görüşünü savunurken Korporatizm literatüründe, merkezileşme ücret belirleyicilerinin daha geniş çıkarların farkına varabilmesinin bir garantisi olarak görülmektedir. Bu iki görüşte temelde mantıklıdır. Hem rekabet güçlerinin ücretleri kısıtlayacağı düşüncesi, hem de geniş kapsayıcı organizasyonlar içinde ücret artışlarının dışsallık etkilerinin içselleştirilmesinden ortaya çıkabilecek potansiyel kazançlar olduğu düşüncesi sağlam temelleri olan iddialardır. Esasında hump-shape hipotezi de bu iki görüşünde geçerli olduğunu savunmaktadır. Buna göre hem aşırı merkezizetçi ücret pazarlığı yapısı hem de merkezi olmayan yapı reel ücret kısıtlaması için ulaşmayı sağlayabilir. Ancak orta seviyeli merkezileşme ücret kısıtlaması için zararlıdır.

Ancak, son yıllarda bu modeli teorik ve ampirik olarak geliştiren pek çok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalar Calmfors ve Driffill modelini enflasyon ve işsizlik seviyesinin belirlenmesinde para politikasının önemini hesaba katmaması nedeniyle eleştirmişlerdir. Bir dizi makalede Robert Franzese, Alex Cukierman, David Soskice ve Torben Iversen, para politikasının etkisini hesaba katarak, Calmfors ve Driffill tarafından sorulan emek piyasası merkeziliğinin istihdam üzerindeki etkisi hakkındaki orijinal soruya yönelmişlerdir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. PARA POLİTİKASI VE ÜCRET PAZARLIKÇILARI ARASINDAKİ STRATEJİK ETKİLEŞİM

30. Stratejik Etkileşim Teorisi

Fabrizio Coricelli, Alex Cukierman, Alberto Dalmazzo, Robert Franzese, Peter Hall, Torben Iversen ve David Soscike gibi pek çok politik ekonomik iktisatçı, merkez bankası bağımsızlığının derecesi ve ücret pazarlığı koordinasyonunun birbirleri ile ve uluslararası ilişkiler ve sektörel yapı gibi pek çok değişik politik ekonomik oluşumla etkileşim içinde olduğunu ortaya koymuştur. Bu etkileşimler sonucu, para politikası muhafazakârlığı, ücret pazarlığı organizasyonuna bağlı olarak, rasyonel beklentiler varsayımı altında bile, reel değişkenlerin uzun dönem ve ortalama değerleri üzerinde etki meydana getirebilmektedir.

Stratejik etkileşim teorisinde, koordineli ücret pazarlığı, para politikasının üretim ve istihdam kayıplarını azaltıcı bir rol oynamaktadır. Pazarlık koordinasyonunun reel etkileri ise, parasal muhafazakârlığın derecesine bağlı olarak değişmektedir. Bu etki, koordinasyonun ücret esnekliğini arttırması sonucu ortaya çıkmaktadır.

Stratejik etkileşimin başlangıç noktasını, koordineli ücret pazarlıkçılarının stratejik hareket edebilme ve para politikasının ücret kararlarına vereceği politik cevabı hesaba katabilme yeteneğine sahip olduğu varsayımı oluşturmaktadır.

Stratejik etkileşim teorisinin bulduğu sonuç şudur: Ücret pazarlıkçıları ve parasal otorite arasındaki stratejik etkileşim, para politikasının, istihdam ve üretim üzerinde önemli etkiler meydana getirmesine yol açmaktadır. Yani belirli sayıda ücret pazarlıkçıları ile etkileşime girdiğinde, para politikası nötür değildir.

31. Stratejik Etkileşim Teorisinin Temel Varsayımları

1. Rasyonel Beklentiler: Stratejik etkileşim teorisinde, ekonomik aktörlerin rasyonel beklentilere sahip olduğu varsayılır. Bu varsayım altında bir ekonomik aktör, ilan edilen para politikasının etkilerini, böyle bir politika ilanı ile karşı karşıya kalan diğer ekonomik aktörlerin davranışlarını ve bu davranışların meydana getireceği etkiyi doğru olarak tahmin edebilmektedir.

2. Rasyonel Tercih Varsayımı: Farklı çıkarlara sahip kurumlar arasındaki stratejik etkileşimler üzerine odaklanan rasyonel tercih yaklaşımlarına göre, kurumlar stratejik hareket edebilme kapasitesine sahiptirler. Buna göre, aktörler, çıkarlarını elde etmeye yönelik olarak, diğer grubun çıkarını elde etmek için ne yönde hareket edeceğini anlama ve onlarla stratejik etkileşime girme uğraşı içerisinde olduklarıdır. Aktörlerin tercihleri çoğunlukla bellidir. Stratejik etkileşim teorisinin temel sorunlarından biri de aktörlerin pek çok yönden karşı karşıya kaldıkları koordinasyon problemi. Bu nedenle stratejik hareket, koordinasyondan elde edilebilecek faydaları artırması nedeniyle koordinasyonun temin edilmesini kolaylaştırmaktadır (MOOSLECHNER- SCHÜRZ, 2001, s.493).

2. Tam Enformasyon: Ekonomik aktörler, para politikası ile ilgili tüm bilgilere en kısa sürede ve tam olarak ulaşabilmektedir. Bu varsayım altında, ekonomik aktörler merkez bankasının amaç fonksiyonuna bakarak muhafazakârlık derecesini yani, enflasyona ne derece eğilimli olduğunu belirleyebilmektedir.

32. Merkez Bankasının Politika İlanlarının Ücret Pazarlığı Üzerindeki Etkisi: Sinyalleşme Mekanizması

Stratejik etkileşim analizi, para politikası yapımının merkez bankası ve ekonomik aktörler arasında bir sinyalleşme sürecini kapsadığı iddiasıyla başlamaktadır. Ücret pazarlığı ile merkez bankası bağımsızlığı ve deflasyon literatürünü bir araya getiren Hall ve Franzese (1998), merkez bankası bağımsızlığının pek çok etkisinin banka ve ekonomik aktörler arasında gerçekleşen sinyalleşme süreci sayesinde çalıştığını ileri sürmektedir.

Sinyalleşme süreci, genel olarak, merkez bankasının ilan ettiği para politikası kurallarının tek başına ekonomideki çok sayıda aktörün ücret ve fiyat ayarlamalarını değiştirmesine yol açacağı etkin bir süreç olarak tanımlanır. Her bir ekonomik aktörün ilan edilen para politikasının etkilerini, böyle bir politika ilanı ile karşı karşıya kalan diğer ekonomik aktörlerin davranışlarını ve bu davranışların meydana getireceği etkiyi tahmin edebileceğini varsayan standart rasyonel beklentiler hipotezi bu sürecin dayanak noktasını oluşturmaktadır. Bu koşullar altında rasyonalite, sadece aktörlerin optimal dengeye ulaşacak şekilde hareketlerini koordine etmelerine yol açar.

320. Sinyal Mekanizmasının Etkinliği

Sinyalleşme sürecinin etkinliği önemli ölçüde, parasal otoritenin kredibilite ve muhafazakarlığının derecesi ile ücret pazarlığının kurumsal yapısına bağlıdır. Para politikası sinyallerinin etkinliğinde, gönderenin karakteristik özellikleri, daha açık bir ifadeyle merkez bankasının anti enflasyonist tutumu ve bu tutuma olan güven çok önemli rol oynamaktadır. Bunun yanında, ücret pazarlıkçılarının, bu sinyalleri algılayabilme ve bunlara cevap verebilme kapasitesi diğer bir ifadeyle, ücret pazarlığının yapısı sinyal mekanizmasının etkinliğinde önemlidir (HALL-FRANZESE, 1998, s.506).

Sinyalleşme mekanizmasının temel amacı, merkez bankası bağımsızlığındaki artışın enflasyon oranını düşürürken olumsuz ekonomik sonuçlara neden olmasını engellemektir. Bağımsızlık, enflasyonu düşürücü bir etki ortaya çıkarmaktadır. Ancak bu, ekonomi açısından belli bir maliyete katlanmayı gerektirmektedir. Bu maliyetin ortaya çıkıp çıkmamasında, ulusal pazarlık sisteminin karakteri önemli rol oynamaktadır. Diğer bir ifadeyle, ücret pazarlığının yapısı, deflasyon maliyetini düşürecek sinyalleşme mekanizmasının etkinliğinde önemlidir (FRANZESE-HALL, 1999, s.174).

Kısaca, sinyalleşme mekanizmasının etkinliği, parasal otoritenin kredibilite ve muhafazakarlık derecesi ile ücret pazarlığı koordinasyonunun seviyesine bağlıdır.

3200. Anti-Enflasyonist Muhafazakârlığın Derecesi

Merkez bankası bağımsızlığının pek çok etkisi, banka ile ekonomik aktörler arasında gerçekleşen sinyalleşme sürecinde ortaya çıkmaktadır. Sinyalleşme sürecinin etkinliğine bağlı olarak da merkez bankası bağımsızlığındaki artış, işsizlikte bir artışa neden olmaksızın enflasyonun düşmesine yol açmaktadır (HALL-FRANZESE, 1998, s.506).

Para politikası sinyallerinin etkinliği öncelikle, gönderenin karakteristik özelliklerine; yani para otoritesinin kredibilitesi ve muhafazakârlığına bağlıdır. Para otoritesi enflasyonist politikaları terk ettiğine özel sektörü inandırabilirse, ücretler korkusuz bir şekilde daha düşük düzeylerde belirlenebilecektir. Bu durumda, en kötü ihtimalle, reel ücretler etkilenmeyecek, istihdam dışsal olarak belirlendiği seviyede kalabilecek ve enflasyon böyle bir güvenilir taahhüdün verilmediği durumdan daha düşük gerçekleşecektir. Ücretlerin düşük belirlenmesi ile bir taraftan enflasyon artışının önüne geçilirken; diğer taraftan, istihdam kaybı yaşanmamış olacaktır (FRANZESE-HALL, 1999, s.174)¹⁰.

Bu açıdan, ekonomik aktörlerin, merkez bankasının gönderdiği sinyalleri algılaması ve güvenilir bulması makro ekonomik performans üzerinde önemli etkilere sahiptir. Diğer bir ifadeyle, politika yapıcıların kullandığı makro ekonomik modellerdeki belirsizlik, para politikasının başarısını büyük ölçüde etkilemektedir (EIJFFINGER- HAAN, 1996, s.20).

3201. Ücret Pazarlığı Koordinasyon Derecesi

Sinyal mekanizmasının etkinliğinde rol oynayan bir diğer önemli faktör ücret pazarlıkçılarının bu sinyalleri algılayabilme ve bunlara cevap verebilme kapasitesi, diğer bir ifadeyle, ulusal pazarlık sisteminin karakteridir (CORICELLI ve diğerleri, 2006, s.40).

---

¹⁰ İstihdam kaybının yaşanması iki nedenden dolayı ortaya çıkabilir. Birincisi nominal ücretlerin yüksek belirlenmesi nedeniyle reel ücretlerinde yükselmesi firmaların çalıştırdıkları işçi sayısının azalmasına neden olacaktır. İkincisi ise yüksek ücretlerin neden olduğu enflasyon merkez bankasını sıkı para politikası izlemek zorunda bırakacaktır. Bu şekilde ortaya çıkan durgunluk nedeniyle toplam talep ve dolayısıyla da üretim ve istihdam azalacaktır.

Doğal olarak, özel aktörlerin politikaya tepki göstermesi başlı başına bir seçim meselesidir. Merkez bankası deflasyonist bir politika yürütmeye başlayacağı zaman işsizlik ve üretim açısından ortaya çıkacak olan reel maliyet, ücret pazarlığı sisteminin koordinasyon derecesine bağlı olarak değişecektir (POSEN, 1995a, s.12). Örneğin, Euro öncesi Almanya'da parasal etkinlik Alman pazarlık organizasyonları ve Bundesbank'ın para politikası arasındaki etkileşimlere bağlıydı.

Koordinasyonlu bir ücret pazarlığı yapısı sinyalleşme mekanizmasının etkinliğini arttırıcı bir rol oynamaktadır. Koordineli bir pazarlık sisteminde, merkez bankası bağımsızlığında meydana gelen bir artış, uzun dönem enflasyon oranını, göreceli olarak daha düşük bir işsizlik maliyetiyle düşürebilecektir. Ücret pazarlığı daha az koordineli olduğu durumda ise, merkez bankası düşük enflasyon oranını ancak daha büyük bir işsizlik maliyetiyle gerçekleştirebilecektir (HALL-FRANZESE,1998, s.505-506).

Bütüncül olmayan bir ücret pazarlığı sisteminde¹¹, pazarlık birimleri, yapılan bireysel sözleşmelerin ortaya çıkarabileceği dışsallıkları göz ardı ettikleri için, sözleşmeler optimal olmayan bir ücret artışı içerir. Bunun nedeni, küçük ücret pazarlıkçılarının talep ettikleri ücret artışının para politikası üzerinde meydana getirebileceği etkiyi algılayamamaları; ya da kendi ücret taleplerinin, toplam fiyat seviyesi üzerindeki etkisini (önemsiz olduğu düşüncesiyle) göz ardı etmeleridir. Bireysel ücret sözleşmelerinin enflasyonist sonucu ile ilgili olarak algılamalarındaki bu eksiklik, onların daha agresif ücret pazarlığı yapmalarına ve daha yüksek ücret taleplerinde bulunmalarına neden olmaktadır (CUKIERMAN-LIPPI, 2001, s.541; HALL-FRANZESE, 1998, s.510).

Bu nedenle, merkez bankasının para politikası duruşunu değiştireceğine dair sinyal göndererek küçük ücret pazarlıkçılarının davranışlarını değiştirmeye teşvik edebilme ihtimali çok düşüktür. Bu durum, merkez bankasının daraltıcı politikalar izleyerek enflasyonla mücadele etmesi sonucunu doğurmaktadır (DULLIEN, 2005, s.15).

---

¹¹ Bütüncül olmayan ücret pazarlığı ile ücret pazarlığının ekonomi içinde küçük bir kesim için yapıldığı ve alınan ücret kararında sadece söz konusu bu kesim için geçerli olacağı durum kastedilmektedir. Bu yapı koordineli ya da merkezi ücret pazarlığı sistemlerinden uzaktır. Ücret pazarlığının bütün ekonomi için yapıldığı merkezi ya da koordineli sistemlerde ise alınan ücret kararları ekonominin genelinde geçerli olmaktadır.

Oldukça koordineli bir ücret pazarlığı sisteminde ise, merkez bankasının deflasyonist bir politika izleyeceğine dair sinyal göndermesi, işveren ve sendikaları daha düşük ücret artışını kabul etmeye ikna etmek için yeterli olacaktır. Sonuç olarak, merkez bankası koordinesiz durumda olduğu gibi kısıtlayıcı bir politika uygulamaya gerek duymayacaktır ve dolayısıyla üretim ve istihdam kaybı daha düşük düzeyde gerçekleşmiş olacaktır. Bu nedenle, ücret pazarlığı ne kadar koordineli olursa deflasyonun maliyeti de o kadar düşük olacaktır (FRANZESE, 2001, s.5).

Bu ifadelerle göre, merkez bankası ve ekonomik aktörler arasındaki sinyalleşme ve koordinasyon sürecinin etkinliği ücret pazarlıkçılarının karşı karşıya kaldıkları kolektif/toplu hareket problemine çözüm getiren kurumların varlığına bağlı olmaktadır (FRANZESE-HALL, 1999, s.177).

33. Merkez Bankası Bağımsızlığının Stratejik Etkileşimdeki Rolü

1980 ve 1990'larda politik ekonomistler, merkez bankası bağımsızlığının enflasyonu düşüreceği iddiasını ortaya atmışlardır. Bu, merkez bankasının, politik otoritelerden özerkliğinin sağladığı kredibilite avantajı sayesinde enflasyonu düşüreceği ve bu nominal faydanın herhangi bir reel maliyete neden olmaksızın elde edilebileceğine ilişkin çok güçlü bir teoridir (CUKIERMAN-LIPPI, 1999, s.1396).

Klasik merkez bankası bağımsızlığı teorisine göre, ekonomideki reel ve nominal rijitlikleri göz önünde bulundurduğumuzda, para politikası reel ücretleri düşürmek ve istihdamı arttırmak amacıyla sürpriz enflasyon üretme eğilimine sahiptir. Ancak, özel sektör bu güdünün farkındadır ve bu enflasyonist sonucu, belirleyecekleri ücret ve fiyatlara dahil etmektedirler. Buna göre, rasyonel beklentiler dengesi altında, parasal otorite özel sektörü sistematik olarak yanıltmamakta ve bu yüzden, reel ücretler ve istihdam ortalama olarak değişmeden kalırken enflasyon seviyesinde bir artış meydana gelmektedir.

Diğer taraftan, parasal otoritenin sürpriz enflasyondan kaçınacağına dair güvenilir bir taahhüt sunması durumunda, özel sektör, enflasyon korkusu olmaksızın ücret ve fiyatlarını daha düşük belirleyeceklerdir. Güvenilir taahhüt, reel ücretleri ve istihdamı etkilemeksizin

enflasyonu düşürecektir. Politik otoriteden bağımsız olan muhafazakar bir merkez bankası kurumsallaştırmak, para otoritesine böyle bir kredibilite sağlamaktadır. Bu nedenle, merkez bankası bağımsızlığı (MBB), enflasyonu ekonomik performans üzerinde olumsuz reel etkiler meydana getirmeden düşürebilmektedir (FRANZESE, 1999b, s.683–684; FORDER, 1998, s.308).

Bu bağlamda, merkez bankasının enflasyon ve işsizlik üzerindeki etkisi, ilginç bir yöntemle para politikasının ilan edilen amaçlarına bağlı olmaktadır. Eğer merkez bankası politika amacını ilan ederse, organize olmuş emek piyasasında istihdamı sürdürmek için yapılan girişimler, hem enflasyonu düşürücü hem de üretimi arttırıcı etki meydana getirebilecektir (CUBITT, 1995, s.257).

Bu durumda şu sonuç ortaya çıkmaktadır: Ekonomideki reel değişkenler dışsal değildir ve mantiken ücret pazarlığının yapısına ve pazarlıkçıların para politikasına karşı gösterecekleri reaksiyona bağlıdır.

Pek çok ampirik çalışma merkez bankası bağımsızlığının, ya hiç reel maliyete yol açmaksızın ya da çok küçük bir reel maliyet karşılığında, enflasyonu düşürdüğüne dair çok güçlü kanıtlar ortaya koymuşlardır. Bu çalışmalarda, nominal değişkenlerle bulunan güçlü negatif korelasyona karşın, MBB ile reel değişkenler arasında çok önemsiz bir korelasyon ortaya çıkmıştır. Bulunan bu önemsiz korelasyon nedeniyle, MBB ile reel değişkenler arasında, diğer değişkenlerin (ücret pazarlığı koordinasyonu) seviyesine bağlı olarak değişen ilişki ihmal edilmiş ve üzerinde durulmamıştır. Bu nedenle, standart merkez bankası bağımsızlığı teorisi bu ilişkiyi ortaya çıkaracak olan potansiyel stratejik etkileşimleri bünyesine katmamıştır. Bu ilişkinin ortaya çıkarılması sonucu, oldukça bağımsız merkez bankalarına ve düşük enflasyon oranlarına sahip Almanya ve A.B.D. gibi ülkelerin, neden oldukça farklı işsizlik oranlarına sahip olduğu sorusu açıklanma imkânı bulmuştur (FRANZESE, 1999a, s.4).

Teori, temelde basittir ancak bulgular oldukça çarpıcıdır. Önde gelen, en önemli ampirik bulgular, dünya çapında politika yapıcılarının geniş bir kesiminin ekonomik reform gündemlerini etkilemiştir. Avrupa liderleri bu teorik tartışmalar ve ampirik kanıtlar ışığında, aynı zamanda da Bundesbank şablonunu örnek alarak EMU için gereksinimleri

açık bir şekilde kağıda dökmüşler ve Avrupa Merkez Bankaları sisteminin taslağını çizmişlerdir (FRANZESE, 1999a, s.4).

330. Para Politikasının Dışsallığı

Para politikası dışsallığı olarak adlandırılan ücret kısıtlamaları ve işsizlik arasındaki sebep sonuç ilişkisi Fabrizio Coricelli, Alex Cukierman, Alberto Dalmazzo, Robert Franzese, Peter Hall, Torben Iversen ve David Soscike gibi önemli politik iktisatçılar tarafından vurgulanmıştır. Para politikası dışsallığı şunu ifade eder: Parasal ücretlerdeki yükselmenin verimlilik artışının üzerinde olması, enflasyonist baskının ortaya çıkmasına yol açar. Bu durumda, merkez bankası, paranın iç değerini korumak için sıkı para politikası izlemek zorunda kalır. Bu nedenle, tek bir sektörün ücret artışları merkez bankasının reaksiyonu yoluyla, toplam talepte bir daralmaya yol açar. Bu kısıtlayıcı para politikası, sadece tek bir sektör üzerinde değil bütün ekonomi üzerinde negatif etkiler meydana getirecektir. Reel faiz oranlarındaki değişimin üretim ve istihdam üzerinde meydana getirdiği etki göz önünde bulundurulduğunda, bu şekilde ifade edilen para politikası dışsallığının diğer dışsallıklardan daha güçlü etkiler meydana getirebileceği açıktır (DULLIEN, 2005, s.14).

Bu durumda, cevaplanması gereken bir soru karşımıza çıkmaktadır: Merkez bankası, fiyat istikrarını bozmadan istihdamı nasıl arttırabilir ya da merkez bankası ekonomiyi durgunluğa itmeden ve istihdam seviyesini azaltmadan enflasyonu nasıl düşürebilir?

Stratejik etkileşim teorisi, bu soruya bir cevap arama çalışmaları sırasında gelişmiş bir teoridir. Bu teoriyi takiben, dışsallığın sonuçlarının büyüklüğü, merkez bankasının ücret artışlarına nasıl bir tepki vereceğine bağlıdır. Aynı zamanda merkez bankasının reaksiyonu, sendikaların büyüklüğüne ve değişik ücret pazarlıklarının koordinasyon derecesine bağlı olarak değişik derecelerde içselleştirileceğinden, ücret pazarlıklarının bu reaksiyonu hesaba katma derecesi de pazarlık yapısına bağlıdır (HALL-FRANZESE, 1998, s.506). Bu iki boyut hesaba katıldığında, ücret pazarlığı ve para politikası arasındaki etkileşim literatürü kendisini standart makro ekonomik modellerden ayıran ilginç bir sonuca ulaşır: Merkez bankasının davranış metodu yani takip ettiği para politikası kuralları ekonomik aktörlerin tamamen rasyonel olduğu bir dünyada bile üretim ve istihdam

üzerinde sürekli reel etkiler meydana getirebilir. Bir başka ifadeyle belirli sayıda ücret pazarlıkçısı ile etkileşime girdiğinde parasal kuralın karakteri nötr değildir (SOSKICE-IVERSEN, 2000, s.265). Teorik bakımdan şaşkıncı ancak ampirik olarak kanıtlanmış bu iddiaya göre, rasyonel beklentiler varsayımı altında bile kredibilitesi tam parasal muhafazakarlık, ekonomi üzerinde uzun dönem ve ortalama reel etkilere sahiptir. Bu etkinin derecesi ise, önemli ölçüde ücret pazarlığının koordinasyonuna bağlıdır (HOLDEN, 2000, s.5).

Daha açık bir ifadeyle, eğer özel ekonomik aktörlerden olan ücret pazarlıkçıları, para otoriteleriyle stratejik etkileşime girebilecek yeterli piyasa gücüne sahiplerse; para politikası kurumlarında somutlaşacak olan parasal muhafazakarlık, rasyonel beklentiler altında bile hem reel hem nominal değişkenlerin ortalama ve uzun dönem değerlerini etkileyecektir. Bu etki, parasal muhafazakarlığın emek piyasası organizasyonları ve ücret kısıtlamaları arasındaki ilişkiyi değiştirmesi nedeniyle ortaya çıkmaktadır.

331. Stratejik Merkez Bankası Bağımsızlığı Teorisi

Stratejik merkez bankası bağımsızlığı teorisi, bankadan gönderilen sinyaller vasıtasıyla ekonomik aktörlerin optimal davranış üzerinde koordine olmalarına yol açan süreç üzerine odaklanmış bir teoridir. Merkez bankası, ücret pazarlıkçıları anti-enflasyonist politikalar izleyeceğine ikna ederek, sözleşmelerini daha düşük nominal ücret düzeyleri üzerinden yapılandırmalarını sağlar ve böylelikle de enflasyon artışlarını engelleyebilir (FRANZESE-HALL, 1999, s.175).

Bu teorinin merkezinde sinyalleşme ve koordinasyon yatmaktadır. Bunun ana nedeni, merkez bankasının, para politikasının gelecekteki rotası ile ilgili olarak sinyaller vererek koordineli ücret ve fiyat sözleşmecilerinin davranışlarını değiştirmesini ve daha düşük nominal ücret ve fiyatlar üzerinde anlaşmalarını sağlamasıdır.

Bu teoriye göre, bağımsız bir merkez bankası bir çeşit ücret artışı caydırıcısı olarak hareket etmektedir¹². Caydırıcılığın mantığı, aktörlerin fayda-maliyet mantığına ve güçlü

---

¹² Caydırıcılık, karşı karşıya kalınan muhatabı bir şeyi yaptığı takdirde kabul edemeyeceği bir maliyetle tehdit etmek olarak tanımlanabilir.

bir kavram olan rasyonalizme dayalıdır. Caydırıcılık teorisine göre, sendikalar kendiliğinden enflasyonla ilgilenmezler ve normal şartlar altında istihdam ve reel ücret arasında bir denge kurarak nominal ücret düzeyinde anlaşılırlar. Merkez bankasının davranışı ile ilgili olarak rasyonel beklentilerin oluşmasında rol oynayan merkez bankasının karakteristiği, reel ücretler ile istihdam arasında var olan bu ilişkiyi etkileme kapasitesine sahiptir. Daha açık bir ifade ile merkez bankası politika amaçlarıyla tutarlı olmayan ücretler üzerinde anlaşılması durumunda, belirli bir reel ücrete karşılık piyasada belirlenecek istihdam oranını, sendikanın arzu ettiği seviyenin aşağısına çekebilir. Böyle bir durumla karşı karşıya kalmak istemeyen sendikanın reel ücret kısıtlamasına gitme isteği, merkez bankasının muhafazakârlık derecesi ve bu muhafazakârlığın kredibilitesi arttıkça güçlenecektir (MOOSLECHNER-SCHÜRZ, 2001, s.497).

Caydırıcılık teorisinde, para otoritesinin faiz oranı kararlarını tahmin edebilecek ve nominal ücret taleplerini buna göre ayarlayabilecek stratejik kapasiteye sahip ücret pazarlığı kurumları nedeniyle, sıkı para politikası kuralları makro ekonomik etkinlik açısından ön plana çıkmaktadır. Açık bir şekilde caydırıcılık etkisi, önemli ölçüde, ekonomik ajanların stratejik kapasitesine bağlı olmaktadır (MOOSLECHNER -SCHÜRZ, 2001, s.497).

Ücret pazarlıkçıları, ücretlerini reel ücretlerle işsizlik arasında bir seçim yaparak belirlemektedirler. Ücret pazarlıkçılarının belirlediği ücretin, merkez bankasının fiyat istikrarı hedefiyle uyumlu olmaması durumunda, merkez bankası reel ücretlerle istihdam arasındaki bu ilişkiyi etkileyebilir ve sendikaları bir işsizlik maliyetiyle karşı karşıya bırakarak, yüksek ücret artışlarından caydırıcı bir rol oynayabilir. Buna göre, koordineli bir şekilde hareket eden sendikalar merkez bankasının fiyat istikrarı hedefini tehdit eden ücret artışlarının, faiz oranlarında bir artışı tetikleyeceğini algılayabilirlerse, ücret artışı sonucu istihdam oranında çok büyük bir düşme ile karşı karşıya kalacaklarını da dikkate almak zorunda kalacaklardır. Para politikası ve ücret pazarlıkçıları arasındaki bu etkileşim, merkez bankasının para politikasını kontrol edebildiği bir ekonomide ücretlerin düşmesine yol açacaktır (CALMFORS,2001, s.333).

Bağımsız bir merkez bankası, (1) para politikasının yörüngesi hakkında gönderilen sinyallerin içeriğini (muhafazakarlık etkisi), (2) ve bu sinyallerin kredibilitesini (kredibilite etkisi) değiştirmek suretiyle bu süreci iki şekilde etkilemektedir.

3310. Muhafazakârlık Etkisi

Merkez bankası, istihdam hacmini rasyonel ekonomik ajanların enflasyonist politikayı tahmin etmeleri ve beklentilerini buna göre ayarlamaları nedeniyle, sistematik olarak arttıramamaktadır. Ancak, rasyonel beklentilerin geçerli olduğu bir dünyada, para politikasının, enflasyon ve istihdamı kendi piyasa denge seviyesi etrafında istikrarlı tutmak için kullanılması mümkündür. Aynı şekilde, Rogoff (1985, s.1170)' da, merkez bankasının başına muhafazakâr bir başkan atamak suretiyle ücret/fiyat sözleşmelerinin daha az enflasyonist olmasının sağlanabileceğini vurgulamaktadır.

Güvenilir muhafazakârlık iki kısımdan oluşmaktadır. Muhafazakârlığın birinci kısmını, bankanın bağımsızlık derecesi; diğer kısmını ise, enflasyona hükümetten daha fazla karşıt olması oluşturmaktadır. Bu ikisinin de nominal etkisi, emek piyasasındaki monopol gücü (pazarlık koordinasyonu) arttıkça kuvvetlenmektedir. Dahası, pazarlık kurumlarının reel ve nominal etkileri de parasal kredibilite ve muhafazakarlık derecesine bağlı olarak değişmektedir (FRANZESE, 1999a, s.12).

Para politikası analizleri genellikle özel sektörün atomistik olduğunu varsayar. Bu nedenle, para politikasıyla ücret pazarlığı kararları arasındaki stratejik etkileşim ihmal edilir. Ancak atomistik olmayan ücret belirleyicileri, pek çok endüstriyel ekonominin temel özelliğidir. Bu açıdan bakıldığında atomistik olmayan ücret pazarlığı yapısı, muhafazakâr bir merkez bankasının enflasyon ve işsizlik üzerinde meydana getirebileceği etkinin niteliğini ve boyutlarını değiştirebilmektedir. Bilhassa, merkez bankasının enflasyon karşıtlığı atomistik ekonomik ajanlarla bir etki meydana getiremezken, atomistik olmayan piyasa yapısında istihdam üzerinde sürekli etkiler meydana getirebilmektedir (LIPPI, 2003, s.909).

İşgücü, emeğin ikame edilebilirlik derecesinin düşük olması ve kendi üyeleri yararına nominal ücreti belirleyen sendikalar bünyesinde organize edilmeleri nedeniyle monopol gücüne sahiptirler (LIPPI, 2003, s.909).

Franzese (1997)' ye göre para otoritesi, fiyatları doğrudan kontrol edemediği için, para politikasının tepkisinden korkarak ücretlerini anti-enflasyonist artışlar içerecek şekilde belirleyebilecek kapasiteye sahip sendikaların, belirledikleri nominal ücretlere, para politikası vasıtasıyla cevap vererek enflasyonu kontrol altında tutmak zorundadır. Para otoriteleri genellikle, sendikaları, ücret artışlarını kabul edilebilir düzeyde tutmalarını sağlamak için parasal daralma ile tehdit eder. Ücret sözleşmelerinin anti enflasyonist olmasını amaçlayan bu tehdidin şiddeti, pazarlık yapısına bağlı olarak değişmektedir.

Bağımsız bir merkez bankası daraltıcı para politikası izleme eğiliminde olduğundan, bağımsızlık “muhafazakârlık etkisi” olarak adlandırılan etki yoluyla ücret ve fiyat sözleşmelerini baskılayabilmektedir. Muhafazakâr bir merkez bankası, nominal ücretler değiştiğinde sendikaların bu hareketine karşılık, telafi edici bir sıkı para politikası uygulayacaktır. Merkez bankasının uyguladığı daraltıcı politika sonucu, reel para balansı düşecek ve dolayısıyla her bir firmanın emek talebi azalacak ve sendika işsizlikle karşı karşıya kalacaktır (MARES, 2004 s.10; LUCIA, 2003, s.8). Sonuç olarak, Iversen (1998a, s.481)' nin de iddia ettiği gibi eğer parasal otoritenin muhafazakâr olduğu biliniyorsa, yüksek reel ücretler aynı derecede dışsallaştıramayacak ve bu da militan sendika davranışını engelleyecektir. Bu nedenle, ücretlerini kısıtlayarak toplam talebi arttırabileceklerinin bilincinde olan sendikalar, işsizlik maliyetini azaltmak için ücret taleplerini azaltmayı optimal bulacaklardır. Bu şekilde artan reel balans, önce toplam talebin daha sonra ise istihdamın artmasına neden olacaktır (LUCIA, 2003, s.13).

Ücretlerin ne oranda düşürüleceği ise, ücret pazarlığının koordinasyonu ya da ekonomideki sendikaların büyüklüğüne bağlıdır. Bir ücret pazarlığı ekonominin ne kadar büyük bir kesimini kapsıyorsa, merkez bankasından gelecek tepkinin de o kadar büyük olması beklenir. Bu tepkinin büyüklüğü ise sendikanın ücret taleplerini ılımlı tutma eğilimini belirler (FRANZESE, 1999a, s.18).

Diğer taraftan, para politikasının gelecekteki rotasının genişlemeci olduğu biliniyorsa, sendika ve işverenlerin anlaştığı nominal ücret artışı ne olursa olsun, merkez bankası buna para stokunda bir artışla cevap verecektir. Bu nedenle, üzerinde anlaşılan nominal ücret, üretim ve istihdam üzerinde hiçbir etki meydana getirmeyecektir. Bu nedenle, sendikaların ücret taleplerini düşürme eğilimleri azalmış olacaktır (DULLIEN, 2005, s. 21).

Uygulanan tehditler (reel daralmalar) yerel reel talebi azaltacağından bütün ekonomik aktörler, yerel talebe bağlı olarak bu durumdan zarar göreceklerdir. Yerel talebin daralması sonucu, ekonomik aktörlerin ithalat fiyatlarına oranla ihracat fiyatlarını arttırmaları sonucu ortaya çıkabilecek ve bu şekilde ticari sektör de bu durumdan olumsuz yönde etkilenecektir. Ayrıca, faiz oranlarındaki yükselme, döviz kurunun değerlenmesine yol açıp, ihracatın ayrıca negatif yönde etkilenmesine yol açabilecektir (MARZINOTTO, 2007, s.11).

Merkez bankasının amaç fonksiyonunda üretime ya da istihdam seviyesine oranla enflasyona koyduğu değere bakarak bankanın ne kadar muhafazakâr olduğu belirlenebilmektedir. Toplam işsizlik seviyesi (u) ve fiyat istikrarı ile ilgilenen bir merkez bankasının amacı zarar fonksiyonunu minimize etmek olacaktır.

$$L \equiv u^2 + I\pi^2$$

L: Merkez bankasının zarar fonksiyonu

u: işsizlik

π : enflasyon

Burada, I parametresi bankanın enflasyon karşıtlığının ölçüdür. Bu parametre aynı zamanda merkez bankası muhafazakârlığının derecesi olarak bilinir. Para politikası kuralının niteliği, bu muhafazakârlık derecesi tarafından belirlenmektedir. Buna göre, eğer merkez bankası tam muhafazakâr bir yapıya sahipse kesinlikle enflasyonist bir politika izleme eğilimine sahip olmayacaktır. Bankanın muhafazakârlık derecesi azaldıkça, bankanın enflasyonist politika izleme eğilimi artacaktır (CUKIERMAN-LIPPI 1999, s.1400).

Merkez bankasının para politikası kuralını önceden ilan ettiğini varsayalım: para politikası kuralı β parametresiyle tanımlanacaktır.

$$M = P^{1-\beta} \quad 0 \leq \beta \leq 1.$$

β parametresi bankanın muhafazakârlık derecesini tanımlamaktadır. M nominal para arzı ve P fiyatlar genel seviyesini temsil etmektedir.

Burada iki sınır durum görülebilir. Birincisi $\beta = 1$ olduğunda $M = 1$ olacaktır. Bu, nominal para arzının sabitlendiği ve para politikasının genişlemeci olmayacağı anlamına gelmektedir. $\beta = 0$ olarak kabul edildiğinde ise, $M/P = 1$ olacaktır. Bu ise reel para arzının sabitlendiği, para politikasının tam genişlemeci olduğu anlamına gelmektedir. Bu durumda, ekonomide fiyatlar/ ücretler yükseldiğinde, merkez bankası reel para arzının eski seviyesini korumak amacıyla, nominal para arzını arttıracaktır. Bu bilgiler ışığında şu sonuca ulaşılmaktadır: Eğer, $\beta \leq 1$ ise, merkez bankası tam anlamıyla muhafazakâr politikalar izlemeyecektir ve sendika sayısının belirli olması durumunda denge istihdam oranı para politikasının tam anlamıyla muhafazakâr ($\beta = 1$) olduğu durumdan daha küçük olacaktır. Aradaki bu fark, sendika sayısı azaldıkça ve β 'nin değeri 1'e yaklaştıkça artacaktır (FRANZESE, 2004, s.12; SOSKICE-IVERSEN, 2000, s.270).

Bunun nedeni, büyük sendikaların ücretleri belirlerken, toplam fiyat seviyesi ve reel para arzı üzerinde meydana getirebilecekleri etkiyi hesaba katmalarıdır. Bu etki ise para politikası kuralına bağlı olarak değişmektedir.

Bu teori, Almanya'nın savaş sonrası güçlü nominal ve reel performansını, muhafazakar Bundesbank ile Almanya'nın koordineli ücret pazarlığı sistemi arasındaki etkileşime bağlamaktadır. Almanya'daki bu koordinasyon metal-endüstri konfederasyonları tarafından sağlanmaktaydı: IG Metall sendikaları ve Gesamtmittel firmaları. Avrupa Merkez Bankasının (ECB) karşı karşıya kaldığı pazarlık koordinasyonunun Bundesbank'ın karşı karşıya kaldığı koordinasyon seviyesinden daha düşük olduğu hemen hemen kesindir. Bu nedenle ECB'nin Bundesbank kadar başarılı reel etkiler meydana getiremeyeceği açıktır (HANCKE-SOSKICE, 2003, s.152; FRANZESE, 1997, s.48).

Alman ücret pazarlıkçıları eskiden Bundesbank'ın ücret kararlarına vereceği tepkiyi gözlemledikleri gibi şimdi de ECB' nin ücret görüşmelerine göstereceği tepkiye karşı gözlemlerini açık tutmaktadırlar (POSEN-GOULD, 2006, s.16).

3311. Kredibilite Etkisi

Kredibilite hipotezi, para politikasının daha güvenilir olması durumunda, merkez bankası tarafından yapılan anti enflasyonist düzenlemelerin maliyetinin daha düşük olacağını ifade eder (BRUMM, 2000, s.817). Merkez bankasını politik kontrolden daha bağımsız hale getirdiğimizde para politikasının genişlemeci olmayacağına dair verilen güvencenin inanılabilirliği artacaktır. Posen ve Gould (2006) çalışmasında, ECB' nin kredibilitesinin para alanının üyesi olsun olmasın hemen hemen tüm OECD ülkelerinde ücret kısıtlaması ürettiğini bularak bu hipotezi ampirik olarak da kanıtlamıştır.

Kredibilite etkisine göre, merkez bankasından gönderilen sinyaller güvenilir ise ve ilgili ekonomik aktörler bu sinyaller ışığında davranışlarını koordine edebilirlerse, nominal ücret-fiyat sözleşmeleri enflasyonist olmayacaktır. Daha da önemlisi, merkez bankasının önceden ilan ettiği anti-enflasyonist politika, durgunluğa neden olmadan enflasyonu düşürebilecektir (HALL-FRANZESE 1998, s.508).

Kredibilite kavramı yalnızca dinamik olarak devam eden politikalar için kullanılmaktadır. Tam enformasyon varsayımının geçerli olduğu bir dünyada merkez bankası, gelecekteki bir dönem için bugünden bir politika ilan etmektedir. Bu politika, ya tamamen kredibiliteye sahiptir ya da hiç kredibilitesi yoktur. Eğer politika dinamik olarak devam eden bir politikaysa kredibilitesi tamdır. Diğer taraftan, politika dinamik olarak uygulanmıyorsa kredibiliteye sahip değildir. Bunun sebebi, politika yapımcıların her dönemde kendileri için en iyi olacak politikaları yeniden optimize etmeleri veya başka politikalar seçmeleridir. Ekonomik ajanlar politika yapımcılarının amaçları ve kısıtlamaları hakkında tam enformasyona sahip olduğu için söz konusu dönem için dinamik olarak uygulanacak politikayı önceden hesaplayabilmektedirler (CUKIERMAN, 1992, s.156).

Buna göre, merkez bankası ekonomik aktörlere enflasyonu düşüreceğine dair güvenilir bir taahhütte bulunabilirse beklenen ve gerçekleşen enflasyon eşit olacaktır. Bu durumda, istihdam oranı da doğal seviyesinde kalacaktır. Sonuç itibariyle, bağımsızlık enflasyonu hiçbir reel maliyet oluşturmadan düşürebilecektir (LOHMAN, 1992, s.273).

Diğer taraftan, bu sinyallere yönelen güvenin eksikliği ya da ilgili aktörlerin uygun davranış üzerinde koordine olamamaları nedeniyle ücret ve fiyatlar optimal seviyede gerçekleşmezse, para politikası nispeten aşırı ücret ve fiyat koşullarında yapılandırılacaktır. Bu durumda, merkez bankası, ortaya çıkan enflasyonu düşürmek için ekonomiyi durgunluğa sürükleyecek ve işsizliğin artmasına neden olacaktır (HALL-FRANZESE 1998, s.508).

“Kredibilite etkisi” olarak adlandırabileceğimiz bu etki, bu şekilde çalışmasına rağmen, etkinin büyüklüğü, hem ücret ve fiyat pazarlıkçılarının üzerlerindeki diğer baskı unsurlarına kıyasla merkez bankasından gelen sinyallere cevap verme eğilimlerine, hem de uygun davranış üzerinde koordine olabilme yeteneklerine bağlıdır.

Bu çerçevede, merkez bankası bağımsızlığının birçok avantaja sahip olduğu ileri sürülebilir. Politik kontrolden bağımsız bir merkez bankası ulusal ekonomi için daha faydalıdır: Çünkü ekonomik aktörler merkez bankasının parasal genişlemeyle meşgul olduğu konusunda daha az beklentiye sahiptirler (*muhafazakarlık etkisi*). İkincisi, daha yüksek bağımsızlık, merkez bankasının gelecekteki para politikasının rotası hakkında gönderdiği sinyalleri daha inandırıcı kılarak sinyallerin kredibilitesini arttıracaktır. Böylelikle ücret ve fiyat sözleşmeleri daha düşük nominal ücret ve fiyat seviyelerinde karara bağlanacaktır (*kredibilite etkisi*).

34. Ücret Pazarlığı Koordinasyonunun Stratejik Etkileşimdeki Rolü

Merkez bankasının sinyalleri kimlere yöneltilmektedir? Bu soruya verilebilecek en belirgin cevap, ücret pazarlığı kurumları olacaktır. Stratejik davranış teorileri, belirli sayıda aktör ile oyun alanı belirlendiğinde, belli bir oyunun oynanacağını varsaymaktadır. Ancak gerçek ekonomik sistemler, ekonomik sonucu eşzamanlı şekilde etkileyen pek çok oyundan oluşmaktadır. Bu oyunların birbirlerini ne derecede etkileyebileceğini tam olarak

kestirebilmek ise mümkün değildir. Şüphesiz ki dinleyicilerin (ücret pazarlıkçılarının) özellikleri ve sinyalleri algılama düzeyleri sinyalleşme süreci sonunda elde edilmek istenen ekonomik sonucu etkileyecektir. Bu noktada, stratejik etkileşim teorisinde hesaba katılması gereken faktör, sinyal algılamasının, sinyali gönderenin nasıl algılandığına bağlı olarak değişecektir.

Para politikası ile ücret pazarlıkçıları arasındaki bu etkileşimler sıkı nominal-reel ayırımını geçersiz kılarak doğal oranları değiştirebilmektedir (FRANZESE, 2004, s.12). Sendikalar toplam fiyatları etkileyebilmeleri nedeniyle reel para arzını ve dolayısıyla istihdam seviyesini etkileyebilmektedirler (SOSKICE-IVERSEN, 2000, s. 278).

340. Nominal Ücret Katılıkları ve Enflasyonist Ücret Sözleşmeleri

Ücret görüşmelerinin maliyetli olması, nominal ücretleri belirli bir dönem için sabitlemeyi optimal kılmaktadır. Bu durum, beklenmedik olaylara karşı ücretin ayarlanamaması sonucunu doğurmaktadır. Sonuç olarak ise, üretim ve istihdamda maliyetli dalgalanmalar meydana gelmektedir (CHARLOTTA -JOHANSSON, 2004, s.1350).

Bu görüşe göre, nominal ücret katılıkları, uzun dönemli ücret sözleşmelerinin bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Emek piyasasında anlaşmazlık riskini bünyesinde barındıran görüşme maliyetlerini baskı altında tutmak amacıyla sözleşmelerin uzun dönem yapılması gündeme gelmektedir (CALMFORS, 2001, s.326).

Böylelikle, emek piyasasının yapısı ve ücret sözleşmeleri, sözleşme süresi içerisinde ücretlerin katı olmasına yol açmaktadır. Diğer taraftan, para politikası ise, ortaya çıkabilecek şoklarla baş edebilmek için büyük miktarda kısa dönem esnekliğe ihtiyaç duymaktadır (SKOTT, 1997, s.610).

Beklentiler (ücret sözleşmeleri) para politikası gelecekteki rotası belli olmadan önce ekonomik aktörler tarafından oluşturulmaktadır (ALESINA-GATTI, 1995, s.197). Nominal ücret ve fiyatların uygulanacak olan para politikası belli olmadan önce belirli bir dönem için sabitlenmek zorunda olduğu göz önünde bulundurulduğunda, gelecekteki para politikası rotası ve dolayısıyla da enflasyon oranı hakkındaki belirsizlik, sözleşmecilerin

gelecek enflasyon oranının reel ücret ve getirilerini azaltabilmesi ihtimalinden korunmak için istedikleri nominal ücret seviyesinden daha yüksek bir nominal ücret üzerinden anlaşmalarına yol açar. Bu durumda, ücret ve fiyat ayarlamaları olması gerekenden daha enflasyonist olur. Merkez bankası bu tür bir enflasyon üretmekten kaçınacağına dair garanti sunabilmesine rağmen, merkez bankasının verdiği bu garantiye duyulan güven, seçim kaygısıyla genişlemeci politikalara eğilimli oldukları bilinen politikacılara bağımlılık derecesi tarafından sarsılmaktadır (FRANZESE-HALL, 1999, s.175). Ancak Rogoff (1985)'in önerdiği gibi merkez bankasının başına atanacak muhafazakâr bir merkez bankası başkanı ile bu sorun büyük ölçüde ortadan kaldırılabilir.

341. Koordineli Ücret Pazarlığı Teorisi

Eşzamanlı, ancak birbirinden kopuk olarak gelişen koordineli ücret pazarlığı (KÜP) teorisi, ücret pazarlığı koordinasyonunun, nominal ücret taleplerinin ılımlı tutulmasına yol açarak reel ve nominal etkiler meydana getirebileceğini savunmaktadır (FRANZESE, 1999a, s. 102).

Teoriye yakından bakılacak olursa; bir kişinin ücret kazancı diğerinin ücret maliyetini (input-price) oluşturmaktadır. Ekonomideki ücret pazarlığı oldukça küçük ve birbirinden kopuk pazarlık birimlerden oluşuyorsa, ücret artışlarının diğer ekonomik birimler üzerinde meydana getirebileceği söz konusu bu dışsallıklar göz ardı edilecektir. Bu durum, ücret anlaşmalarının optimal seviyesinden daha yüksek seviyede belirlenmesine yol açacaktır. Nominal ücretlerdeki bu artış, denklik sağlamak için ekonomide beklenen diğer artışları da içerecektir.

Diğer taraftan, pazarlık tek bir pazarlık birimi ya da koordineli pazarlık birimleri tarafından gerçekleştiriliyorsa, bu dışsallıklar içselleştirilecek ve söz konusu diğer artışlar gereksiz hale gelecektir. Bu nedenle ücret pazarlığının koordineli bir yapıya sahip olması durumunda, nominal ücretler daha düşük belirlenmekte ve bunun sonucunda daha düşük işsizlik ve enflasyon oranları elde edilebilmektedir (FRANZESE, 2001, s.111).

Sendikalar ücretleri tek taraflı olarak belirlememektedir. Ücret sözleşmeleri, sendika ve firmaların karşılıklı pazarlıkları sonucu ortaya çıkmaktadır. Yani emek ve mal

piyasalarının kurumsal yapısı ücret düzeyini birlikte etkilemektedir. Bu nedenle, koordineli ücret pazarlığı teorisi, sendikaların ücret artışlarından elde edeceği marjinal faydayı, firmalar açısından ise marjinal maliyeti ve her birinin pazarlık gücünü dikkate almak zorundadır.

KÜP teorisine göre, para otoritesi, enflasyon hedefiyle tutarlı olmayan ücret sözleşmesine, onun ekonomide geçerli olacağı kesimin genişliğine göre, ya aksi bir politikayla tepki gösterecek ya da onu göz ardı edecektir. Buradaki belirleyici faktör, sözleşmeyi yapan sendikanın büyüklüğü, ya da diğer bir ifadeyle, yapılan ücret sözleşmesinin ekonomide kapsayacağı alandır. Stratejik etkileşimin başlangıç noktası da burasıdır (FRANZESE, 1999a, s. 10).

Daha açık bir ifadeyle, ücret sözleşmesinin ekonomide kapsayacağı alan, o sözleşmenin fiyatlar genel seviyesi üzerindeki etkisini belirleyecektir. Buna göre eğer optimal olmayan bir ücret artışı içeren sözleşme ekonominin genelini kapsayan bir sendika tarafından ya da koordineli bir ücret pazarlığı sistemi içerisinde oluşturulmuş ise, bu ücret artışının enflasyonu arttıracığı beklenir. Ancak, ücret artışı küçük bir sendika ya da koordinesiz bir pazarlık sistemindeki pazarlıkçılar tarafından gerçekleştirilmişse, bu ücret artışının enflasyon üzerinde meydana getireceği etki tam olarak algılanmaz.

Bu durumda, nominal ücret seviyesini belirleyecek olan sendika, ücret talebini ılımlı tutmak için iki önemli neden ile karşı karşıya kalır. İlk olarak, sendikanın belirlediği ücret artışının fiyatlar genel seviyesi üzerindeki etkisi, nominal ücret artışından sağlanacak marjinal faydayı değiştirecektir. Sendikanın nominal ücret artışlarından elde etmeyi beklediği reel kazançlar ile sendika pazarlığının ekonomideki payı arasında ters orantılı bir ilişki vardır. Eğer nominal ücret sözleşmesini yapan büyük bir sendikaysa, ya da sözleşme, bütün ekonomi için geçerli olacak şekilde koordineli bir sistem içinde yapılmışsa, ücret artışının enflasyon oranını arttırması nedeniyle ortaya çıkan reel ücret artışı yani nominal ücret artışının marjinal faydası azalmış olacaktır.

$$\omega = w - \pi$$

Reel ücretin enflasyon oranına bağlı olarak değişeceğini gösteren yukarıdaki eşitlikte;

ω = Reel ücret

w = Nominal ücret

π = Enflasyon oranıdır.

Ekonomide tek bir sendikanın varlığı durumunda ise ücretlerle fiyatlar arasındaki ilişki bire bir olur ($\Delta\pi / \Delta w = 1$). Bu nedenle, bu ücret pazarlıkçısı fiyatlar genel seviyesinde meydana getirebileceği artışı, hedeflediği reel ücretin azalmasına neden olacak büyük bir tehdit olarak algılar. Sonuç itibariyle, nominal ücret artışının reel getirisinin azalmış olması nedeniyle söz konusu sendika daha düşük bir ücret artışını kabul etmek zorunda kalır (FRANZESE, 1997, s.12).

Ancak, ücret sözleşmesinin küçük birimler tarafından yapılması durumunda ücret kısıtlamasına gitmek için böyle bir dürtü ortaya çıkmayacaktır. Bunun nedeni küçük ücret pazarlıkçısının, yaptığı ücret artışının, fiyatlar genel seviyesi üzerinde bir etki meydana getirmeyeceğini düşünmesidir ($\Delta \pi / \Delta w \approx 0$) (FRANZESE, 1997, s.12). Bu durumda, ekonominin küçük bir kesimi için pazarlık yapan sendika, fiyatlar genel seviyesini, kendi ücret kararından bağımsız görece ve gerçekleştireceği her nominal ücret artışını büyük bir reel kazanç olarak değerlendirecektir (FRANZESE, 2004, s.5).

Diğer taraftan, ücret pazarlıkçısının ücretlerini ılımlı tutmasına neden olacak ve stratejik etkileşim teorisinin merkezini oluşturan faktör, para otoritesinin, belirlenen ücrete tepki olarak uygulayacağı para politikasıdır. Ücretlerin belirli bir dönem için sabitlenmesine karşın para politikası beklenmeyen durumlarla mücadele etmek için belirli bir esnekliğe sahiptir. Bu esneklik, para otoritesine uygulayacağı para politikasıyla ücret, reel ücret ile istihdam arasındaki ilişkiyi değiştirme imkânı sağlamaktadır (FRANZESE-HALL, 1999, s.180).

İzlediği sıkı para politikasıyla istihdam seviyesini sendikanın amaçladığı seviyenin aşağısına çekebilecek olan merkez bankası, enflasyonist olarak değerlendirdiği ücret

sözleşmelerine anti-enflasyonist bir politikayla karşılık verir. Bu durum, ekonomideki reel para arzının daralması sonucunu doğurarak, toplam talep seviyesini düşmesine yol açar. Bunun sonucunda ise, ekonomide üretim ve istihdam seviyesinde bir gerileme yaşanır. Bu sendikanın arzu ettiği bir durum değildir. Çünkü sendika bir taraftan belirlediği ücretin hedeflediği reel ücret düzeyini verebilecek bir ücret olmasına dikkat ederken; diğer taraftan üyeleri arasındaki istihdam hacmini belli bir düzeyde tutmaya çalışır. Bu nedenle, sendika başlangıçta merkez bankasından gelecek bu tepkiyi hesaba katarak ücretini buna göre belirler. Böylelikle merkez bankasının daraltıcı bir politika izlemesinin önüne geçilmeye çalışılır.

Kısaca, para otoritesi reel talep koşullarını değiştirmek suretiyle, enflasyonist ücret ayarlamalarını engelleyebilir. Ancak, para politikasının ücretler üzerinde meydana getireceği bu caydırıcılık etkisi, ücret pazarlığının kurumsal yapısına bağlı olarak değişecektir. Daha açık bir ifadeyle, caydırıcılık etkisi, ekonomik ajanların stratejik hareket edebilme ve sinyalleri algılayabilme kapasitesine bağlı olduğu için koordinesiz ücret pazarlığı sistemlerinde ya çalışmayacak ya da en iyi ihtimalle önemli derecede etkinliğini kaybedecektir (FRANZESE-HALL, 1999, s.180).

Para politikasıyla etkileşim içindeki ücret pazarlığının kurumsal yapısı, hem reel (istihdam) hem de nominal (düşük enflasyon) sonuçların elde edilmesinde, para politikasıyla birlikte ulaşılabilecek etkinliğin anahtar bileşenidir. Bu yüzden ECB'nin reel ve nominal etkileri kritik biçimde Avrupa Pazarlık yapısına bağlıdır (SOSKICE-IVERSEN, 1998, s.114).

Ücret koordinasyon seviyesindeki değişimin, bir bütün olarak ekonomi ve özellikle merkez bankası ve ücret pazarlıkçıları arasında gerçekleşen sinyalleşme sürecinin etkinliği üzerindeki etkisi iki zıt durum karşılaştırılarak anlatılabilir.

3410. Stratejik Olmayan Küçük Ücret Pazarlıkçıları

Sendika sayısı çok fazlaysa, para politikası kuralları işsizlik üzerinde bir etki meydana getirmeyecektir. Ekonomide çok sayıda küçük sendikanın varlığı durumunda, bu küçük ekonomik aktörler merkez bankası ile bir stratejik etkileşim içerisinde değillerdir. Bunun

nedeni, ekonomi içerisindeki büyüklüklerinin çok küçük olması nedeniyle fiyat düzeyi üzerinde meydana getirebilecekleri etkiyi ihmal etmeleri ve bu nedenle para politikasının kendilerine yönelik bir politika girişiminde bulunmayacağını düşünmeleridir (SOSKICE-IVERSEN, 2000, s.267-9).

Böyle bir pazarlık yapısı içinde, herhangi bir pazarlık birimindeki aktörlerin, yaptıkları sözleşmelerin bütün ekonomi üzerinde meydana getirebileceği etkiyi dikkate alması muhtemel değildir. Çünkü ekonomideki herhangi bir pazarlık birimi normal olarak ekonomide büyük bir etki meydana getiremeyecek kadar küçüktür. Bu durum diğer pazarlık birimlerinin de aynı bakış açısıyla hareket etmeleri beklentisi sonucu pekişir, güçlenir. Bundan dolayı, eğer bir sendika kendi sözleşmesinde belirleyeceği nominal ücreti ülke yararına ılımlı tutacak olursa, söz konusu sendika diğer sendikaların böyle davranmaması sonucu bir reel ücret kaybına uğrayacaktır.

Burada genellikle bir sendika ve işveren çiftinden oluşan her bir pazarlık birimi diğer pazarlık birimleri tarafından ulaşılan anlaşmaların ne olacağı hakkında büyük bir belirsizlik içinde bir anlaşmaya ulaşmak zorundadırlar. Sendika, diğer anlaşmaların kendisinininkinden daha enflasyonist olabileceğini göz önünde bulundurarak anlaşmasında belirleyeceği nominal ücreti hedeflediği nominal ücret seviyesinin üzerinde seçerek, olası bir reel ücret aşınmasının önüne geçmek ister. Onları böyle davranmaya sevk eden neden ise, beklenen enflasyonun nominal ücretin bir kısmını aşındıracak olmasıdır. Enflasyon beklentilerinin yükselmesi, enflasyon artışlarının da buna mukabil yüksek olması sonucunu doğuracaktır (FRANZESE-HALL, 1999, s.179).

Ücretlerin yüksek olmasına yol açan bir diğer neden ise, ücret pazarlığının merkezi olmadığı ekonomilerde sendikaların enflasyon ve istihdam gibi toplam değişkenler üzerinde meydana getirebilecekleri etkinin şiddeti konusunda algı düzeylerinin çok düşük olmasıdır. Bu durum onların ücretlerini olmaması gereken bir şekilde yüksek belirlmesine yol açmaktadır. Her bir küçük ücret pazarlıkçısı bağlamında düşünüldüğünde, belirlenen bu ücretin toplam fiyat seviyesi üzerinde meydana getirebileceği etki ihmal edilebilir düzeyde olacaktır. Ancak her bir pazarlık biriminin aynı şekilde hareket etmesinin genel fiyat düzeyinin yükselmesine yol açacağı belirgindir.

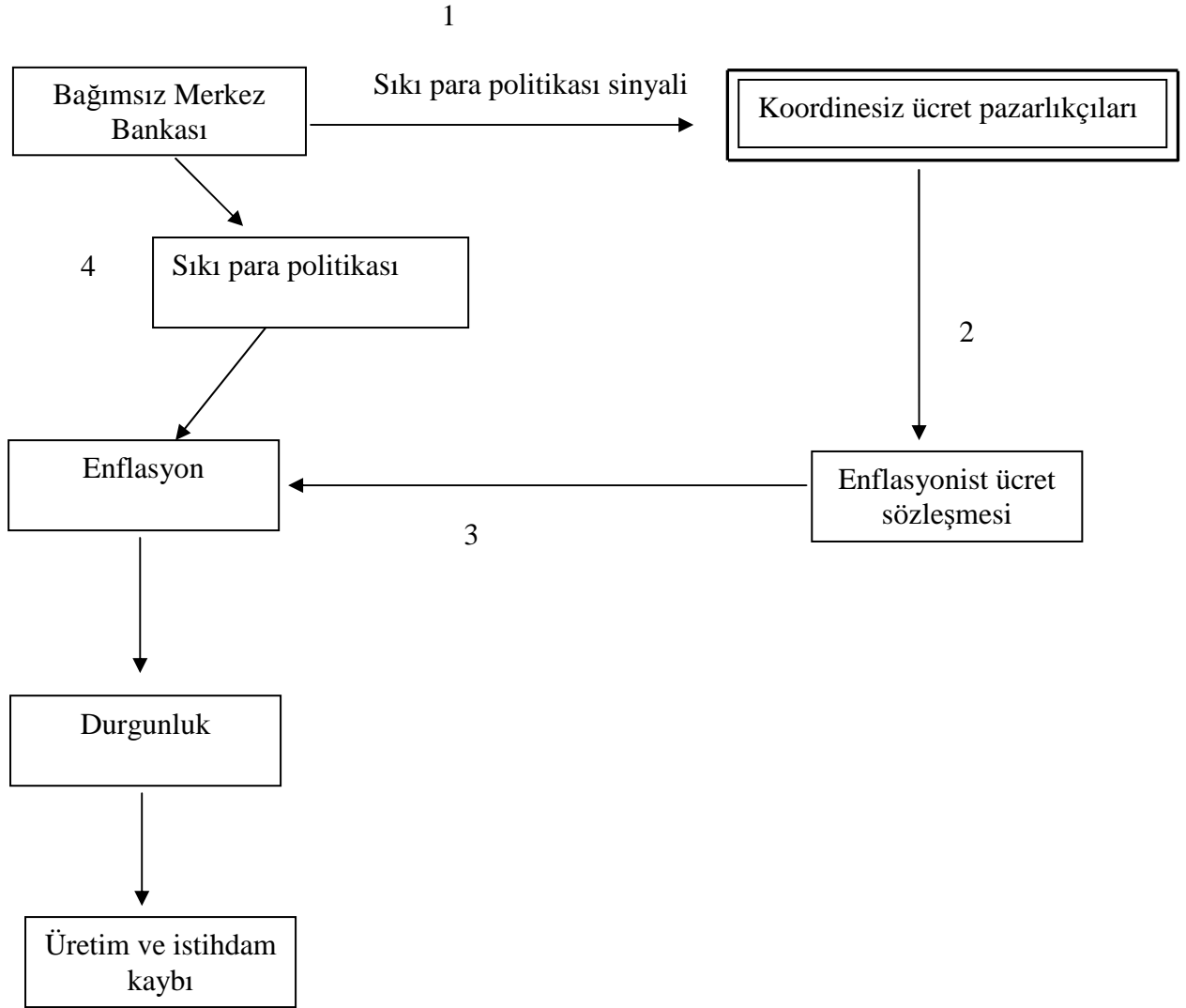
Diğer yandan, ekonomide küçük bir kesim için pazarlık yapan sendika belirlediği parasal ücret artışının fiyatlar genel seviyesi üzerinde bir etki meydana getirmeyeceğini düşünmesi onun daha yüksek ücret taleplerinde bulunmaya sevk eder. Bu nedenle, sendika sayısı arttıkça beklenen reel ücret kazancı¹³ artmakta bu da daha yüksek nominal ücret talep edilmesi sonucunu doğurmaktadır. Sonuç olarak ise, işsizlik ve enflasyon seviyesinde artış meydana gelmektedir. Ancak bu genel bir durum değildir. Eğer farklı emek türleri arasındaki ikame esnekliği yüksek ise firmalar bir emek tipini diğeriyle kolaylıkla ikame edebilecektir. Bu durumda reel ücret artışından meydana gelen kazanç işsizlik açısından karşı karşıya kalınacak maliyetin altında kalabilecektir (LUCIA, 2003, s.7).

Merkezi seviyede ya da ülke çapında varılan ücret anlaşmalarının enflasyonist olduğu anlaşıldığı zaman, para otoriteleri buna deflasyonist politikalarla karşılık vermektedir. Ücret pazarlığının koordinasyonsuz bir şekilde yürütüldüğü durumlarda herhangi bir sendikanın aktörleri kendi yaptıkları anlaşmaya böyle bir politik cevap verilmesini beklemezler. Çünkü para politikasının, küçük anlaşmalara karşı değil bütün ekonomiyi kapsayan anlaşmalara karşı politika üreteceği beklentisi içindedirler. Oysa koordinesiz pazarlık sisteminde bir sendikanın varacağı anlaşma bütün bir ekonomiyi etkileyecek kapasite ve güce sahip değildir. Aynı şekilde, eğer bir pazarlık birimi bu mantıkla kendi nominal ücretini ılımlı tutacak olursa, söz konusu sendika diğer pazarlık birimlerinin bu şekilde davranmamasından dolayı zarara uğrayacaktır. Bu nedenle, koordinesiz ücret pazarlığı sistemlerinde ücret pazarlıkçılarının enflasyonist düzenlemelere karşı parasal otoritelerden gelebilecek deflasyonist tehditlere karşı yüksek duyarlılığa sahip olmaları beklenemez.

Buna göre, merkez bankasının doğrudan, sendikaların nominal ücretlerine tepki olarak daraltıcı bir para politikasıyla cevap vermesi beklenmiyorsa, sendikalar daha enflasyonist bir nominal ücret belirleyeceklerdir. Bu durumda enflasyonun marjinal maliyetinin artması nedeniyle, merkez bankası nominal ücretlerdeki artışın tamamını talebi kısarak telafi edemeyecektir. Sonuç itibarıyla, enflasyon artarken, reel ücret ve işsizlik seviyesi de yüksek kalacaktır (GERSBACH-HAHN 2007, 134).

---

¹³ Reel ücret kazancı sendikanın nominal ücretindeki artışı enflasyona neden olmayacağı düşüncesiyle elde edeceği reel ücreti ifade etmektedir.

Şekil: 4

Ücret Pazarlığının Koordinesiz Olduğu Bir Ekonomide Sıkı Para Politikası Sinyalinin Sonuçları

Kısaca, ücret pazarlığında birbirlerinden bağımsız hareket eden sendikalar, kendi ücret kararlarının ülkenin enflasyonu üzerindeki etkisini tam olarak hesaba katamamaktadır. Bu durum, onların merkez bankasının kendi ücret kararlarına doğrudan bir deflasyonist politika tehdidi ile cevap vermeyeceğini düşünmeleri sonucunu doğurmaktadır. Her bir ücret pazarlıkçısının aynı beklentiyle ücretini belirlediği düşünülürse, merkezi olmayan ücret pazarlığı sistemlerinde sendikaları, deflasyonist politika sinyalleri göndererek ücret kısıtlamasına yönlendirmek çok zordur (SOSKICE-IVERSEN, 1998, s.114).

Cukierman ve Lippi (1999)'e göre, Bundesbank'ın oldukça koordineli bir yapıya sahip ücret/ fiyat pazarlığı sistemi ile etkileşimi oldukça düşük fakat pozitif bir reel maliyet karşılığında çok ılımlı bir enflasyona ulaşmayı sağlıyordu. Ancak, ECB'nin de aynı şekilde enflasyon hedefine sıkı sıkıya bağlı kalması daha büyük bir reel maliyete katlanmayı zorunlu kılacaktır. Çünkü Avrupa emek piyasası Alman emek piyasası sisteminin sahip olduğu koordineli yapıdan uzak olmakla birlikte, kendi ücret kararının para politikası üzerinde etkisiz olduğunu düşünen pek çok küçük pazarlık birimini bünyesinde barındırmaktadır (FRANZESE, 1999a, s. 19).

3411. Stratejik Koordineli Ücret Pazarlıkçıları

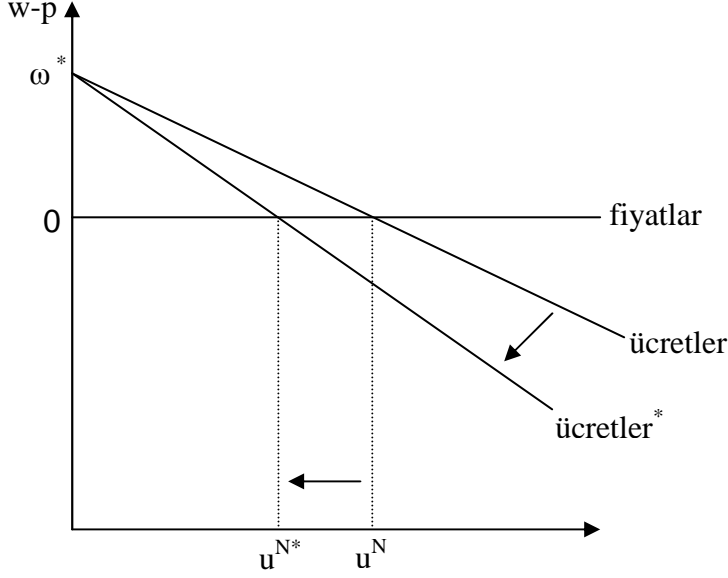
Bratsiotis ve Martin (1999), ve Soskice ve Iversen (1998, 2000) ve Coricelli ve diğerleri (2006)'nin içinde olduğu son etkileşim literatürüne göre, az sayıda büyük ücret pazarlıkçılarından oluşan bir emek piyasasına sahip bir ekonomide, muhafazakâr bir merkez bankası ücret pazarlığı sistemini disipline ederek denge işsizlik oranını azaltabilecektir.

Buradaki anahtar düşünce, sıkı para politikası rejimi altında, istihdamın reel ücretlere daha duyarlı olmasıdır. Bu nedenle, ücretleri belirleyecek ücret pazarlıkçıları sıkı para politikası tehdidine ücret taleplerini ılımlı hale getirerek cevap verecekler ve böylelikle denge işsizlik düzeyi azalacaktır (HOLDEN, 2005, s.834).

Bu etki iki şekilde ortaya çıkabilmektedir. Birincisi, para stokunu artırma eğiliminde olmayan muhafazakâr bir merkez bankası varsayımı altında, sendikalar daha düşük nominal ücret üzerinde anlaşabilirse, fiyatlar genel seviyesi düşecek ve reel para stoku yükselecektir. Reel para stokundaki bu artış, toplam talebin ve istihdamın artmasına neden olacak ve bu da işsizliğin azalması sonucunu doğuracaktır. Ancak, sadece tek bir sendika nominal ücretini düşürecek olursa bu etki ortaya çıkmayacak ve söz konusu sendika sadece diğerlerinden daha düşük bir reel ücret elde edecektir.

Para politikası rejiminin etkisine gelince, daha önce Bratsiotis ve Martin (1999) ve Soskice ve Iversen (2000)'de belirtildiği gibi, para politikası ne kadar muhafazakâr ise, denge işsizlik düzeyi o kadar düşük olacaktır. Ücret kısıtlaması eğilimi, emek talebinin

ücret elastikiyetine bağlıdır. Bu durum, muhafazakâr merkez bankasının, sendikaları daha düşük nominal ücreti kabul etmeye zorlayarak emek talebini daha elastik hale getirmesinden kaynaklanmaktadır. Şekil 5’de görüldüğü gibi, sendikaların daha düşük nominal ücreti kabul etmeleri nedeniyle ücret eğrisi aşağı kaymıştır ve denge işsizlik düzeyi azalmıştır (HOLDEN, 2005, s.838).

Şekil : 5

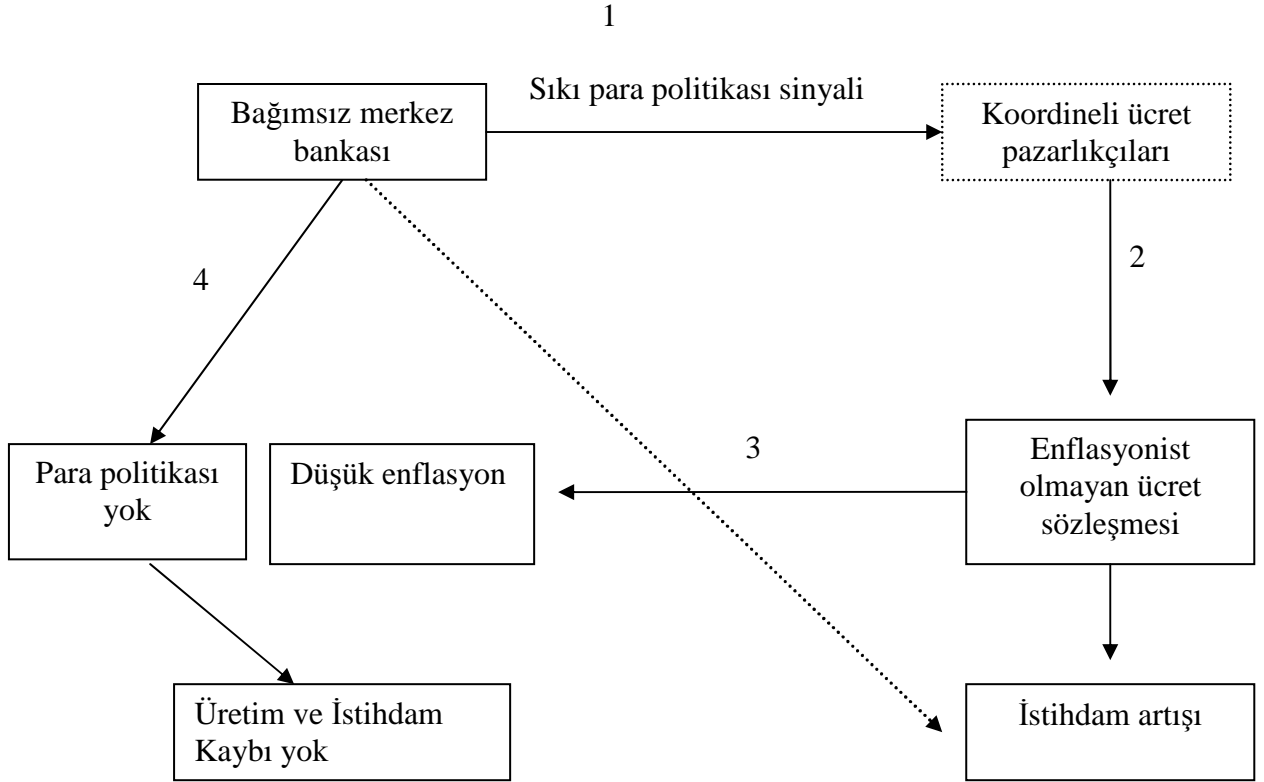
Sıkı Para Politikası Rejimi İle Ücret Elastikiyeti Arasındaki İlişki

Kaynak: HOLDEN, 2005, s.837.

Merkez bankası nominal ücret seviyesini ya da nominal ücret değişim oranını para politikasıyla kontrol altında tutmak zorundadır. Ücretler, ücret pazarlıkçıları tarafından belirlendiği için merkez bankası onları ancak dolaylı yoldan kontrol altında tutabilir. Fiyat istikrarı ile uyumlu olmayan ücret artışları yapan sendika ve işverenler, izlenecek sıkı para politikası sonucu toplam talepte bir daralmayla karşı karşıya kalacaklar ve bunun sonucunda üretimde ve karlılıkta düşüşe, aynı zamanda işsizlikte meydana gelecek artışa katlanmak zorunda kalacaklardır (VELASCO-GUZZO, 1998, s.14).

Bu durum daha açık bir şekilde şöyle ifade edilebilir: Eğer bir sektördeki ücret artışı sonucu, fiyatlar yükselme eğilimine giriyorsa, muhafazakâr bir merkez bankası bu duruma

faiz oranlarını yükselterek karşı koyacak ve fiyatlardaki artışı telafi edecektir. Merkez bankasının ücret artışlarının enflasyonist olması nedeniyle göstereceği bu politika reaksiyonu, ekonomide toplam talebin azalması, üretimin gerilemesi ve emek talebinin azalması sonucunu doğuracaktır. Ücret pazarlığı ne kadar koordineli ise merkez bankasından gelen bu daraltıcı politika şokunun şiddeti de o kadar büyük olacaktır. Merkez bankasının bu geri tepkisinin büyüklüğü sendikanın bu tepkiyi dikkate alma derecesini belirleyecek ve sendika bu tehdide o derece ciddi cevap verecektir. Diğer bir ifadeyle, koordineli ücret pazarlıklarını, merkez bankasının bu tepkisinin önüne geçmek için, ücret artışını gerçekleştirirken daha disiplinli davranacaktır. Enflasyon seviyesinin merkez bankasının hedefinden sapmaması, merkez bankasının deflasyonist politika uygulama ihtimalini ortadan kaldıracaktır (SÖDERSTRÖM, 1985, s.335). Başka bir ifadeyle, ücret pazarlığı koordineli ise merkez bankası, enflasyon oranını, istihdamı azaltmadan düşürebilecektir. Böylelikle, daha yüksek bir istihdam seviyesi daha düşük bir enflasyon oranıyla gerçekleşmiş olacaktır (MELAND, 2006, s.421).

Şekil: 6

Ücret Pazarlığının Koordineli Olduğu Bir Ekonomide Sıkı Para Politikası Sinyalinin Sonuçları

Stratejik etkileşim teorisinin en önemli varsayımı, koordineli ücret pazarlıkçılarının stratejik şekilde hareket edebilme kapasitesine sahip olduğu ve para politikasının, ücret kararlarına verebileceği tepkiyi hesaba katabileceğidir. Alacakları ücret kararlarıyla para politikası muhafazakârlığını etkileyebileceklerinin farkında olan sendikalar, ücretlerini belirlerken stratejik hareket edecek ve bu yolla enflasyon düşük gerçekleşirken para politikası işsizlik seviyesini etkileyebilecektir (MOOSLECHNER-SCHÜRZ, 2001, s.498). Bu nedenle, ücret belirleme davranışlarının enflasyon üzerindeki etkisini tahmin eden merkezi ücret pazarlıkçıları, merkez bankasının enflasyon hedefine uygun olacak şekilde ücret taleplerini düşük tutarlar (SOSKICE-IVERSEN, 1998, s.113).

Büyük sendikalar, kendi ücret kararlarının toplam istihdam üzerinde meydana getireceği etkinin büyüklüğünü hesaba katmak zorunda olduklarından, ücret kısıtlaması derecesi pazarlık koordinasyonun bir fonksiyonudur. Bu nedenle, koordineli ücret pazarlığı para politikasının ücretler üzerine etki edebileceği bir mekanizma olarak görülmektedir (BOSWORTH, 1980, s.531).

Stratejik etkileşim teorisine göre, stratejik hareket edebilen sendikalar, merkez bankası yeterli ölçüde muhafazakâr olduğunda düşük enflasyon ve yüksek istihdam sonucunu elde etmek için ücretlerini kısıtlama eğilimindedirler. Bu teoriye göre, merkez bankası, reel ücretler ve istihdam ile ilgilenen bir sendikanın ücret kısıtlamasına gitmesine yol açmak için işsizlik oranını caydırıcı olarak kullanır. Bir sendikanın reel ücretlerindeki artış, hem kendi reel ücretinin diğer sektörlerin reel ücretine göre daha yüksek hale gelmesi nedeniyle hem de ekonomideki toplam istihdam seviyesinin azalması nedeniyle o sendikanın üyeleri arasındaki istihdam oranını düşürecektir. Böyle bir durumla karşı karşıya kalacağı bilincinde olan sendika yüksek reel ücret talep etme eğilimleri azalmış olacaktır. Sonuç itibarıyla, stratejik olarak hareket eden sendika, ücret talebinde kısıtlamaya gidecektir (SOSKICE-IVERSEN, 1998, s.112).

Para politikasının muhafazakârlığının meydana getirebileceği reel etkiler, sendika sayısına (n) bağlı olarak değişecektir. Özellikle, muhafazakârlık (daha yüksek β) sendika sayısı azaldıkça ya da koordinasyon düzeyi arttıkça, istihdam seviyesini üzerinde daha güçlü etkiler meydana getirebilmektedir (FRANZESE, 2004, s. 12).

Buna göre, sendikanın işsizliğe enflasyondan daha fazla önem vermesi durumunda, sadece fiyat istikrarı ile ilgilenen ultra muhafazakâr bir merkez bankası hem işsizliği hem enflasyonu mümkün olan en düşük seviyeye indirecektir. Ayrıca reel ve nominal ücretlerin aşağı doğru katılığı merkez bankası muhafazakârlığının derecesine bağlıdır. Yani, para otoritesinin muhafazakâr olduğu bilindiğinde, işsizlik maliyetini katlanmak istemeyen sendikalar ücretlerini aşağı çekmeye razı olabileceklerdir.

Sonuç olarak, ücret pazarlığının koordineli olduğu bir ekonomide merkez bankası işsizlik seviyesini arttıran politikalara başvurmak zorunda kalmadan ücret pazarlıkçılara para politikası niyeti hakkında sinyaller göndererek ücret ılımlılığına teşvik edebilir ve böylelikle enflasyon oranının yükselmesinin önüne geçebilir. Ücret pazarlığının koordinasyonsuz olduğu durumda ise (küçük pazarlık birimlerinin çoğunun, merkez bankasından gönderilen sinyallere karşı özellikle duyarlı olmaması nedeniyle) merkez bankası ancak ekonomik aktiviteleri durağanlaştırarak ve işsizlik oranını arttıracak sıkı bir para politikası takip ederek enflasyon oranını düşürebilir.

Uygulamada bu teoriyi destekleyen pek çok durumla karşılaşmaktadır. Örneğin, Bundesbank anonslarını sık sık ücret/fiyat pazarlıkçılara ve hükümete yönlendir ve onları, oldukça açık ve tam bir şekilde, enflasyonist sözleşmelere ve bütçelere parasal daralmayla cevap vereceği şeklinde tehdit ederdi (FRANZESE, 1999a, s.5). Bundesbank oldukça koordineli bir ücret pazarlığı istemi içinde reel ücretlerin kısıtlanmasına yol açarak, Almanya'nın 1950'lerin sonundan 1990'ların başına kadar sahip olduğu istisnai düşük işsizlik ve enflasyon oranlarının makinisti olmuştur.

3412. Ücret Pazarlığının Monopolistik Olduğu Durumda Stratejik Etkileşim

Soskice ve Iversen (1998, 2000)'e göre, monopolistik güce sahip stratejik ücret pazarlıkçıları merkez bankası bağımsızlığının denge, uzun dönem ve ortalama reel etkiler meydana getirmesine sebep olmaktadır. Ücretleri birbirlerinden bağımsız belirleyen sınırlı sayıda sendikanın bulunduğu bir ekonomide, merkez bankasının parasal kuralları denge istihdam oranını etkileyecektir.

Monopol gücüne sahip bu sendikalar, ekonomide önemli bir büyüklüğe sahiptir. Bu sendikaların belirledikleri ücretler ekonomide geniş bir kesim için geçerli olmaktadır. Bu nedenle, gerçekleştirilen ücret artışları fiyatlar genel seviyesinin yükselmesine ve reel para balansının azalmasına yol açar. Azalan reel para balansı ise toplam talebin azalmasına bunu takiben de istihdam ve üretim seviyesinin gerilemesine sebep olur. Ayrıca, söz konusu bu sendika, belirlediği ücretin fiyatlar genel seviyesini arttırması nedeniyle, merkez bankasının daraltıcı politika tehdidiyle karşı karşıya kalır, sonuç olarak istihdam seviyesinin yine olumsuz etkilenmesi durumu ortaya çıkar (CORICELLI ve diğerleri, 2006, s.49).

Bu nedenle, emek piyasasının az sayıda, fakat büyük sendikalardan oluştuğu (örneğin endüstri seviyesinde) bir ekonomide, sendikalar ücret taleplerini ılımlı tutmak ve böylelikle daha düşük denge işsizlik düzeyine ulaşmak amacıyla pazarlıklarını koordine etmeye yönelik güçlü bir güdüye sahiptirler. Bu sendikaların hepsi pazarlıklarını birbirleri ile tam bir koordinasyon içinde yaparlarsa, monopol sendika ile aynı nominal ücreti seçeceklerini bilmektedirler (CAVALLARI, 2001, s.420).

Ancak, her bir ücret pazarlıkçısı bu yüksek reel ücretlerden kısa dönem kazanç elde etmek ve aynı zamanda diğerlerinin ücretlerini ılımlaştırmasından yararlanmak amacıyla bu koordinasyonun dışında kalma çabası içinde olacaktır. Bu durumda, koordineli ücret kısıtlaması sadece, uzun dönemde bu koordinasyonun dışında kalınması nedeniyle koordinasyondan elde edilecek faydadan mahrum kalınması sonucu doğacak maliyetin, kısa dönemde koordinasyondan ayrılma sonucu elde edilecek kısa dönem kazancının üzerinde olması durumunda elde edilebilir (HOLDEN-RAAUM, 1991, s.411). Bu nedenle, kısıtlayıcı para politikaları sendikaların saldırganlık maliyetlerini dışsallaştırma kapasitesini azaltarak kolektif hareket probleminin çözümünü kolaylaştırabilir (IVERSEN, 1998b, s.497). Bu açıdan, merkezi ücret pazarlığı bireysel sendikaların diğer sendikaların uyguladığı ücret kısıtlamasından çıkar sağlama kapasitelerini sınırlayacak bir kurumsal enstrüman olarak görülür (IVERSEN, 1996, s.405).

3413. Lider Stratejik Ücret Pazarlıkçısı

Eğer ekonomide lider bir sendika oluşturulabilirse ya da varsa bu sendika monopol sendikanın durumuna benzer bir durum içerisinde. Diğer sendikalar lider sendikayı takip edeceklerinden bu sendikanın seçeceği nominal ücret, ülkedeki enflasyon üzerinde önemli bir etki meydana getirecektir. Enflasyon üzerinde meydana getireceği etkinin farkında olan lider sendika ücret kısıtlamasına gitme zorunluluğu altında kalacaktır (SOSKICE-IVERSEN, 1998, s.112).

Rasyonel beklentilere sahip sendikalar, aşırı reel ücret taleplerinin deflasyonist bir politikayla karşılaşabileceğini bilmektedirler. Parasal otoritenin muhafazakâr olduğu bir ekonomide aşırı ücret artışları sendika açısından hem işsizlik hem de enflasyon maliyetine yol açacaktır. Bu nedenle para politikasının muhafazakârlığı ücret pazarlığı sistemini disipline edici bir etki meydana getirmektedir (GRUNER-HEFEKER, 1999, s.35).

Bu bağlamda, lider sendika dışında kalan ücret pazarlıkçıları kendi görüşmelerine başlamadan önce lider sendikanın gelişmelerini izlemeyi optimal bulmaktadırlar. Böyle bir düzenleme içinde, merkezi ya da lider diyebileceğimiz pazarlık birimi, bir bütün olarak ekonomideki ücret anlaşmalarının seviyesi üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. Lider sendikayı takip eden diğer sendikalar genellikle yerel koşullara uygun hale getirmek için birkaç küçük ayarlama ile lider sendikayı kendilerine model alırlar (FRANZESE-HALL, 1999, s.181).

Öncelikle, her bir pazarlık biriminin üyeleri, özellikle de lider anlaşma için görüşme yapanlar, kendi sözleşmelerini bağlarlarken, diğer sendikaların belirleyecekleri ücret seviyesini bildiklerinden, diğer anlaşmalardan kaynaklanacak olan beklenen enflasyon için kendi anlaşmalarına bir artış koyma gereği duymazlar.

Teorinin asıl odak noktası, bu şekilde ortaya çıkacak olan ücret pazarlığı koordinasyonunun, merkez bankası tarafından gönderilen sinyallerin algılanmasına ne şekilde kuvvet katacağıdır. Lider sözleşme bütün ekonomide belli etkiler meydana getirecek şekilde çoğaltılacağı için, bu görüşmeyi yapanlar merkez bankasının buna doğrudan cevap verme olasılığının yüksek olduğunu bilmektedirler. Bu da lider ücret

pazarlıkçısının, ücret sözleşmesinin yapımı aşamasında merkez bankasının muhtemel para politikası duruşu hakkında gönderilen sinyallere karşı daha duyarlı olmasına yol açar. Kısacası, merkez bankasından gönderilen sinyaller, ücret pazarlığının koordineli yapıldığı durumda, koordinesiz duruma, göre ücret sözleşmesi kararlarını daha güçlü bir şekilde etkiler.

Lider pazarlık birimi kendi anlaşmasının bütün ekonomide genelleştirileceğini bildiği için bu sendikadaki aktörler, görüşmeleri yaparken yapacakları anlaşmaların ekonomide meydana getireceği etkiyi inceden inceye dikkate alırlar. Bununla birlikte, lider sendikanın aktörleri, kendi yapacağı sözleşmenin ekonomi üzerindeki etkisini doğru bir şekilde tahmin edebilmektedir. Çünkü lider sendikanın sözleşmesi büyük bir olasılıkla ekonominin genelinde benzer anlaşmaların yapılmasına neden olacaktır. Bu şekilde meydana gelecek toplam ekonomik etkiden kendi üyeleri de etkilenecektir (HALL-FRANZESE, 1998, s.509) .

Bu nedenle, enflasyon işsizlik ve ülkedeki rekabet edilebilirlik düzeyi hakkındaki endişelerin koordineli ücret pazarlığı sistemlerinde, bireysel ücret pazarlığını daha güçlü bir şekilde etkilediğini kabul edilebilir. Bu şu şekilde ifade edilebilir: merkez bankası bağımsız olsa da olmasa da ücret pazarlığının daha koordineli olduğu durumlarda daha düşük enflasyon oranlarının görülme olasılığı yüksektir (SOSKICE-IVERSEN, 1998, s.113).

35. Temel Etkileşim Mekanizması

Para politikası ile stratejik ücret pazarlıkçıları arasında geçen etkileşim sürecinde tüm aktörlerin tam enformasyona sahip oldukları varsayılır. Buna göre, ücret pazarlıkçıları, ilan edilen para politikasının kendileri ve diğer ekonomik aktörler üzerinde ne gibi sonuçlar doğuracağını bilmektedirler.

Stratejik etkileşim mekanizmasının birinci aşamasında, sendikalar eşzamanlı olarak nominal ücretlerini belirleyerek etkileşim sürecini başlatmaktadırlar. Bundan sonraki aşamada ise, merkez bankası etkileşim mekanizmasına dahil olmaktadır. Buna göre, merkez bankası, belirlenen ücret düzeyinin ekonomide meydana getirdiği etkiye bakarak,

takip ettiği parasal kurala göre nominal para stokunu belirleyecektir¹⁴. Üçüncü aşama ise, firmaların karlarını maksimize edecek fiyatların ve dolayısıyla ekonomideki genel fiyat düzeyinin belirlenme aşamasıdır.

Etkileşim mekanizmasında, ikinci aşamada, merkez bankasının belirleyeceği politika tepkisi büyük ölçüde bankanın muhafazakârlık derecesine bağlı olmaktadır. Bu durumda, merkez bankası, muhafazakarlık (bağımsızlık) derecesine bağlı olarak ya nominal ücret artışlarını etkisiz hale getirecek (talep kanalı) ya da enflasyonu arttırarak reel ücretleri düşürecektir (arz kanalı). Eğer merkez bankası yeteri kadar muhafazakârsa nominal ücret artışı para arzında bir daralmayı tetikleyecektir. Eğer nispeten liberal ise, ücret artışlarına enflasyonist politikalarla reaksiyon gösterecektir (CORICELLI ve diğerleri, 2006, s.46).

Merkez bankasının yeteri kadar muhafazakâr olması durumunda, enflasyonu arttıran ücret artışlarına tolerans gösterilmez. Bu durumda enflasyon hedefini tehdit eden parasal ücret artışı ne olursa olsun sıkı bir para politikasıyla ücret artışının etkisi telafi edilmeye çalışılır. Bunun sonucu olarak, reel para arzı azalır ve ekonomi bir daralma sürecine girer. Ücret pazarlığının bu politika sonucunu algılayabilecek kapasitede olması bu sonucu değiştirebilir. Ücret pazarlığının kurumsal yapısı, deflasyon maliyetinin ortaya çıkmasını önleyecek stratejik etkileşim mekanizmasına bu noktada dahil olmaktadır.

Buna göre, ekonomideki ücret pazarlıkçılarının koordineli bir yapıya sahip olması para politikasının uygulanmadan sonuç vermesine neden olur. Uygulanacak para politikasının kendilerinin de dahil olduğu ekonomi üzerinde meydana getirebileceği etkiyi hesaba katan ücret pazarlıkçuları, ücretlerini böyle bir politika uygulanmasına gerek duyulmayacak şekilde belirler. Bu onların stratejik etkileşim sürecine yaptıkları katkıdır (CUKIERMAN-LIPPI, 2001, 547).

Bu sonucun arkasında yatan senaryo şu şekilde özetlenebilir: Sendika nominal ücretlerini arttırdığı zaman firmalar bu artışa kendi fiyatlarını arttırarak cevap verirler. Firmaların fiyatlarında meydana gelen bu artış belirlenmiş bir nominal para arzı

---

¹⁴ Bu sıranın böyle olmasının nedeni ücret anlaşmalarının bir ya da iki yıl için yapılmasına karşılık para politikasının herhangi bir zamanda ayarlanabilmesidir.

seviyesinde enflasyon oranının artmasına ve reel balansın azalmasına neden olur. İkinci aşamada ise, artan nominal ücretler emek talebinin azalmasına ve işsizliğin artmasına neden olur. Sonuç olarak, merkez bankasının hiçbir tepki göstermemesi halinde, ortalama nominal ücret seviyesinde meydana gelen artış hem enflasyonun hem de işsizliğin artmasına yol açar (VELASCO- GUZZO, 1998, s.3).

Merkez bankasının senaryoya dâhil olması halinde, merkez bankası bu iki kötü maliyet (işsizlik ve enflasyon) arasında muhafazakârlık derecesine göre ve sosyal açıdan optimal bir denge sağlanacak şekilde bir politika oluşturur. Eğer göreceli olarak fiyat istikrarına daha fazla önem veriyorsa ücret artışının enflasyon üzerindeki etkisini yüksek işsizlik pahasına bile olsa telafi edecektir. Ancak işsizliğe verdiği önem, fiyat istikrarına verdiği önemden daha fazla ise yüksek ücretlerin istihdam üzerinde meydana getirdiği kötü etkiyi yüksek enflasyon maliyetine rağmen ortadan kaldırmaya çalışacaktır.

Almanya'daki pazarlık müzakereleri de yukarıdaki teorik tartışmayı desteklemektedir. Almanya'daki endüstriyel ilişkileri inceleyen çalışmalar, Bundesbank'ın ücret pazarlıkçılarını, sık sık, sıkı para politikasıyla tehdit ederek yüksek ücret anlaşmalarının önüne geçmeye çalıştığını ortaya koymaktadırlar. Bu konuda ilk çalışmalardan biri olan Hall ve Franzese (1998)' e göre Bundesbank'ın bağımsızlığının yüksek olması nedeniyle, sendikalar daraltıcı para politikası tehdidini ciddiye almışlardır. Ancak bununla birlikte, Alman Merkez Bankası zaman zaman kredibilitesini devam ettirmek için yüksek ücret anlaşmalarına para politikasını gerçekten sıkılaştırarak cevap vermiştir (CORICELLI ve diğerleri, 2006, s.47).

4. SONUÇ VE TÜRKİYE İÇİN ÖNERİLER

Bu çalışma, merkez bankası bağımsızlığının, ücret pazarlığı koordinasyonunun ve bu kurumsal değişkenlerin etkileşiminin enflasyon, işsizlik ve reel ücretler üzerindeki etkisini inceleyen teorik çerçeveyi ortaya koymayı amaçlamıştır. “Stratejik etkileşim teorisi” olarak adlandırılan bu teoriye göre, tam enformasyon ve rasyonel beklentilerin geçerli olduğu bir ekonomide, reel ücretler ve işsizlik parasal kurumlara bağlı değişkenlerdir. Buna göre, merkez bankası bağımsızlığında somutlaşan parasal muhafazakârlık, düşük enflasyon seviyesi olarak tanımlanan fiyat istikrarını sağlamaya çalışırken, ekonominin reel kesimini de etkileyebilmektedir. Merkez bankasının güçlü anti enflasyonist duruşunun ücret pazarlıkçılarının beklentilerine yansımaları sonucu ortaya çıkan bu reel etkinin büyüklüğü, sadece bu duruşun kredibilitesine değil aynı zamanda söz konusu ekonomik aktörlerin buna cevap verebilme kapasitesine, başka bir ifadeyle ücret pazarlığının kurumsal ve sektörel yapısına bağlıdır.

Ücret pazarlığı sisteminin karakteri böylelikle analize sokulduğunda, koordineli bir pazarlık sistemine sahip ekonomilerde merkez bankasını ekonomik aktörlere bağlayan sinyal mekanizmasının tam etkin olması sebebiyle, merkez bankası bağımsızlığındaki artış ekonomi üzerinde olumsuz etkiler meydana getirmeden enflasyonu düşürebilecektir. Ücret pazarlığının koordinesiz olduğu durumda ise, merkez bankası bağımsızlığı yalnızca önemli bir işsizlik maliyeti karşılığında enflasyonu düşürebilecektir. Bunun nedeni ise, merkez bankasına işsizlik oranının yükselmesine yol açacak sıkı para politikası uygulamadan enflasyon oranını düşürmesine yardım eden sinyal mekanizmasının yeterli ölçüde etkin olmamasıdır.

Bu noktada, ücret pazarlığında koordinasyon sağlama, önemli bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Pek çok neoklasik analiz ekonomik aktörlerin davranışlarının rekabetçi piyasa mekanizmaları tarafından koordine edileceğini varsaymaktadır. Diğer taraftan, bu yaklaşımlara göre piyasa dışı organizasyonlar etkin koordinasyonu engelleyen faktörler olarak görülmektedir. Ancak merkez bankası bağımsızlığını ve ücret

pazarlıkçılarını birbirine bağlayan sinyalleşme mekanizmasını dikkate aldığımızda, piyasa dışı organizasyonlar ekonomik davranışların etkin bir şekilde koordine olmasına yol açarak, ekonomik performansı arttırıcı bir etki meydana getirebilmektedir.

Sonuç olarak, merkez bankasını bağımsızlaştırmak, her türlü ekonomik problemi çözecek bir reçete değildir. Yani, merkez bankası bağımsızlığının arttırılması durumunda istenen sonuçlar (düşük enflasyon), her zaman ekonomi üzerinde istenmeyen etkiler meydana getirmeden elde edilememektedir. Bunun yanında, koordineli bir ücret pazarlığı sistemi ile birleştirildiğinde, iddia edildiği gibi, bağımsızlık tam bir kazanç sağlayabilmektedir. Bunlar birbirlerini tamamlayıcı nitelikte olan ilişkililerdir. Bunun iktisat politikası için anlamı, kurumsal düzenlemelerin ekonomik performansı şiddetli bir şekilde etkileyebileceğidir. Sonuçlar Türkiye için değerlendirildiğinde, para politikasının fiyat istikrarını başarılı bir şekilde sürdürürken, işsizliği de düşürücü bir etki meydana getirmesi reel ve parasal alanda iki ayrı kurumsal düzenlemeye gidilmesini gerektirmektedir.

1. Merkez Bankası Bağımsızlığı ve Anti-Enflasyonist Kredibilite Konusunda Atılabilecek Adımlar

Gelecekte izlenecek para politikasının belirsizliği ya da ilan edilen politikanın kredibiliteye sahip olmayışı, ekonomik aktörleri bir enflasyon tedirginliği içerisinde sokmaktadır. Bu nedenle, gelecek dönem için yapılacak sözleşmeler yüksek bir risk primi içermektedir. Önemli oranda, para politikasına olan güvenin eksikliğinden kaynaklanan bu olgu, para otoritesine yeni statü ve işlevler kazandırılarak, büyük ölçüde ortadan kaldırılabilir. Bu bağlamda, merkez bankasını, popülist politikalar izleme eğilimindeki politik otoritelerden bağımsız bir yapıya kavuşturmak, atılabilecek ilk adımdır. Bu aynı zamanda fiyat istikrarı konusunda ekonomik aktörlere verilebilecek güvenilir bir ön taahhüt niteliği taşımaktadır.

Düşük bağımsızlığa sahip bir merkez bankası, istihdam, üretim gibi reel değişkenlerle bağımsız bir merkez bankasından daha fazla ilgilenmektedir. Bu nedenle, bağımlı bir merkez bankasının, enflasyon konusunda vereceği taahhüdün bağımsız bir merkez bankasıninki ile aynı kredibiliteye sahip olması beklenemez. Ekonomide ücretlerin yükselip işsizliğin arttığı bir durumda böyle bir merkez bankasından beklenen, enflasyonu

arttırıp işsizliği istenen seviyeye çekmesi olacaktır. Ancak, amacı fiyat istikrarı olan bağımsız bir merkez bankası, ücretlerin yükselmesini fiyat istikrarı hedefine gelecek bir tehdit olarak algılar ve bu duruma sıkı para politikası izleyerek cevap verir.

Bu şekilde, bağımsız bir merkez bankasının sağladığı bu ön taahhüdün izlenen anti-enflasyonist politikalarla desteklenip tam bir güven oluşturulması gerekmektedir. Bu bağlamda enflasyon hedeflemesi, para politikasının kesinlikle enflasyonist olmayacağı konusunda verilen taahhüdün gelinen en son noktası olarak görülebilir. Merkez bankaları enflasyon hedeflemesi rejimi altında, ekonomik karar birimlerine, enflasyonist politikalar izlenmeyeceği konusunda güçlü bir taahhüt vermektedir.

Ancak, esnek enflasyon hedeflemesinin farklı bir takım sonuçlar meydana getirebilmesi mümkündür. Esnek enflasyon hedeflemesinin merkez bankasına, şoklara cevap verme ve dolayısıyla, istihdam ve üretimdeki dalgalanmaları azaltma yönünde bir esneklik tanınması, merkez bankasının ücret kaynaklı fiyat yükselmeleriyle daha ılımlı bir şekilde mücadele edeceğinin sinyali olarak algılanabilir. Bu nedenle, istihdamın ücret artışlarından daha az etkileneceği düşünülerek, ücretler, işsizlik ve enflasyon, sıkı enflasyon hedeflemesi rejimi altında olabileceğinden daha yüksek gerçekleşebilir.

Bu durumda, para politikasının reel ve parasal kesimde ortaya çıkarabileceği tüm etkiler, uygulanacak politikanın, ücret pazarlıkçıları tarafından doğru anlaşılmasına ve buna uygun hareket edilebilmesine bağlı olacaktır. Uygulanacak para politikası sinyallerinin algılanabilme kapasitesiyle ilişkili olan bu husus, diğer önemli bir kurumsal değişken olan ücret pazarlığının yapısını karşımıza çıkarmaktadır.

2. Ücret Pazarlığı Koordinasyonu Konusunda Atılabilecek Adımlar

Daha önce de ifade edildiği gibi, parasal otoritenin anti enflasyonist duruşu hakkında tam kredibiliteye sahip olması, gerçekleştirilmek istenen sonuçları ekonomi üzerinde olumsuz etkiler meydana getirmeden elde etmek için yeterli değildir. Bu nedenle, merkez bankalarının bağımsızlığını arttıran pek çok hükümet, ortaya çıkan sonuçlar bakımından hayal kırıklığına uğrayabilmektedir. Bu bağlamda, para politikasının ücret pazarlıkçıları ile gireceği stratejik etkileşimin diğer şartı olarak, para politikası hakkında gönderilen

sinyalleri algılayabilecek kapasiteye sahip ücret pazarlıkçılarının varlığı sorunu karşımıza çıkmaktadır.

Bu aşamada sorun, ücret pazarlığının kurumsal yapısına bağlı olarak, sinyalin algılanamamasından ya da eksik algılanmasından kaynaklanmaktadır. Bu sorunun üstesinden gelinmesi, emek piyasasında, ücret pazarlığının koordineli bir yapıya kavuşturulmasına yönelik önemli bir kurumsal düzenlemeyi gerektirmektedir.

Türkiye'de işgücü piyasasında etkin olan ücret belirleme sisteminin, genelde merkezi ve koordineli bir sisteme sahip olan AB ülkelerinden çok, koordinesiz ücret belirleme sistemlerine sahip olan ABD, Kanada ve İngiltere ile benzeştiği dikkate alındığında stratejik etkileşim mekanizmasının çalıştırılabilmesi için Türkiye'de hedef, merkezi koordinasyon sistemi olmalıdır. Bir ulusun ücret koordinasyonunu sağlama kapasitesi uzun bir tarihi süreç sonunda ortaya çıkan ve hükümet politikalarıyla oldukça uyumsuz olabilen sendikalar ve işveren konfederasyonları gibi değişik sosyal organizasyonların karakterine bağlıdır. Bu açıdan, merkez bankası bağımsızlığı yasalarla kolay bir şekilde elde edilebilen kurumsal bir özellik olmasına karşın ücret pazarlığında koordinasyonu sağlamak hem zor hem de esasında hükümet politikalarının ötesinde bir düzenlemeyi gerektirmektedir. Bu nedenle, ücret pazarlığında tüm ülkede etkin bir koordinasyona ulaşılabilmesi için öncelikle bazı ön düzenlemelere gidilip koordinasyon için alt yapı oluşturulması gerekmektedir. Atılması gereken adımlar şöyle sıralanabilir:

a. Kayıt dışı ekonomi ve kayıt dışı istihdamla mücadelede, AB ülkelerinin uyguladığı "karma politika yaklaşımı" benimsenmelidir. Bu politika, hem kayıt dışılığın önlenmesine, hem de kayıtlı ekonomiye geçişin özendirilmesine yönelik tedbirlerin bir arada uygulanmasını içermektedir. Ülkemizde de bu çerçevede; üretim ve istihdam üzerindeki vergi ve sigorta prim oranları ile diğer yüklerin kayıt dışılığı teşvik etmeyecek düzeye indirilmesi, bürokrasinin ve kayıtlılık işlemlerinin kolaylaştırılması, kayıtlı işçi çalıştırmanın vergi ve kredi kolaylıklarıyla teşvik edilmesi, kamuoyunun bilinçlendirilmesi, kayıt dışı çalışmaya karşı denetim ve yaptırımların etkinlikle uygulanması gereklidir.

b. Ekonomideki sendikalaşma oranı arttırılmalıdır. Burada esas amaç, işçilerin ücretlerinin belirli bir ücret pazarlığı sistemi içerisinde belirlenmesini sağlamaktır. Ücret pazarlığında etkin bir koordinasyonun sağlanması için öncelikle ücret pazarlığı sistemi dışında belirlenen ücret oranını düşürmek gerekmektedir. Bu, para politikasıyla girilecek stratejik etkileşim açısından büyük öneme sahiptir. Aksi halde, ekonomideki ücret pazarlıklarının belirli bir büyüklüğe yani para politikasının sinyallerini algılayabilecek kapasite ulaştıktan sonra ücret taleplerinin ılımlı tutulması sonucu ulaşılabilecek fayda, bu ücret pazarlığı sistemi dışında belirlenen ücret sayısı arttıkça azalacaktır. Ücret pazarlığı sisteminin dışında kalınmasını önlemek için de bir takım teşvikler verilebilir. Örneğin, ücretlerin bir toplu pazarlık sistemi içerisinde belirlenmesi durumunda ücretlerden alınacak vergi oranlarında bir indirim politikası izlenebilir.

c. Ekonomide yapılan ücret pazarlıkları kendi aralarında koordineli bir yapıya kavuşturulmalıdır. Bu bakımdan Ekonomik ve Sosyal Konsey'in düzenli çalıştırılması ve Türkiye'ye uygun bir modelin geliştirilmesi önem kazanmaktadır.

Böylelikle, koordinesiz bir ücret pazarlığı sistemine sahip Türkiye için ücret pazarlığında koordinasyonun sağlanması para politikası ile ücret pazarlıkçıları arasında gerçekleşecek stratejik etkileşim için önemli bir adım olacaktır. Bu noktadan sonra para politikasının ücret kararlarına verebileceği tepkiyi, olumsuz sonuçlarla karşılaşmamak için daha ciddiye almak zorunda kalacak olan ücret pazarlıkçıları, daha uygun ücret taleplerinde bulunacaktır. Bu şekilde, bir taraftan enflasyonist düzenlemelerin önüne geçilirken, diğer taraftan da ücretlerin düşük belirlenmesi nedeniyle istihdam oranlarında da bir iyileşme görülebilecektir.

Ancak, bu noktada uygulanacak para politikasının ve bunun ekonomi üzerindeki sonuçlarının doğru ve açık bir şekilde anlatılması önem taşımaktadır. Bu nedenle, uygulanacak para politikasının kamuya sık sık duyurulması gerekmektedir. Örneğin, Bundesbank, Euro öncesinde ücret pazarlıkçıları, enflasyonist olarak gördüğü ücret sözleşmelerine faiz oranlarını yükselterek tepki vermekle tehdit etmiştir. Aynı şekilde, Federal Reserve Bank da enflasyonist baskı başlangıcını etkisiz hale getirmek için sık sık parasal kısıtlamaya gideceğini ilan etmektedir.

Diğer taraftan, para politikasını yapan kurum olarak merkez bankası ile ücret pazarlıkçılarının birbirine yaklaştıracı bazı uygulama ve düzenlemelerin gerçekleştirilmesi de mümkündür. Bu amaçla, Türkiye’de para politikası yapım aşamasına ücret pazarlığı birimlerinden bir temsilcinin katılması, para politikasının mümkün olan sonuçlarının daha yakından görülmesine yol açacak ve ücretler belirlenirken bu sonuçlar daha ciddiye alınacaktır. Yapılan çalışmalar da (Boreham-Compston, 1992), sendikaların ekonomi politikaları yapımı aşamasına katılmasının, işsizliği ve enflasyonu etkilediği sonucuna ulaşımlardır. Sendikalar tipik olarak işsizlik oranının düşük olmasını arzu etmektedirler. Bu nedenle, sendikalar ekonomi politikaları kararlarına ne kadar çok dahil edilirse, para politikası da düşük enflasyon ve işsizlik oranlarını gerçekleştirmede o kadar başarılı bir performans sergileyecektir.

Aynı zamanda, para politikası yapıcılarını ve ücret pazarlıkçıları periyodik olarak bir araya getiren ve karşılıklı niyetlerin açık bir şekilde paylaşılıp tartışılmasını sağlayan ve uygulanan para politikasının neden ve sonuçlarının değerlendirildiği toplantıların düzenlenmesi bu amaca önemli katkılar sağlayabilir. Bu bağlamda, Türkiye’ de faaliyette olan Ekonomik ve Sosyal Konsey’e böyle bir işlev verilebilir.

Para politikası ile ücret pazarlıkçıları arasındaki stratejik etkileşimin etkinliğini arttıracak bir diğer unsur, para politikası ile hükümet arasında sağlanacak etkin bir koordinasyondur. Bu konuda, koordinasyon para politikasını kuvvetlendirici bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Arkasında maliye politikasının olduğu bilinen bir para politikası, şüphesiz daha etkin olacak ve amacına daha kısa sürede ulaşacaktır. Stratejik etkileşim teorisi bağlamında değerlendirdiğimizde ücret sözleşmelerinin enflasyonist olması durumunda, bu ücretlerin üzerinden alınacak verginin de buna paralel olarak arttırılması ücret pazarlıkçıları gelirlerini, hem vergilerdeki artış sebebiyle reel ücretlerinin aşınması hem de izlenen sıkı para politikası sonucu istihdam seviyesinin düşmesi tehdidiyle karşı karşıya bırakacaktır. Bu iki etki bir arada düşünüldüğünde, sendikaların yüksek ücret talebi konusunda daha az istekli olacağı açıktır. Vergilerin arttırılması durumunda emek maliyetinin artması nedeniyle istihdam üzerinde bir etki meydana getirmemesi hatta kötü yönde etkilemesi gibi bir sonucun ortaya çıkması beklenebilir. Ancak bu tepki, ücret pazarlıkçıları tarafından ciddiye alındığında ve buna

göre hareket edildiğinde, yüksek ücret artışlarından vazgeçilmesi ve ücretlerin daha düşük tutulması sonucunu doğuracağından istihdam seviyesi yükselebilecektir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

a. Kitaplar

- BOCUTOĞLU, Ersan : Karşılaştırmalı Makro İktisat: Teoriler ve Politikalar, Derya Kitabevi, Trabzon, 2008.
- BRUNO, Michael
SACHS, Jeffrey, D. : Economics of World Wide Stagflation, Cambridge, MA: Harvard University Press, 1985.
- CUKIERMAN, Alex : Central Bank Strategy, Credibility, and Independence, Cambridge, MA, Mit Pres, 1992.
- DULLIEN, Sebastian : The Interaction of Monetary Policy and Wage Bargaining in the European Monetary Union: Lessons from the Endogenous Money Approach, Palgrave Macmillan USA, 2005.
- MANKIW, Gregory N. : Macroeconomics, Fifth Edition, Worth Publishers, USA, 2003.
- TİSK : Avrupa İstihdam Stratejisi ve İşgücü Piyasası Gelişmeleri, Tisk Yayınları, Yayın no: 272, Mayıs- 2006

b. Makaleler

ACOCELLA, Nicola

BARTOLOMEO, Giovanni

HIBBS, Douglas A.

:“Labor market regimes and the effects of monetary policy”, **Journal of Macroeconomics**, 05.12.2006.

ALESINA, Alberto

GATTI, Roberta

:“Independent Central Banks: Low Inflation at No Cost?”, **The American Economic Review**, Vol.85, No.2, May, 1995, pp.196-200.

ALESINA, Alberto

SUMMERS, Lawrence H

:“Central Bank Independence and Macroeconomic Performance: Some Comparative Evidence”, **Journal of Money, Credit and Banking**, Vol.25, No.2. (May, 1993), pp.151-162.

AUTIERO, Giuseppina

BRUNO, Bruna

:“Social preferences in wage bargaining: A corporatist approach”, **The Journal of Socio-Economics**, Vol.36, 2007, pp.90–101.

BLANCHARD, Olivier Jean

KIYOTAKI, Nobuhiro

:“Monopolistic Competition and the Effects of Aggregate Demand”, **The American Economic Review**, Vol.77, No.4, (Sep., 1987), pp.647-666.

BLEANEY, Michael

:“Central Bank Independence, Wage-Bargaining Structure, and Macroeconomic Performance in OECD Countries”, **Oxford Economic Papers**, Vol.48 (1996), pp.20-38.

- BOREHAM, Paul
COMPSTON, Hugh :“Labour Movement Organization and Political Intervention: Politics of Unemployment in the OECD Countries, 1974-1986”, **European Journal of Political Research**, Vol.22, pp.143-70.
- BRATSIOTIS, George,
MARTIN, Christopher :“Stabilization, Policy Targets and Unemployment in Imperfectly Competitive Economies”, **The Scandiv. Journal of Economics**, Vol.101, Nr.2, 1999, pp.241-256.
- BARRO, Robert J.
GORDON, David B :“Rules, Discretion and Reputation in A Model Of Monetary Policy”, **National Bureau Of Economic Research Working Paper Series**, Working Paper No.1079, February 1983.
- BOSWORTH, Barry P. :“Nonmonetary Aspects of Inflation”, **Journal of Money, Credit and Banking**, Vol.12, No.3. (Aug., 1980), pp.527-539.
- BRUMM, Harold J. :“Inflation and Central Bank Independence: Conventional Wisdom Redux”, **Journal of Money, Credit and Banking**, Vol.32, No.4, Part 1. (Nov., 2000), pp.807-819.
- CALMFORS, Lars :“Wages and Wage-Bargaining Institutions in the EMU:A Survey of the Issues”, **Empirica** Vol.28, 2001, pp.325-351.

-
- :“Centralisation of Wage Bargaining and Macroeconomic Performance, A Survey”, **OECD Economic Studies**, Nr.21, Winter, 1993, pp.161-187.
- CALMFORS, Lars
- DRIFFILL, John :“Bargaining Structure, Corporatism and Macroeconomic Performance”, **Economic Policy**, Vol.3, No.6, (Apr., 1988), pp.14-61.
- CAMERON, David :“Social Democracy, Corporatism, Labor Quiescence, and the Representation of Economic Interest in Advanced Capitalist Society. In Order and Conflict in Contemporary Capitalism”, edited by John H. Goldhorpe, **Oxford University Press**, New York, 1984, pp.143-78.
- CASTELLO-BRANCO, Marta
- SWISBURNE, Mark :“ Merkez Bankası Bağımsızlığı”, (Çev. Hüseyin ŞEN), **Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi**, Yıl:36, Şubat, 1999, ss.55-63.
- CAVALLARI, Lilia :“Macroeconomic Performance and Wage Bargaining in a Monetary Union”, **Empirica** Vol.28, 2001, pp.419–433.
- CHANG, Roberto :“Policy Credibility and the Design of Central Banks”, **Federal Reserve Bank of Atlanta Economic review**, First Quarter 1998.
- CORICELLI, Fabrizio
- CUKIERMAN, Alex
- DALMAZZO, Alberto :“Monetary Institutions, Monopolistic Competition, Unionized Labor Markets and Economic Performance”, **Scand. J. of Economics**, Vol.108(1), 2006, pp.39–63.

- CUBITT, Robin P. :“Corporatism, Monetary Policy and Macroeconomic Performance: A Simple Game Theoretic Analysis”, **The Scandinavian Journal of Economics**, Vol.97, No.2. (Jun, 1995), pp.245-259.
- CUKIERMAN, Alex :“The Economics of Central Banking”, **Paper Presented at the Eleventh World Congress of the International Economic Association**, Tunis, December, 1995.
- CUKIERMAN, Alex
LIPPI, Francesco :“Labour Markets and Monetary Union: A Strategic Analysis”, **The Economic Journal**, Vol.111, No.473. (Jul., 2001), pp.541-565.
-
- :“Central bank independence, centralization of wage bargaining, inflation and unemployment: Theory and some evidence”, **European Economic Review**, Vol.43 (1999) pp.1395-1434.
- CUKIERMAN, Alex
MUSCATELLI, Anton :“Do Central Banks have Precautionary Demands for Expansion and for Price Stability? Theory and Evidence”, **Discussion paper in economics**, March 17, 2002.
- DELL’ARINGA Carlo
PAGANI Laura :“Collective Bargaining and Wage Dispersion in Europe”, **British Journal of Industrial Relations**, 45:1 March 2007, pp.29–54.
- DRIFFILL, John :“The Centralization of Wage Bargaining Revisited: What Have We Learnt”, **JCMS**, Vol.44, Nr.4, 2006, pp.731–56.

- EDERVEEN, Sjeff :“European wage Coordination: Nightmare or dream come true?”, **CPB Report**, 2003/3.
- EFTHIMIADIS, Tilemahos :“On Central Bank Independence, Wage Indexing and a Monopoly Union”, **Bulletin of Economic Research** Vol.59:1, 2007, pp.25-36.
- EIJFFINGER, Sylvester
DE HAAN, Jakop :“The political Economy of Central-Bank Independence”, **Special Papers in International Economics**, Nr.19, May 1996.
- FERREIRO, Jesus :“Decentralized versus centralized collective bargaining: Is the collective bargaining structure in Spain efficient?”, **Journal of Post Keynesian Economics**, Summer 2004, Vol.26, No.4.
- FLANAGAN, Robert J. :“Macroeconomic Performance and Collective Bargaining: An International Perspective”, **Journal of Economic Literature**, Vol.37, Nr.3. (Sep., 1999), pp.1150-1175.
- FORDER, James :“Central bank independence, conceptual clarifications and interim assessment”, **Oxford Economic Papers**, Vol.50 (1998), pp.307-334.
- FRANZESE, Robert J. :“Strategic Interactions of The ECB, Wage Bargainers, and Governments, a Review of Theory, Evidence, and Recent Experience”, In *Institutional Conflicts and Complementarities Monetary Policy and Wage Bargaining Institutions in EMU*, P. Mooslechner, M. Schuerz, R. Franzese, eds., Kluwer, 2004, pp.5-42.

-
- :“Credibly Conservative Monetary Policy and Labor-/Good-Market Organization: A Review with Implications for ECB-Led Monetary Policy in Europe”, **Institute for Social Research**, 5 May 1999a, pp.97-124.
-
- :“Partially Independent Central Banks, Politically Responsive Governments, and Inflation”, **American Journal of Political Science**, Vol.43, No.3, (Jul., 1999b), pp.681-706.
-
- :“Institutional and structural interactions in monetary policy and wage/price-bargaining in Varieties of Capitalism: The Institutional Foundations of Comparative Advantage”, **Cambridge University Press**, 2001, pp.104-44.
-
- :“Monetary Policy and Wage/ Price Bargaining: Macro-Institutional Interaction in Traded, Public, and Sheltered Sectors”, In *Varieties of Capitalism: The Institutional Foundations of Comparative Advantage*, Edited by Peter Hall and David Soskice. Forthcoming, 1997.
- FRANZESE Robert J., Jr
HALL, Peter A.
- :“Institutional Dimensions of Coordinating Wage-Bargaining and Monetary Policy”, **Cambridge University Pres**, 1999, pp.173-204.
- GARRETT, Geoffrey;
WAY, Christopher
- :“Public Sector Unions, Corporatism, and Macroeconomic Performance”, **Comparative Political Studies**, Vol.32 no.4, June 1999, pp.411-434.

- GERSBACH, Hans
 HAHN, Volker :“Information Content of Wages and Monetary Policy”,
Journal of Money, Credit and Banking, Vol.39, No.1
 (February 2007).
- GRILLI, Vittorio ve diğr. :“Political and Monetary Institutions and Public Financial
 Policies in the Industrial Countries”, **Economic Policy**,
 Vol.6, No.13, (Oct., 1991), pp.342-392.
- GROTH, Charlotta
 JOHANSSON, Asa :“Bargaining structure and nominal wage Flexibility”,
European Economic Review, Vol.48 (2004),
 pp.1349– 1365.
- GRUNER, Hans Peter
 HEFEKER, Carsten :“How Will EMU Affect Inflation and Unemployment in
 Europe?”, **Scandinavian Journal of Economics**, Vol.101,
 Nr.1, 1999, pp.33-47.
- HALL, Peter A.
 FRANZESE, Robert J. :“Mixed Signals: Central Bank Independence, Coordinated
 Wage Bargaining, and European Monetary Union”,
International Organization Vol.52, Nr.3, Summer 1998,
 pp.505-535.
- HANCKE, Bob
 SOSKICE, David :“Wage Setting and Inflation Targets in EMU, **Oxford
 Review of Economic Policy**, Vol.19. Nr.1, 2003,
 pp.149-160.

- HARTOG, Joop
LEUVEN, Evdin
TEULINGS, Coen :“Wages and the Bargaining Regime in a Corporatist Setting: the Netherlands”, **European Journal of Political Economy**, Vol.18 (2002), pp.317-331.
- HAYO, Bernd
VOIGT, Stefan :“Inflation, Central Bank Independence and The Legal System”, **International Centre for Economic Research Working Paper Series**, Working Paper No.2/2005, pp.1-38.
- HOLDEN, Steinar :“Monetary regime and the co-ordination of wage setting”, **European Economic Review** Vol.49 (2005), pp.833– 843.
- HOLDEN, Steinar
ODDBJØRN, Raum :“Wage moderation and union structure”, **Oxford Economic Papers MEMORANDUM**, No:1/2000.
- ILO :“Promotion of Collective Bargaining”, ILO Report V. (1979), Geneva.
- IVERSEN, Torben :“Power, Flexibility, and the Breakdown of Centralized Wage Bargaining: Denmark and Sweden in Comparative Perspective”, **Comparative Politics**, Vol.28, No.4. (Jul., 1996), pp.399-436.
- _____ :“Wage Bargaining, Hard Money and Economic Performance: Theory and Evidence for Organized Market Economies”, **British Journal of Political Science**, Vol.28, Nr.1. (Jan., 1998a), pp.31-61.

-
- :“Wage Bargaining, Central Bank Independence, and the Real Effects of Money”, **International Organization**, Vol.52, Nr.3, Summer 1998b, pp.469-504.
- KEEFER, Philip :“When Does Delegation Improve Credibility? Central
STASAVAGE, David Bank Independence and the Separation of Powers”
WPS/98-18, 1998.
- KENWORTHY, Lane :“Corporatism and Unemployment in the 1980s and 1990s”,
American Sociological Review, Jun, 2002, Vol.67, Nr.3,
pp.367-388.
- KÖRPE, Hayati :“Toplu Pazarlık ve İşsizlik”, **İş, Güç, Endüstri İlişkileri
ve İnsan Kaynakları Dergisi**, Cilt.5, Sayı.1, 2003.
- KUNTER, Kürşat :“Credibility of Monetary Regimes: Is Inflation Targeting
JANSSEN, Nobert Different?”, **The Central Bank of Republic of Turkey,
Research Department, Discussion Paper**, No:2002/1,
January, 2002, Ankara .
- KYLAND, Finn :“Rules Rather Than Discretion: The Inconsistency of
PRESCOTT, Edward Optimal Plans”, **Journal of Economy**, 1977 (June),
pp.473-86.
- LIPPI, Francesco :“Strategic Monetary Policy with Non-Atomistic Wage
Setters”, **Review of Economic Studies**, (2003),
pp.909–919

- LOHMANN, Susanne :“Optimal Commitment in Monetary Policy: Credibility versus Flexibility”, **The American Economic Review**, Vol.82, No.1, (Mar., 1992), pp.273-286.
- LUCIA, Clemente De :“Wage Setters, Central Bank Conservatism and Economic Performance”, **ISAE Istituti di Studie Analisi Economica**, Rome April, 2003, pp.1-45.
- AL-MARHUBI, Fahim
WILLETT, Thomas D. :“The anti inflationary influence of corporatist structures and central bank independence: The importance of the hump shaped hypothesis”, **Public Choice**, Vol.84, 1995, pp.153-162.
- MARES, Isabella :“Wage Bargaining in the Presence of Social Services and Transfers”, **World Politics**, Vol.57 (October 2004), pp.99–142.
- MELAND, Frode :“A Union-bashing Model of Inflation Targeting”, **Scand. J. of Economics**, 108(3), 419–432, 2006.
-
- _____ :“Do unions enhance macroeconomic performance”, **Revised version of obligatory lecture held for the degree Dr. Polit**, December, 2003.
- MOOSLECHNER, Peter
SCHÜRZ, Martin :“The Interaction of Wage Bargaining Institutions and an Independent Central Bank – A Methodological Reflection on Current Theories”, **Empirica**, 28: 487–506, 2001.

- MARZINOTTO, Benedicta :“Why so much wage restraint in EMU? The role of country size Integrating trade theory with monetary policy regime accounts”, **Prepared for USA Tenth Biennial International Conference**, Montreal, 17-19 May 2007.
- NORDHAUS, William D. :“The Political Business Cycle”, **The Review of Economic Studies**, Vol.42, Nr.2. (Apr., 1975), pp.169-190.
- OECD :“Employment Outlook”, **Organization for Economic Cooperation and Development**, Paris, 1997.
- PERSSON, Torsten
TABELLINI, Guido :“Political Economics and Macroeconomic Policy”, **Centre for Economic Policy Research Discussion Paper Series Nr.1759**, 1997.
- POSEN Adam :“Central Bank Independence and Disinflationary Credibility: A missing Link?”, **International Macroeconomics Function Research and Market Analysis Group Federal Reserve Bank of New York**, Nr.1, 1995a.
-
- POSEN Adam :“Declarations are not Enough: Financial Sector Sources of Central Bank Independence”, **NBER Macroeconomics Annual**, Vol.10, (1995b), pp.253-274.
- GOULD, Daniel Popov :“Has EMU Had Any Impact on the Degree of Wage Restraint?”, **Working Paper, Institute for International Economics**, Vol.06/6

- ROGOFF, Kenneth :“The Optimal Degree of Commitment to an Intermediate Monetary Target”, **The Quarterly Journal of Economics**, Vol.100, Nr.4. (Nov., 1985), pp.1169-1189.
- SKOTT, Peter :“Stagflationary Consequences of Prudent Monetary Policy in a Unionized Economy”, **Oxford Economic Papers**, New Series, Vol.49, No.4, (Oct., 1997), pp.609-622.
- SOSKICE, David :“Wage Determination: The Changing Role of Institutions in Advanced Industrialized Countries”, **Oxford Review of Economic Policy**, Vol.6, 1990, pp.36-61.
- SOSKICE, David
IVERSEN, Torben :“The Nonneutrality of Monetary Policy with Large Price or Wage Setters”, **The Quarterly Journal of Economics**, Vol.115, No.1. (Feb., 2000), pp.265-284.
-
- _____ :“Multiple Wage-Bargaining Systems in the Single European Currency Area”, **Oxford Review of Economic Policy**, Vol.14, Nr.3, 1998, pp.110-124.
- SÖDERSTRÖM, Hans T. :“Union Militancy, External Shocks and Accommodation Dilemma”, **The Scandinavian Journal of Economics**, Vol.87, No.2, (Jun, 1985), pp.335-351.
- VELASCO, Andrés
GUZZO, Vincenzo :“The Case for a Populist Central Banker”, **Economic Research Reports**, August, 1998.

WALLERSTEIN, Michael :“Centralized Bargaining and Wage Restraint”, **American Journal of Political Science**, Vol.34, No.4. (Nov., 1990), pp. 982-1004.

c.İnternet Kaynakları:

www.kva.se

ÖZGEÇMİŞ

Aslı GÜLER, 28.09.1982 tarihinde Samsun'da doğdu. 1999 yılında Bakırköy Ticaret Meslek Lisesi Muhasebe bölümünden, 2004 yılında KTÜ İİBF Maliye bölümünden mezun olan GÜLER aynı yıl Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalında yüksek lisans eğitimine başladı. 2005 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalına Araştırma Görevlisi olarak atanan GÜLER, halen bu görevini sürdürmektedir.

GÜLER, bekâr olup İngilizce bilmektedir.